

BIBLIOTECA
FVNDATIUNEI
VNIVERSITARE
CAROL I.

N^o Curent 21454 Format 8°
N^o Inventar A 2563 Anul 1916
Sectia _____ Raftul _____

JÓN N. SOIMESCU

DACIADA

EPOPEIĂ

IN 24 CANTURI

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA MODERNĂ GREGORIE LUIS

24 — STRADA ACADEMIEI — 24

1885

DACIADA

EPOPEIĂ

ÎN 24 CÂNTURI

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
COTA 21454

1961

1956

120195/06

B.C.U. Bucuresti

C26464

PREFAȚĂ

Din cele trei mari genuri de poezie : *Lirica*, *Epica* și *Dramatica*, poezia *Epică*, al căria părinte este nemuritorul Homeru, va rămănea totu-de-una singura proprie pentru a cânta bravura și patriotismul eroilor celorluri mari, pentru a nara faptele istorice și mărețe care ceru o desvoltare în tôte fazele și peripețiile lor; ceea ce face că poezia epică se înalță mai pre sus de sfera poeziei lirice și dramatice.

Literatura noastră, care numără abia vre-o șese decenii de la naștere, prin impulsunea înfocată ce i-a datu nemuritorul ei părinte Ión Heliade Rădulescu, a făcutu într'unu timpu atâtu de scurtu atâta progresu, câtu altorlu națiuni le-a trebuitu mai mulți secolu de labóre și de așteptare, ca să-lu dobindéscă.

La noi, poezia lirică a produsu opere numeroase cari au fostu admirate chiar de literații streinli și cari potu sta alături cu poeziile clasice ale națiunilor vechi în

literatură. Poesia dramatică, considerată în general, este încă departe de a fi atinsă un grad satisfăcător de dezvoltare. Cu toate acestea se află în literatura noastră dramatică piese izolate cari, cu dreptu cuvânt, se pot numi clasice și pot produce efectul pe orice scenă europeană.

Numai poesia epică a fost lăsată uitării. S'a făcut, din când în când, încercări mai mult sau mai puțin fericite în felul acesta; dar nu ni s'a dat încă o operă completă și satisfăcătoare. Au fost autori de geniu cari, într'un moment de fericită inspirație, au întreprins opere mărețe. Din nefericire însă inspirațiunea lor n'a durat mult și operile lor de felul acesta ne-a rămas din împrejurări numai în stare de fragmente, fragmente unele sublime; dar fragmente.

S'a spus că nu toate națiunile pot avea poeme epice în literatura lor, căci sunt națiuni a căror istorie nu prezintă fapte proprii pentru poesia epică. Acestă scusă pentru noi nu există. Istoria noastră, deși a unui popor relativmente mic, prezintă o mulțime de fapte eroice și mărețe cari nu pot fi tratate de cât prin poesia epică.

În fața lipsei de scrieri epice în literatura noastră, mi-am luat curajul și greaua sarcină de a scrie o poemă în felul acesta.

Răsfoind istoria Patriei pentru a-mi alege un subiect propriu pentru o asemenea scriere, m'am oprit asupra faptului cel mai mare, cel mai glorios și mai salutariu: Cutezătorea, dar măreța întreprindere a lui Mihai Viteazul de a reintegra și de a reuni sub sceptrul său, *Dacia Traiană*.

Acestă întreprindere a lui Mihai este cu atât mai

măreță și mai glorioasă, cu câtă ea nu a avut de mobilă orba vanitate de concuistă: Țăra Românească și Moldova (căci sărmana Transilvanie, deși principatū independentū la acea epocă, zăcea sub jugulū aspru și neomenosū alū unorū principī de rasă maghiară), se aflău înconjurate de dușmani numeroși și puternici cari ținteaū și lucraū neconținutū să le absorbă, răpindu-le independința și naționalitatea :

De o parte Turculū, dușmanū de sânge și de lege alū ghiaurului, îi jurase peirea. De altă parte Polonulū și Maghiarulū, neconținutū în rivalitate, aspira fie-care la incorporarea acestorū frumoșe țeri. Iar viclăna casă de Austria, care a știutū totū d'auna să tragă profitū din luptele și rivalitățile altora, pîdea sub umbră momentulū favorabilū de a-și apropria amînduoē aceste țeri mănóse.

Cu distinsa lui inteligență și prevedere, Mihaiū înțelesese că Romānulū nu mai putea exista liberū și independent de câtū prin sine ănsă-și, cu spada în mână. Din nefericire însă Romāniū, diviđați între dēnșii și neconținutū în luptă, ca niște dușmani neimpăcați, presentaū unū spectacolū tristū, care făcea bucuria dușmanulū lorū comunū. De aceea Mihaiū, dupe ce ridică stindardulū liberării naționale, dupe ce, prin repeșile, numeroșele și fulgerătóarele sale victorii din campania iernii anului 1595—1596, prin glorioșă și memorabila victorie de la Călugăreni, înfrânse turbarea Musulmanilorū și-i sili să respecte drepturile și independința Romāniei, concepu marele dar audacele proiectū de a cuceri cu armele Transilvania și Moldova și de a le reuni sub puterniculū seū sceptru. Atunci, cugeta elū cu

dreptu cuvântu, inimicii Românilorü îi vorü respecta și vorü fi fericiți a obține puternica lorü alianță.

Mihaiü, dupe o lungă și matură cugetare, împinsü de forța evenimentelorü, se decide a cuceri Transilvania cu armele din mânele lui Andrei Batori. Elü străbätu munții cu iuțela fulgerului, și armatele sale se afläu pe pä-mântulü Transilvaniei, mai 'nainte ca fama acestei surprindëtore fapte să fi ajunsü la urechile lui Batori. Iar strălucita victorie ce a repurtatü asupra numeroșei armii a lui Andrei Batori in câmpia de la Șelimbürgü, dete Transilvania pe deplinü in mânele lui Mihaiü.

Eroulü României nu se repausase bine de ostenelele bătăliei care 'lү făcuse stăpinü peste Transilvania, și evenimente neprevădute ilü silescü a întreprinde și cucerirea Moldovei: Sigismundü Batori, in alianță cu Aron-Vodă al Moldovei, tăbăriserä in valea Trotușului cu o armie de cinci-șeci miü Poloni și Moldoveni, gata a străbäte in Transilvania in contra lui Mihaiü. Acesta, care nu aștepta nici-o dată ca pericolulü să vie să-lü găsească la densuslü, căci mergea totü-d'auna inaintea lui, străbäte munții, ca unü altü Annibal, cu armia sa de vulturi și cade ca unü trăsnetü in cöstele armiei dușmane care fuge spăimântatä, arđendü și distrugendü totü ce läsa in urma ei.

Perderile însemnate ce armia Polono-Moldavä a suferitü in göna ce-i dete östea cea fără pregetü a lui Mihaiü, precum și victoria decisivă ce östea romänă repurtä in bătălia ce se dete d'inaintea cetății Hotinului, făcu pe Mihaiü Domnü și al Moldovei.

Astü-felü valorosulü Mihaiü, cu spada vitejiei in mână, a reunitü, intr'unü timpü förte scurtü sub puterniculü seü sceptru cele trei și mai principale provincii ale Da-

ciei Traiane. Astăzi felul visului de aur, idealul său politic s'a realizat cu iuțela fulgerului.

Acesta este subiectul, mărețul dar dificilul, ce mi-am propus să tratez în această epopee.

În ceea ce privește modul cum am conceput și tratat acest subiect, el este estensiv, potrivit naturii lui. Pentru a legitima mai bine importanța și necesitatea măreței întreprinderi a lui Mihai, pentru a face să reiasă și mai mult meritul faptei sale strălucite, am crezut că este atât în interesul scrierii ce am întreprins, cât și pentru luminarea cititorului să reprezint mai întâi, prin cele dintâi cântări ale epopeii mele, ca prin niște tablouri istorice, și într'un mod foarte succinte, atât fazele fericite și nefericite prin care coloniile romane au trecut de la aducerea lor în Dacia de către Traian, cât și starea de miserie și de peire în care ajunsese nația Română la suirea lui Mihai Bravu pe tronul României.

Printre peripețiile măreței acțiuni a lui Mihai am intercalat, conform regulilor Epopeii, oarecare episoade amorose și miraculosul, cari reies din natura chiar a acestui bogat subiect.

În ceea ce privește episoadele amorose, lectorul va avea ocaziune, în cursul acestei scrieri, să urmărească o pasiune amorosă puternică, născută într'un mod misterios și spontan între un erou creștin și o eroină musulmană, o pasiune violentă; dar care a rămas pură până la sfârșit, având de rezultat final numai convertirea unui suflet păgân la creștinism.

Cât despre miraculosul, lectorul se va preumbla cu geniul României și cu Mihai prin sferele cerești. El va admira împreună cu marele Erou locașul înalt ce

Creatorul a acordat lui Traianu, spre a-lu recompensa pentru bunătatea și virtuțile sale, dupe cum ne spune însuși divinul Dante în divina Comedie.

Acesta e subiectul Epopeei, pe care am intitulat'o dupe natura sa *Daciada*. Dacă am reușit în această grea lucrare, acesta o va spune-o lectorul imparțial și competent în scrieri de asemenea natură.

Autorul.

DONAȚIUNEA
JOAN J. MOVILĂ

DACIADA

EPOPEIA IN 24 CANTURI

CÂNTULŪ I.

Dacia provincie romană. Coloniile romane in Dacia. Dacia abandonată la propria ei sôrtă. Coloniile romane amenințate și turmentate în cursu de mai mulți secolî de totu feiulû de barbari. Dacia deșertată cu desăvêrsire de barbari.

Cântû gloria străbună și căpitanulû mare
Ce-aprinsû de foculû sacru alû scumpei sale patrii,
A conceputû ideea mărêță, gloriôsă :

Unirea-a tot Românulû în Dacia Traiană

Sub unû același sceptru.

Prin câte valurî crânceni și sângerose lupte
A trebuitû să trecă Eroulû României!...

Dar Domnulû îl protege, și-î întărește brațulû,

Și-î lucidêsă mintea: In luptă a sa pală

Sdrobește inemicul; cu mintea elu învinge
Discordia și intrigi; și tare în credința-î,
A scosul la limanul barca.

Creștină, sântă Musă, ce ai tronul-ți aureu
Sub domele celeste încongiuratul de stele,
Animă alu meu sufletul cu diva ta cântare,
Intónă a mea liră, inspiră alu meu geniul,
Să potul cânta Eroul celul Mare alu României,
Să potul spune la lume de faptele-î mărețe.
Tu știi ce potul Româniul uniți toți într'unul cugetul,
Ce potul ale lorul brațe, când vorul să-și liberesel
Străbuna lorul moșiel de pala sângerósă
Păgânului fanatecul; când vorul, uniți și liberil,
Să stea în a lorul țeră, așa cum se lăsasel
D'alul lorul străbunul Părintel.

De cincispredece secolil Traianul Augustulul Cesarul
În Dacia-adusesel din mândriil fiil ai Romeil
Legionari de frunte, mulțime forțel mare.
Cu aștil dileți ai Romeil elul vru să populesel
Fertila regiune ce-a cuceritul cu arma,
Prin sângerósel luptel, de la unul poporul belicul,
Unul poporul bravul în luptă, ce n'a cunoscutul jugulul,
Și-a preferitul să peră de câtul să stea 'n sclavie.

Puținul trăi în pace acéstă-alésă gintel
În astă nouă țeră, ¹⁾ căcil Roma o delasă
Și barbaril de totul felulul ce isvoraul torentel
Din Asia desertă, o-amenințaul cu mórtea,

1) Dacia a făcutul parte din imperiulul Romanul, ca provincie a sa, și coloniile romanel s'au bucuratul de protecțiunea Romeil numai de la anulul 106, de când ele fură aduse în Dacia de către Traianul și până la anulul 274, când imperatoarele Aurelian, din invidie saul din slăbiciune a abandonatul acéstă frumósă provincie, lăsând coloniile romanel la propria lorul sórtă.

Voiaŭ de totŭ s'o ștergă din a vieții carte.
 Dar nu așa de lesne se nimicește-o ginte
 Măreță, glorioasă, căci celŭ de susŭ Părinte,
 Innalta Provedință, de multŭ o destinase
 Să fie unŭ lucéfărŭ, unŭ sóre de viață
 Intre barbare némurī, apostolulŭ credinței
 Ceī drepte și curate, să fie scutulŭ legiī.

Doī secolī mândrulŭ sóre nu încălđise încă
 Superbiī fiī aī Romeī, in țera 'ncântătoare
 Ce 'ncoronesŭ cu fală gigantīi munți Carpatici,
 Și scaldă miī torente ce ducŭ in mândrulŭ Istru
 Ofrandă-ale lorŭ unde. Și Roma, consumată
 De lupte cu barbariī, din corpulŭ ei sfișie
 Frumósa regiune cu care Traianŭ, Cesarŭ
 Incoronase vastulŭ imperiŭ al lui Romulŭ.
 Romanele coloniī lăsate 'n voia sórtei,
 Steteaŭ in totŭ momentulŭ espuse a fi prada
 Torentelorŭ de barbarī; precum sërmana barcă,
 Pe oceanulŭ luciŭ, stă gat'a fi 'nghițită
 De valurī spumegóse!

Aprópe patru secolī superbiī fiī aī Romeī.
 Aŭ fostŭ in astă țeră o tristă jucărie
 A nuorilorŭ de barbarī ce 'ntunecaŭ teribilŭ
 Al țeriī dulce sóre. Ei aŭ vėđutŭ d'aprópe
 Goți, Huni, Gepidi, Avariī și alte némurī crunte
 Ce și-aŭ vėrsatŭ veninulŭ pe plagele-ī deschise.¹⁾

1) Când Aurelian a abandonat Dacia (274), deja ea era ocupată de către Goți, căci ei năvăliseră aci și începuseră a lua consistență încă de pe la anulŭ 259 pe timpulŭ lui Galien. Goțiī locuiră in Dacia mai multŭ de unŭ secolŭ (259-376). In acestŭ intervalŭ, Dacia mai fu alipită la imperiulŭ Romanŭ de către marele Constantin; însă numai pe timpulŭ cât a împărățitŭ elŭ, și dominația Goțilorŭ iar a continuat. La 376, Hunii năvălescŭ in Dacia, batŭ pe Goți și îi alungă peste

Abia câte o dată, când barbari 'ntre dênşii
 Se sfişiau ca fere şi s'alungau departe
 Din astă mândră țără, al păcii dulce sóre
 Mai încâldea o clipă cu dulcele lui rađe
 Nefericita ginte. Apoi alte torente
 De barbari mai sêlbateci îi obligaü să-şi afe
 Din nou a lorü scăpare prin pesteri şi prin selbe.

Aşa, mai multü d'un secolü ei vedü plini de durere
 Cum Goşii devastésă, ocupă a lorü țără.
 Ei nu mai au căminuri, averi nici Ței domestici,
 Căci tot devine prada acestorü turbați barbari.
 Ei nu mai au repaosü, azilü sê-şi plece capulü :
 Pribegi în a lorü țără, străbatü selbele-antice,
 Şi 'n munții cei giganteci ei discută cu arma
 La ferele sêlbateci a lorü obscure peşteri.
 Aceste crunte fere, aştii ôspeți ai naturei,
 Teribilü spăimântate, vedeau în fi Romei
 Şi mai sêlbateci fere ce năväléu să-î scótă.
 Din tristele locaşuri.

Aşa mai multü d'unü secolü îşi ducü ei traiulü aspru,
 Aşa 'n a lorü durere ei spălü păcatulü Romei :
 Corupția ce-aduse pe vingătorii lumii
 Să nu mai fie 'n stare ca să-şi protégă fiil !

Dunare. Hunii ocupă Dacia şi o ținü până la mórtea lui Atila, regele lorü (454). Ei stătură în Dacia apröpe unü secolü (376 - 454).

Dupe mórtea lui Atila, Ardäric, craiulü Gepidilorü, bate pe Huni şi îi aruncă la țermii mării Negre; iar ei se stabilescü în Dacia pe care o ocupă un secolü (454 - 553).

La 553, Longobarđii, unindu-se cu Avarii, batü şi nimicescü cu totulü pe Gepidii; iar ei coprindü Dacia Longobarđii însă se stabilescü în Panonia; iar Avarii în Dacia. Longobarđii, dupe ce locuescü 42 de anî în Panonia, o abaodonă ca să meargă în Italia; iar Panonia o lasă Hunilorü şi Avarilorü amicii lorü. Avarii dară pärăsescü Dacia (595) şi se stabilescü în Panonia.

Incetulă cu incetulă ei imblândescă natura
Acestui ferosă populă. Prin forța cea morală,
Aă parvenitū Româniî să facă din aști barbari
Ființe mai umane și apte de cultură.

Și multū era speranță învinșii să domine
Și să conducă 'n bine pe vincitoriî aspri.

Cum marea 'nfuriată d'oribilă tempestă
Ardică-ale ei valuri ca munți lichidi, gigantici
Cu cόμε spumegóse și'n fuga lorū turbată
Se parū că vorū să 'nghiță pământulū ce o pórta ;
Așa torentulū hunicū, d'origină calmuică
Din nordulū asiaticū, pătrunde 'n Europa.
Ca uraganū teribilū, distruge orî ce popoli
Cutésă-a-î sta 'nainte. In tempestósa-î cale,
Lovește cu putere colosulū acelu goticū
Ce 'nspăimentatū ia fuga, inundă Europa.
Iar Huniî se aședă p'a lorū triste ruine
In Dacia Traiană, a căriî crudă sórtă
Devine și mai tristă sub aști monstruoși barbari.

D'aci Atila plécă, în fruntea unei armii
De horde furióse, inundă Europa
Și vrea ca s'o supue la legile-î barbare.
In órba-î cutesanță, se pare însuși Cerulū
Că l'a alesū să fie alū seū flagelū teribilū,
Și însuși il trimise, cu ferulū și cu foculū,
Să pedepséscă aspru corupta Europă.

Dar daca Provedința, in drépta ei mânie,
Voește câte-o dată a pedepsi pe popoli
Ce-și uită misiunea ce aă pe astă teră,
Și nu mai vorū să știe de legile morale,
Ea nu vrea să distrugă de tot umana ginte ;
Ci-o curăță prin flacări ca s'o regenerese.

Prin brațul dar puternic, prin geniul cel ăger
 Al bravului Aetiu, această cea din urmă
 Schintee maestrosă din gloria de arme
 A decădutei Rome, se 'nfrânge, se sfărâmă,
 În Galia cea mândră, puterea cea barbară
 A Hunilor s'elbateci, și Atila dispăre
 Sdrobitu din aste locuri.

Se 'nvingu, s'alungă Hunii de pre pământul dacicu;
 Dar rađa mântuirii nu strălucește încă
 Pe fruntea înclinată romanelor colonii,
 Căci alți barbari, Gepidii, le ia îndată locul.

Mulți secolii de durere trecuse peste fiii
 Neperitorei Rome! Dar timpul, nici urgia
 Tempestelor de barbari, nu aș pututu distruge
 În inima română nici dulcea lor speranță,
 Nici nobil'aspirare d'a re'nvia o dată
 Aci gloria Romei. Ascunși prin munți, prin selbe,
 Ei își conservă limba cea dulce-armoniosă,
 Conservă instituții și datini prețioase,
 Ca unu depositu sacru, așa cum le-adusese
 Din patria lor mamă. În orî ce grea nevoie,
 Figura maiestrosă a divului părinte
 Părea cu ei de față, spre-a le alța moralul,
 Spre-a le șopti puternic că are să sosescă
 Cea și frumoasă mândră, în care-aș să ridice
 În susu măreța frunte, să reinvie acilea
 Virtuțile romane și să impue lumii
 Respectu și admirare.

Trecuseră cincî secolii de când nefericirea
 Plomba cu nepăsare pe scumpii fii ai Romei.
 A lor suferinți grele, a lor lacrimi amare
 Se pare că în fine aș imblânditu mânia

Cerescului Părinte. In 'nalta lui clemență
Din popoli Elū alege unū brațū ne'nvinsū, puternicū,
Pepin, fiulū celū mândru al lui Carol celū Mare,
Ce curățā — Europa, cu tot-o limpedește
De rasele barbare¹⁾.

Acum latina ginte, din Dacia Traiană,
Voiósă se preparā la o viață nouă.

¹⁾ Români dîn tôte părțile Daciei Traiane rēmaserā cu desāvēr-
șire liberi, mai cu sēmā dupē ce Pepin II, fiulū lui Carol celū Mare,
bate și esterminā pe Avari (795).

CÂNTULŪ II.

Coloniile romane esū de prin munți și se risipescū pe tótă suprafața Daciei, unde formésa diferite Domniate. Maghiarii in Panonia. Tuhutum ucide pe Gellu, ducele Ardélului. Románii din Ardélu își alegū duce de bună voe pe Tuhutum și-și jură credința reciprocă.

Menumorutū, ducele Crișianiei, bate pe Arpad. Pacea între Menumorutū și Arpad, prin încuserire.

Glaudū, ducele Temișianei, bate cumplitū pe Ungurii cari vorū să-i cucerescă țera. Sântulu Stefan, regele Ungariei, supune Temișiana prin brațulu lui Ceanadin românulu și prin surprindere.

26464
Precum dupe-o tempestă, ce'n furia-ī turbată
Rěstórnă și distruge natura 'ncântătoare,
Rėsare-unū dulce sóre cu rađe călduróse,
Și reanimă totulu și nu se mai cunóște
Nici urmă din mânia oribilei tempeste,
Așa unū dulce sóre de pace, de viața
Rėsare peste fiica abandonată-a Romei.
Ca flórea cea bătută de ploī și de tempeste,
Ca pasėrea scăpată din ghiare carnivore,
Ca fėrele sėlbateci de vınători gonite,
Perdute dupe urmă, Románii esū din peșteri,
Din munți, din stinci rıpóse și se lățescū prin deluri,
Muscele 'ncântătoare, peste câmpii întinse,
Fertile și mănóse.

Dupe atatea rele și sbuciumări teribili,

Romanele colonii nu potü ca sä mai aibă
 Divina unitate, nu potü sä mai formese
 Unü statü intinsü puternicü, așa cum rămăsese
 De la Traianü Augustulü. Acuma, împărțite
 In colonii distinse, așa precum trăise
 Prin munți atâtea secolü, formésă fie-care
 Unü domniatü in parte ¹⁾ și își alegü pe viață
 Pe celü mai bravü dintr'ensii; unü duce sä-i comande
 În timpurü de resbele, in pace sä-i governe
 Cu legile străbune.

Așa, 'n Ardélü domnește faimosulü mândrulü Gellu;
 Menumurut comandă in mândra Crișiana;
 Iar Glaud stăpînește banatulü Temișianeü.
 Mai d'incöci la hotarulü Munteniei domnește
 Mărețulü Radu-Negru. Elü încă Duce este:
 Amlaşulü, Fogărașulü formesü a lui domnie.
 Dar peste Maramureșü Bogdanü e mare rege.
 Intre Carpați și Istru, in Dacia-Australă, ²⁾

1) Când Traianü aduse numeroșe colonii romane cu care sä populase Dacia, este logicü și naturalü a crede că aceste colonii se stabiliră in Dacia ast-felü in câtü fie-care din ele forma câte unü centru de populație; iar töte împreună formaü Dacia-Traiană, avendü unitatea politică și administrativă. Dupe ce Dacia fu abandonată de către Aurelian și coloniile romane, din cauza năvălirii barbarilorü, se vedură nevoite a'și afla azilü prin codrii și munții Daciei, este iar logicü și naturalü a crede că aceste colonii s'aü ascunsü prin munți și prin selbe pilcuri, pilcuri totü ast-felü precum veniseră din Italia și se aședaseră in Dacia. Dacă nu mai putea fi vorba acum de unitatea națională, rămăseseră neapăratü legăturile de familie, de rudenie, de cunoștință mai de aproape și de relații mai restrinse, care esistaü in fie-care colonie imparte. — Astü-felü se esplică istoricește, dupe eșirea la lumină și imprăștiarea din nou a coloniilor romane pe suprafața Daciei, formarea diferitelorü Ducate sau Domniate. Fie-care colonie forma unü Domniatü in parte sub unü duce alesü de dënșu. Astä stare de lucruri dură pină la formarea diferitelorü principate române

²⁾ Dacia Australă se chema țera Romănescă, adică România mare și România mică.

Cea vastă regiune scăldată de mii riuri
Ce-aducū în a lorū unde metaluri prețioșe,
Domnescū alți duci puternici și se conducū în pace
În sēnulū mamei patrii. Spre apusēna parte,
Încolo peste-Aluta, domnescū banii Craiovei;
Mai d'încolo se află ducatulū Severinulū.

Orientală¹⁾ Dacie, asemenea 'mpărțită
În multe mici ducate, gusta o dulce pace
În țera lorū amată.

Așa se 'mprăștiase romanele colonii
Pe 'ntinsa suprafață a 'ncântătoarei Patrii,
Și liberū respirară unū aerū purū de viață,
Când nu mai era urmă din hordele barbare.
Stăpēni pe a lorū țeră, stăpēni p'a lorū labóre,
Romanii ridicū templuri în care sē adóre
Pe Dumnezeulū păcii, pē Dumnezeulū care
A scosū din întunerecū perduto omenire.
Ei își fondeșū orașe, cetăți de apărare
Și locuinți domestici; tragū brasda abondenții
Pe câmpurile late a desrobitei patrii;
Deschidū o cale largă beneficei culture
Și a civilisării; în fine se prepară
În viitorū să fie demni fi ai vechei Rome.

Trecuse-abia unū secolū de dulce fericire
Peste latina ginte și norii turburării
Din noū vinū ca torente la orizontulū țerii.
Destinulū implacabilū de multū scrisese 'n cartea
Durerii cei cumplite că nobil'astă ginte,
Răpită de la sēnulū amatei sale mame
Și aruncată 'n centrulū atitorū nēmuri rele,

¹⁾ Dacia Orientală era Moldova cu Basarabia.

Streină, izolată, eternă căta să fie
 O pavază-oțelită, să lupte fără preget
 În contra barbariei. Apoi o crudă sôrtă
 O destinase încă în viitor să fie
 O granitôsă stâncă de care să se sfarme
 Arabul cel fanatic ce vrea ca să supue
 Întréga Europă la legile-i coranici,
 Ce vrea să surpe crucea și 'n locul ei să 'nalțe
 Trufașa semilună.

În Dacia Cisalpină¹⁾ Maghiarii vină torente :
 În Australa vine Comanii, Pecinaghiî ;
 Iar cea Orientală, amar e inundată
 De hordele tartare. Comanii Pecinaghiî,
 Tartarii, peră cu 'ncetulă, se resipescă în lume
 Și Dacia Transalpină²⁾ respiră iar în pace.
 Dar Cisalpina însă era predestinată
 Să sufere lungi secolă o dură, aspră sôrtă ;
 Infama tiranie a unui hidosă populă,
 Nedreptă, egoistă, barbară, Maghiara tiranie.

Ca Hunii altă dată, din stepuri asiatică,
 Acuma daă năvală în trista Europă
 Maghiarii, rămășițe d'a Huniloră sêlbateci.
 Arpad, în a loră frunte, cu ferulă vine 'n mână
 Să cate moștenirea ce-aă stăpênită o dată
 Ai loră străbună, Calmucii. Ei bată în al loră trecătă
 Pe Ruși ; apoi devastă Galiția pletôsă,
 Apoi își oprescă mersulă în lata Panonie.
 Dar lacoma dorință și setea de concuistă
 Nu-î lasă-a sta în pace : Ună Tuhutum ce este

1) Dacia Cisalpină, era Transilvania cu Crișiana și Temișéna.

2) Dacia Transalpină, era țera Românescă cu Oltenia și Moldova
 cu Basarabia

Maghiară căpetene, aude de unŭ Gellu,
 De țera lui cea mândră. S'aprinde 'n elŭ dorința
 De a-și supune sieși acea frumósă parte.
 Pe dată dar elŭ cere de la Arpad armată
 Și in Ardélŭ pătrunde.

Vitézulŭ, mândrulŭ Gellu îi ese înainte
 Și la Amlașŭ dă față cu oștile barbare.
 O luptă 'nverșunată se 'ncinge între dênșii :
 Dar armia lui Gellu, puțină multŭ la numărŭ,
 Voi să se retragă, să intre in cetate,
 De unde să opue la óstea unĝuréscă
 O vie rezistență. Prea bunŭ era proiectulŭ,
 Și multŭ era speranță de certă apêrare.
 Dar altŭ-felŭ cruda sórtă decise in mânia-i :
 Maghiarii ținu d'aprópe pe urmele lui Gellu,
 L'ajungŭ și îi dau mórtea.

La crudulŭ astŭ spectacolŭ, armata Ardelénă
 Voeste-aci, îndată să reîncépă luptă
 Și să résbune 'n sânge pe ducele lorŭ Gellu.
 Dar printr'o inspirare, idee fericită,
 Se cruță de o dată ș'a sângelui vêrsare,
 Se salvă deplinŭ tóte ș'a patriei lorŭ drepturi :
 Românii și-aleĝŭ duce, de bună voie, liberi
 Pe Tuhutum maghiarulŭ, îi jurŭ a lorŭ credință
 Și dau mâna cu dênsulŭ ; iar Tuhutum aleĝru
 De astă mare-onóre, la rândulŭ seŭ le jură
 Respectulŭ și credință la legi ș'ale lorŭ drepturi.

Așa, Ardélulŭ mândru, pe viitorŭ rămâne
 Tot țéră românéscă cu tóte-ale ei drepturi.

De altă parte iară maghiare căpeteniŭ
 Se ncércă să coprinďă, cu arma să subjuge
 Frumósă Crișiană. Dar Tósul și Zabosul,

Acești capi de armate, înfrânți sunt și iaș fuga,
Iară maghiarulă sânge, vërsatü cu abondență,
Roșește unda pură a Crișului ce curge
Spumösă de mânie. Menumorut comandă
Pe fiii Crișianeii, și 'nspăimentăți barbarii,
Respectă a lui țeră.

Arpad, rănitü în sufletü de astă grea ofensă,
Revine iar la luptă. Menumorutü l'atacă
Din fortea sa cetate, Bihorulü, Urbea-Mare,
Ș'armata unguréscă amarü e decimată.
Se îndârjescü Maghiarii și duoë-spre-ce ðile
Susținü cu bărbăție ataculü lorü teribilü;
Dar lupta lorü e vană, coragiulü lorü se 'nvinge
De armele române.

Arpadü, plinü de mânie, gema turbatü ca leulü
Celü vulneratü de mörte, perðendü orï-ce speranță
D'a triumfa prin luptă. Dar étă-o dulce raðă
Veni să îi calmeze cumplita lui durere.
Menumorut propune să curme astă luptă
Prin scumpă alianță: Părinte de o fiică,
Unica-i succesóre, propune a ei mână
Lui Zultus, fiulü mândru al lui Arpad superbulü.
Arpad, voiosü, ferice, acceptă alianța,
Și iute se prepară a celebra cu pompă
Astü imeneü ilustru. Armatele nemice
Acum se înfrățiră.

Prin incuscire dară, iar nu prin forța armei,
Frumösă Crișiană cu timpulü s'alipește.
De țera Ungurésă.

Din Cisalpina Dacie era încă, vergină
O mândră, scumpă flóre, Banatulü Temisianeii.
In vanü se luptü Maghiarii cu arma să supue

Pe Glaud al seŭ duce, căci Glaud îi sfăramă,
Respinge cu putere a lorŭ nedrepte-atacuri.

Multŭ timpŭ dară Maghiarii aŭ respectatŭ cu pace
Acéstă mândră țeră: și numai sântulŭ Ștefanŭ,
Acelŭ belicosŭ rege, ce Ungurii adoră
Ca o divinitate, prin sângerose lupte
Parvine să învingă p'Ahtum, unŭ lăstarŭ tare
Din a lui Glaud viță. Fu mare sângerósă
Acea luptă ce dete victoria din urmă
In partea unгурescă. E Ceanadin vitézulŭ,
Românŭ ce părăsește p'Ahtum românulŭ duce
Și trece prin trădare în partea unгурescă ;
Elŭ este ce comandă în astă mare luptă
Armatele maghiare : în elŭ maghiarulŭ rege
A pusŭ a lui speranță. O și 'ntrégă se luptă
Armatele dușmane, și óstea unгурescă,
Silită să ia fuga, se reslățește tótă
Prin délurŭ și prin selbe.

Turbarea coprinsese pe Ceanadin și somnulŭ
Nu se lipea de densulŭ. Dar în puterea noptii
'L' învinge ostenéla și ațipește-o clipă.
In cruda-ŭ turburare de-o dată se deșteptă
Ca luminatŭ d'unŭ fulgerŭ, ca inspiratŭ d'unŭ geniŭ,
De-o rađă de speranță ce se arată 'n visu-ŭ.
Elŭ chiamă căpitanii, adună în prejuru-ŭ
Intrégă sa armată și în puterea noptii,
Cu furie turbată, cadŭ repede asupra
Armatelorŭ române, ce gustă fără témă
Unŭ liniștitŭ repaosŭ. Teribilă e lupta
Și multŭ sânge-acea nópte, mai negru de câtŭ densa,
Vêđŭ curgênd din peptulŭ a ambelorŭ armate.
Destinulŭ însă-acilea pusese fatalŭ termenŭ

Vieței cei frumoșe acestei țări române :
Ahtum cade în luptă și mórtea-i dă triumfulu
Armatelorü maghiare.

Acésta a fostü sórta frumoșei Cisalpine :
Prin liberă voință, prin incuscirü ilustre,
Prin lupte sângeróse, din țără suveraná
Ajunge 'nteiü vasală a nației Maghiare,
Apoi prin asuprire, cumplita nedreptate,
Devine a ei sclavă!...

Rea sórtă are-o țără când își deschide pórtá
La némuri d'altă lege, când intră 'n alianță
Cu nații hrăpitoare ce nu respectă dreptulü,
Ce calcă în picióre credința lorü giurată!...
E rea lepră streinulü când se 'ncuibésă 'n țără,
Căci nū mai scapi de densuslü pin' ce-ți repune capulü!..

CĂNTULU III.

Radu-Negru trece preste Carpați la Câmpu-Lungu. Intinderea autorității lui Radu-Negru preste totă România. Mihaiu Bassarabă, Banul Craiovei este alesu Domnă alu României. Vladislav sau Vlaicu aliatu cu Ludovicu regele Ungariei, bate cumplitu pe Turci la Vidină. Turcii năvălesc în țeră. Mircea I se luptă șapte ani cu Turcii, pînă ce îi scote cu desăvîrșire diu țeră. Danu apucă tronulu țerii cu ajutoru armatū de la Turci. Țera începe să decline din cauza luptelor intestine dintre Dăneștii și Vlădeștii. Dreptulu de a alege pe Domnă este violatū de Turci, carii numescū directū pe Domnă. Țera, sub Alexandru III ajunge în completă decadentă.

În mândra Cisalpină, colo unde Carpații
Iși impletescū cu fală gigantică cunună,
Era mănōsa țeră a lui Radu celū Negru.
Aci nu pătrunsesese maghiara tiranie ;
Dar ne 'mpēcata ură vērșa în al ei sufletū
Veninu-amăriciunei : Maghiarulū rege Bella, ¹⁾
Unū instrumentū docile alū lui Gregoriū Papa,

1) Bella IV succede la tronulu tatălu său Andrei II la 1235. În timpulū invasiunei Tătarilorū în Ungaria (1242), Bella fugi în Dalmația. Elū fu restabilitū pe tronū la 1244 și muri la 1270.

Data cea mai apropiată de adevărū pentru trecerea lui Radu-Negru în România se pare a fi aceea a năvălirii tătarilorū în Ungaria sub căpetenia lorū Batu-Khan (1242), căci atunci a aflatū Radu-Negru ocașie mai favorabilă pentru a eși din Ardealū, spre a scăpa de persecuțiile religioșe ale lui Bella IV, care persecuții fură una din cauzele principale cari au determinatū pe Radu să trecă în România.

Prin intrigă, persecuții, multă timpă luptă să schimbe
 Credința ortodoxă și să impue țerii
 Papistășesca lege. Aceste persecuții
 Și apăsări nedrepte, decidă pe Radu-Negru
 Să-și părăsască țera, să trecă 'n România
 La frații lui de ginte.

Precum în dimineța unei mărețe zile
 Frumósa auroră, în mantă purpurie,
 Deschide vasta pórtă la împératulú zilei
 Ce 'n maiestósa-í cale animă universulú
 Cu o viață nouă; așa Carpații mândri
 Deschidú o largă cale mărețului Domnú Radu
 Să trecă 'n România, spre a fonda acolo
 Unú statú mărețú, puternicú, ce are să lucéscă
 În secolí de viață.

Pe o câmpie vastă, sub mândre d'albe tende,
 Sta adunată curtea mărețului Domnú Radu.
 În giurulú astorú tende, mií alte 'ntinse corturí
 Umbreaú vitéza óste acestuí mândru Duce;
 Apói popolú mulțime, cu lungí și negre plete
 Sta pilcurí semánate peste câmpia lată.

A zilei faclă vie abia se ridicase
 Pe bolta azurată, și auree rađe
 Culegú cu ínsetare brilíante, perle fine
 Ce nóptea semánase pe flórea profumată
 Ce ínsmálta câmpia.

Mărețulú Radu-Negru, íncongiuratú de curtea-í
 Și 'n fruntea mândrei óste, dá semnulú de plecare.
 Résună în munți tromba și buciúmú și famfare,
 Și-a lorú accente varii s'amestecú cu concerte
 Ce mií de pásérelé, în dulcea diminețá,
 Trimitú ca o ofrandă Ceresculuí Párinte.

O și 'ntrégă de cale lui Bassarabū ajunge
Ca să străbată munții, să intre 'n România.

Pe-o 'ncântătoare vale de deluri coronată
Și străbătută 'n lungu-î d'unū rîu cu dulci murmure,
Stă Câmpu-Lungulū falnicū, locașū de siguranță
La strănepoții Romei. Aci s'oprește Radu
Cu brava lui oștire și popolū ce-lū urmésă.
D'aci elū vrea să 'ncépă, să pue temelie
Inaltelorū proiecte. Împinsū de simțimentulū
Măreței legi creștine, îndată elū innalță
Aci unū templu sacru, simbolū de pietate ;
Apoi elū mai ridică o mândră cetățue,
Ce-î scutū de apărare. În urmă elū decretă
Legi fôrte înțelepte fondate pe 'nfrățire,
Egalitatea sacră, a cării dogmă 'naltă
E legea creștinésă.

Neobosita famă cu 'naripata-î voce
Propagă 'n tótă țera plăcuta, scumpa veste
Despre venirea astui bărbatū și Domnū ilustru,
Ce-î Bassarabū de viță, vitezū multū în resbele
Și înțeleptū în pace. Toți Ducii de prin țeră,
Ce guvernaū o parte din vechile colonii,
Renunță l'a lorū drepturi pentru comunulū bine
Ș'alergū de bună voe să 'nchine-a lorū putere
Acestui mărețū rege, în mâna cui depune
Puterea suverană.

Sublimă abnegare ce în eternitate
Va rămânea o sacră, neștersă suvenire
In inima Română !...

Acum țera lui Negru se întindea măreță
Între carpați și Istru, între Siretū ș'Aluta ;
Iar peste Carpați încă avea frumósă țeră :

Amlașulū, Fogărașulū.

Intre Aluta, Istru și Tisa, unū altū Duce
 Peste Romāni domnește; elū Banū aci se chiamă
 Și-i Bassarabū de vița. Elū încă înțelege
 Imensele-avantage de a-și uni Banatulū
 Cu țera Romānescă. În fruntea unei brave
 Escorte numeroșe de căpitani și oște,
 Elū plecă din Craiova, străbate cu iuțelă
 Prin țeră și ajunge în Argeșū unde Radu
 Își are reședința. Aci de bună voe
 Lui Bassarabū se 'nchină. Elū nu supune țera-i
 De totū lui Radu-Negru, ci-lū recunoște numai
 De suzeranū și-i jură eternă amicie
 Și în resbelū și 'n pace. Acésta destulū este
 Ca aste țeri să fie eternū ne deslipite.

Așa mărețulū Radu fondă în Romānia
 Unū statū puternicū, mare. Așa peste unū secolū,
 Plecând din Maramureșū unū Dragoșū, fiū de Duce
 Din vița Bogdaninā, va face în Moldova
 Unū altū statū mândru tare.

Aprópe-unū cuartū de secolū domenește Radu-Negru
 În astă belă țeră, pe care o dotésă
 Cu instituții bune, cu oște d'apărare,
 Ce luptă 'n bătălie sub acula romană,
 Incoronată însă de crucea legii sacre.
 A sa blândă 'nțelptă și dreptă guvernare
 Lăsă o suvenire neștersă pentru secolī,
 Și 'n țera lui deschise o gloriósă cale
 La Domnii ce-i urmésă

Murise Radu-Negru și toți Romāni într'una
 Și-alegū Domnū să-i guverne pe bunulū Bassaraba,
 Mihaiū, banulū Craiovei. Astă mintósă faptă

Uni țera Craiovei eternă cu România.
Mulți ani Mihaiu domnește și'n lunga lui domnie
Prepară a lui țeră să știe ca cu arma
Să își conserve dreptul și scumpa-i libertate.
Deja Turculu fanatecū, nesățiosū de sânge,
Își infipsese pasulū în Orientū, și nimeni
Nu-î pôte sta 'n potrivă, căci în Bizanțū domnește
Corupția și intrigī, și reaoa moliciune.
Deja elū cotrupise Peninsula Balcană,
Și număi sta 'n piciore de cătū mândra Cetate.
Ajunsū până la Istru, privea lungele-ī țermuri
Și-ardea de 'mpacientă să trecă 'n România.
Aci însă domnește unū Vladislavū saū Vlaicu
Ce-ī Bassarabū de viță și fôrte bravū în luptă.
Unitū în alianță cu Ludovic ce-ī rege
Peste maghiarulū popolū, daū peptū cu musulmanii.
Armatele-aliante, aprinse d'unū focū sacru,
Străbatū latulū Danubiū și se oprescū în cōsta
Vidinulū celū tare. Aci se dete prima
Și strălucita luptă în care sânta cruce
Sdrobește semiluna; aci o gloriōsă
Victorie 'ncunună armatele creștine.
Dar turculū în trufia-ī și-orbitū de fanatismulū
Ce 'nspiră a lui lege, nu se putea să 'ndure
Acéstă grea ofensă. Din noū elū se prepară
De luptă și inundă pământulū României
Cu ôste numerosă.

Acum pe tronulū țerii era Domnū Danū al doilea.
Multū iubitorū de pace și plinū de nepăsare,
Elū negligése forte acelū spiritū de arme
Ce însufla Românulū în ast-felū de timpī critici.
La astă grea lovire elū nu esită însă

D'a apëra cu arma a țërii libertate :
 Dar slabü, cãde în luptã, și lasã țëra 'n pradã
 Pãgãnilorü selbateci.

În fôrte greã balanțã s'afla astü-datã țëra :
 Patriotismulü însã, salvã a ei onóre
 Și scumpa-i libertate : Boeriî in unire
 Alegü de Domnü alü țërii unü omü cu mari talente
 E Mircea 'ntëiü ce are unü spiritü fôrte agerü
 Și-unü brațü de ferü în luptã. Cu brava lui armatã,
 Elü șëpte anî se luptã și nu depune spada
 De câtü când nu mai este piciorü de turcü în țërá.

Așa trãia Românulü în timpï-acei teribili :
 Și spaima musulmanã ce însufla teróre
 În tótã Europa, nu îi slãbea curagiulü,
 Cãci sãnta armonie, patriotismulü sacru,
 Eraü unü scutü puternicü in orî ce grea nevoe.
 Aprópe de duoî secolî, mulți domni se succedarã
 Pe tronulü Romãniei, aleși liberi, de Țërá
 Și toți nu cugetarã, n'avurã altã țintã,
 De câtü comunulü bine, cãci egoismulü ancã
 Nu se 'ncuibase 'n țërá!...

Dar într'o ñi fatalã apare din abisuri
 Satanü, marele Demonü. Dușmanü eternü, de mórte
 Alü rasei cei umane, elü își aruncã ochii
 Peste romãna ginte, și-unü tremurü ilü apucã,
 Vëdënd sãnta unire ceo-înfrãțește in bine.
 Gelosü, plinü de manie, elü suflã peste țërá
 Sëmãnța desbinãrii, discordia fatalã,
 Împërãcheri și intrigï; apoi elü mai trimite
 Acilea unü rëü geniü, s'aprinđã rele patimi
 In inima romãnã.

Acuma se deschide în trista Romãnie

O eră de durere, de umiliră cumplite.
Aprópe de duoi secolí sārman' acéstă țéră
Amarū e sbuciumatā d'ambiții criminale,
De lupte fratucide. Virtuțile strábune
Periseră cu totulū din inima română;
Și intrigí de partidă, și egoismul negru,
Sfășie-ale ei drepturí și le aruncă pradă
Invidiei Maghiare, astuției Germane
Și setei sângeróse a Turcului rapace.

Și cine'sū sacrilegií ce aū deschisū in țéră
Nefericita eră!? Și cine'sū acei Caini
Ce-aū dat semnalulū morții, ce-aū implântat pumnalul
In sânulū mamei Patriei?! E durerosū a spune,
A scrie 'n cartea vieții al lorū monstruosū nume!...

Unū Vladū, fiulū lui Mircea, ce-a convertit Satana
La cultulū celorū rele, unū Vladū, denaturatulū,
Cu cugetulū și fapta, se 'ncercă sē restórne,
Tentésă să ia tronulū ilustrului seū tată!...
Puținū apoi in urmă, unū Danū, nepotū lui Mircea,
Cu arme criminale se luptă sē rēpescă
Puterea suverană. Era Mircea al douilea
Pe tronulū României, unū Domnū alesū de țéră.
Prin fratucide lupte, Danū vrea ca să'lū rāstórne;
Dar este 'nvinsū, și arma dreptății triumfésă.
Atuncea Danū turbésă; dorința criminală
Ucide 'n alū lui sufletū orí ce simțirí de țéră,
Și setea de putere l'aruncă, corpū și sufletū,
În brațele păgâne. Setosū să smulgă tronulū,
Elū intră 'n România cu armie turcescă
Și plinū de nepēsare, elū varsă 'n valurí crunte
Unū scumpū și frățescū sânge; apoi profaná tronulū
Celū sacru-alū României.

Aşa întăiaşi dată se consumase 'n ţeră
 Oribil'acea crimă care deschise calea
 Păgânului fanatecū să calce în picioare
 A ţerii sacre dreptari. Unū Danū pune în mâna
 Nemicului o armă necunoscută încă :
 E armă 'nveninată ce-î dă corupţiunea,
 O armă multū mai tare de câtū paloşulū agerū
 Ce se 'nfrângea în luptă de lancea romănescă.
 Aşa Satanū triumfă în prima-î încercare.

Comisū era acuma păcatulū celū de mórte ;
 Deschisă era calea ce duce la peire.
 Seducătorulū vişū, cu farmecu-î satanicū
 Atrage cu putere în panta-î lunecósă
 Pe fiil Romăniei.

Acum ţera divisă în duoē mari partide,
 Dăneştii şi Vlădeştii, familii vechi în ţeră,
 De naştere ilustră, se sfişie 'ntre ele.
 Ca să-şi împace ura şi setea de putere,
 Inchină a lorū ţeră şi sacrele ei drepturi
 Maghiarului ce-aspiră supunerea-î completă,
 Saū Turcului ce cată la pašalicū s'o ducă.
 Acum nu mai e vorba d'alegerea domniei,
 De drepturi suverane. Acum se numescū Dumnii
 De Turci, şi-şi susţinū tronulū cu armii musulmane
 In contr'acelorū principii ce vinū să li-lū rēpescă
 Cu armele maghiare.

Aşa sārmana ţeră, aprópe de duoī secolī,
 Victimă svēturată a intrigei fatale,
 Devine jucăria la criminale-ambiţii.
 Arū fi peritū Romănulū ; şi ţera lui ilustră
 De multū arū fi fostū pradă uitării celi negre !
 Darū sânta Provedinţa, ce-o rezervase încă

La scumpe și mari fapte, n'o lasă ca să péră.
 Din când în când și-aruncă asupra-î o privire
 De sântă pietate; ea reanimă 'n peptulū
 Românulū coragiulū, patriotismulū sacru,
 Și-o salvă din peire. Dar unū momentū scăpată
 Din cruda rătăcire, Satanū revine 'n luptă,
 Și vițiulū triumfă!

Din rău spre mai rău merge Românulū, ș'a lui țeră
 Pașește cu pași repedi în calea de peire.
 I se călcase dreptulū alegerii domniei,
 Și numai ca favóre din când în când Osmanulū,
 Mai vrea să recunoscă pe Domni aleși de țeră.
 De miî de orî păgânulū cu armii numeroșe
 A strébătutū prin țeră și-a inundatū fecundulū
 Pământū alū României cu creștinesculū sânge;
 Dar nici o dată-acilea n'a cutesatū să 'nfigă
 Piciorulū seū statornicū; cu timpulū însă turculū,
 Comite ș'astă crimă. Acum, dupe plăcerea-î,
 Își pune garnisóne, ocupă cu puterea
 Cetățile române: Brăila, Giurgiu, Turnu,
 Devinū cetățî osmane. Acum țera e pradă
 A cetelorū păgâne ce o străbatū cu arme
 Și jefuescū averea, și violesū onórea,
 Și varsă fără témă creștinulū, românū sânge!

Cumplită devenise a României sórtă,
 Și greū gema Românulū sub jugulū apēsării,
 Și nu se afla sufletū creștinū destulū de mare
 Să 'ncerce să aline aceste suferințe!

Căci Domniî ce'sū pe tronulū celū umilitū alū țerii
 Mai răi suntū de câtū Turciî. Complici în tiranie,
 În jéfuri, nedreptate cu inemiciî țerii,
 Privescū cu nepēsare la crunta-î suferință!...

Aşa gema Românu sdrobitu de apesare;
Iar mai cu semă reulu ajunsu 'n a lui culme
Sub Alexandru al treilea. În cruda-i disperare
Română-abia cutesă a-şi ridica privirea
Către Ceresculu Tată, şi-a implora cu lacrimi
Protectia-i divină!..

CĂNTULŪ IV.

Alexandru III, gelosū de popularitatea lui Mihaiū Bravulū, Banulū Craiovei, proiectesă sǎ-lū omōre. Mihaiū voește sǎ fugǎ la Constantinopole; dar este prinsū in cale de ōmenii lui Alexandru, condamnatū la mōrte și aruncatū in carcere. Mihaiū condusū la eșafodū. Ruga in biseriċǎ. Cǎliulū nu are curagiulū sǎ esecute pe Mihaiū, aruncǎ secura și fuge. Boerii și poporulū ducū pe Mihaiū in triumfū inaintea lui Alexandru și-i cerū graċiarea. Mihaiū, dupe ce este reintegratū in demnitatea de Banū alū Craiovei, fuge la Constantinopole. Elū isbuteste a rēsturna pe Alexandru și reintrǎ in țerǎ ca Domnū.

D'incolo peste-Aluta in țera cea vitězǎ
Ce Bassarabū o datǎ legase 'n rēū și 'n bine
Cu Romānia Mare, nu pǎtrunsese āncǎ
Urita tiranie, și jafulū și omorulū,
Ce pustiise țera de laturea cea stāngǎ
A Oltului celū mǎndru. In astǎ belǎ țerǎ
Era Banū alū Craiovei Mihaiū, demnū descendinte
Alū lui Pētrașcu-Vodǎ, bǎrbatū mǎrețū la sufletū,
Mintosū in cele bune și blāndū in a lui sfaturī.
Prin drēpta-i guvernare, elū ridicǎ Banatulū
La 'nalta-i strǎlucire, la vechea-i demnitate.
Zelosū d'a țerii drepturī, cutezǎtorū și agerū,
Elū știe sǎ impue pǎgānului respectulū.
Mintōsa-i guvernare, devotamentu-i sacru
Pentru alū țerii bine, făcu din elū organulū

Alesü alü Provedinței, prin care vrea să scape
 De la peirea crudă sêrmana Românie.
 La elü acum Românii așintă-a lorü privire
 Ca la o stea luciosă în tempestosă nópte,
 Ș'așteptü a lorü salvare.

Dar fama-i strălucită, ce-aprinde 'n totü Românü
 Amorulü și speranța, deștéptă cu putere
 În sufletulü celü negru lui Alexandru al treilea
 Invidia și ura, și temerea d'a-și perde
 Domnia și viața. Elü jură și încercă,
 Prin mișeléscă mórte, să curme firulü vieții
 Acestüi bărbatü mare.

Mihaiü luändü de știre de sórta ce-lü aștéptă,
 Pe neștiute plécă, la Țarigrad pornește.
 Aci l-aștéptă socrulü, Ión, ce e la Pórtă
 Representantulü țerii, să pue împreună
 La cale vr'unü remediü, să curme-atâtea rele
 Ce apésau pe țeră. Dar tigrulü ce pândește
 Asupra pręđii sale, nu perde din vedere
 Mișcarea cea mai mică. Îndată elü pornește
 Gonaci ageri în urmă-i, ce ilü ajungü în cale,
 Ilü prindü și-lü ducü în mâna tiranului ca pradă.

Mihaiü căđutü e-acuma în ghiarele peirei,
 Și 'naltele-i speranțe, sublimatele-i proiecte,
 Se parü cu totulü stinse. Tiranulü Alexandru
 Acum ține în mână-i frumósa lui viață.
 Setosü de alü lui sânge, elü arde de dorință
 D'a-lü perde câtü de iute. Mihaiü e-adusü 'nainte
 Dușmanului de mórte ce, fără nici o probă,
 L'acusă de trădare, la mórte il condamná
 Și ilü aruncă 'ncarceri. Acum s'aștéptă đioa
 Esecutării sale, și steaoa cea luciosă

Ce străbătuse-o clipă cu rađe de speranță
În anima română, părea cu totul stinsă.

Fixată era ora funestă a peirei.

Din ȝi de diminéță unū sóre luciosū, dulce,
Cu rađe temperate, pișindū mărețū, cu fală
Pe bolta azurie, părea că luminésă

O ȝi de sărbétóre. De-o dat'apare 'n stradă
Mihaiū legatū de brațe. Unū gāde e 'nainte-ī
Înaltū, ferosū, sēlbatecū, cu ochiī plinī de sānge ;
Elū pórtă p'alū seū umerū o ageră secură,
Simbolū de mórte crudă. Satanū e iingă dēnsulū,
Triumfătorū și veselū. Ascunsū d'orī ce vedere.

Elū stimulésă 'n taină nesățioasa-ī poftă
De vērsătorū de sānge. Dupe Mihaiū urmésă
Escorta numerosă de Ianiciari ce-sū guarda
Tiranului celū barbarū, căci óstea romānescă
De multū e oropsitā. Poporulū tristū și'n doliū
Ce însoțea victima și-umplea largele strade,
N'afla în al lui sufletū, dreptū tótă consolarea,
De câtū lacrămi amare. Curagiulū, energia,
Eraū cu totul stinse în inima'ī sdrobită ;
Și scepticismulū rece il amăgea 'n credința
Că-ī voia Provedinței să zacă 'n tiranie.

Așa mergeaū 'nainte către fatalulū termenū.

De-o dată 'n a sa cale Mihaiū 'și-oprește pașiī
În fața unū templu creștinū și cere voie
Să intre spre a'și face a lui ultimă rugă.
Satanū scrașnește dințiī și urlă de turbare,
Căci geniulū dreptățiī apare înainte-ī
Și cu suflarea-ī sântă l'alungă 'n depărtare.
Poporulū sprijinește piósa lui dorința,
Și comandantulū gardei îi dă permisiunea.

Mihaiu cu-o frunte calmă și plin de pietate,
 Pătrunde în locașul ceresului Părinte ;
 El merge și 'ngenunche lângă altarul sacru.
 Creștinii ce'su în templu veniți spre rugăciune
 Pătrunși adânc în suflet de sânta pietate,
 Cadu toți, se prosternă și-unesc ale lor lacrimi
 Cu-a lui Miha credință și umilită rugă.
 Mihaiu nu cere viața de la ceresul tată
 Pentru plăcerea vieții ; ci el și-oferă brațul,
 Și cugetul, și mintea pentru-apărarea legii
 Și mântuirea țerii.

Dupe această scurtă ferbinte rugăciune
 Transfigurat se pare și-o divă-aureolă
 Încinge a lui frunte. Eșind din templu-afară,
 El își urmărește calea la locul de osindă.
 Satana nu mai este lângă căliu s'anime
 Curagiul se sâlbatec, căci grația cerescă
 Ce plană pe d'asupra victimei inocente,
 L'alungă 'n depărtare și lă ține la distanță

Ajungu la locul morții. Mihaiu plin de credință
 În Dumnezeu păcii, se sue pe estradă
 Și 'nalță la ceru ochii. Căliul se prepară
 Să-î dea cumplita mörte. Nesățios de sânge,
 Apucă 'n mână secura și vrea ca s'o ridice.
 Mihaiu prin inspirare divină se întörce,
 L'ațintă drept în față și cu-o privire cruntă
 'Lă 'nghiață de teröre. Căliul simte într'ensul
 O stranie putere ce-l ține și-lu oprește
 De a comite crima ; apoi, coprinsu d'unu tremur,
 Aruncă jos secura și cu-o tremândă voce,
 El strigă cu putere :

— „Eu nu pot trunchia capul acestui bărbat falnic !

Unu Deu este intr'ensulü. A lui sântă suflare
 Inghiață-a mele brațe și nu potü să ridice
 Secura omucidă ! unu Deu astü capü protege!.. „

A dișü și plinü de grósă, ia fuga printre popolü
 Strigând Coprinsü de spaimă :

— „E sfântü omulü acesta, nu merită să móră!..„

Mihaiü la astü miracolü s'aruncă în genuche
 Pe eșafodulü negru și ridicându-și ochiü,
 Către cerésca boltă :

— „Iți muțumescü Părinte c'ai ascultatü piósa-mi
 Și umilita-mi rugă ; pe marginea peirei,
 Tu n'ai uitatü poporulü românü în suferință.“

La astü mărețü spectacolü, poporulü se deșteptă
 Ca dintr'uü somnü letargicü ; elü vede unü miracolü
 Divinü prin care Cerulü își manifestă voia
 De a salva viața acestui bărbatü mare.

Boerü și poporulü, coprinsi de foculü sacru,
 Alergü cu toți grămadă și smulgü dupe estradă
 Pe celü alesü de Domnulü, și cu strigări de ura,
 Cântări de bucurie, se ducü la Alexandru
 Să céră grațiarea acestui inocente.

Chiarü ênsăși ianicerii, coprinsi d'o spaimă sacră,
 Respectă 'n a lórü voe a Cerulüi voință.

Tiranulü Alexandru, hienă insetată
 D'a lui Mihaiü viață, posomoritü și tacitü,
 Stă singurü la feréstră coprinsü d'impaciență,
 Ce rău ilü torturésă, tot așteptându semnalulü
 Ce are să-ï vestéscă a lui Mihaiü peire.
 În marea lui mirare, e deșteptatü de-o dată
 D'unü sgomotü fórte straniü ce vine de departe.
 O tristă presimțire coprinde negru'i sufletü,
 Și-unü tremurü ilü apucă. Îndată elü zărește

Departe mesagerul ce-alérgă 'n fuga mare
 P'unú armăsarú în spume. Elú este înainte-î;
 Dar crudulú, Alexandru, copriusú d'o mare témă
 Ce-î amuțește vocea, abia póte să ȃică :
 „Vorbește!“ Mesagerulú îi spune pe scurtú tóte
 Ce a vėđutú cu ochii. Tiranulú plécă capulú
 Și-o negură mortală acopere-a lui față.
 Turbarea il coprinde, își mușcă a sa buđă
 Și-unú sânge spurcatú, negru îi înspumésă gura.
 Remasú în nemișcare, elú cugetă 'n tăcere
 Ce are ca să facă. Satanú e lingă dènsulú,
 Și 'nspiră alú lui sufletú cu cugetări viclene.

Intre acestea étă sosește și mulțimea,
 Purtândú p'a séle brațe speranța mântuirei.
 Cum vėđú pe Alexandru, boerii și poporulú,
 Cu strigăte teribili îi cerú să grațiese
 De la nedréptă mórte, în numele dreptății
 Divine ce-lú reclamă, p'acestú demnú fiú al țerii.
 Tiranulú Alexandru, luindú unú aerú dulce,
 Ridică către ceruri și brațele și ochii.
 Plinú d'o căință falsă, elú mulțumește 'n lacrămi
 Ceresculú Părinte că prin minune sântă
 Salvase de la mórte unú sufletú inocente,
 Pe dènsulú ilú cruțase de a comite-o crimă.
 C'o voce sunătoare, proclamă graciarea
 Bărbatului ilustru și-i jură amicie
 În tótă a lui viață. Entusiastú, poporulú.
 Aclamă pin' la ceruri a lui Mihaiú salvare
 Și merge-apoi de-lú duce familiei amate
 Ce-aștéptă 'n desolare.

Rėmasú apoi pe gânduri, tiranulú se frământă
 Cu cugetulú și mintea cum ar putea să-lú pérđă.

A lui Mihaiū viață acuma mai cu sémă
Îi e periculósă, acuma când tiranulū
Își desvălise scopulū, acum când Mihaiū este
Obiectū de adorare la 'ntregū românulū populū.

Puținū timpū abia trece și Alexandru-al treilea
La elū pe Mihaiū chémă. Spre-a-lū amăgi mai bine
Și-a-lū face ca să cadă în negrele lui curse,
Elū îi oferă iară, spre semnū de confiență,
Ilustra demnitate de Banū Mare-alū Craiovei.
Mihaiū cu unū ochiū agerū citește 'n al lui sufletū
Urita perfidie și scopulū celū satanicū.
Dar cu abilitate și-ascunde simțimentulū,
Și sincerū mulțumește tiranulū de marea
Favóre ce-i accordă. Voioși ei se desparte ;
Dar cugetări diverse străbatū prin a lorū minte.

Mai multū ca nioi-o dată Mihaiū acum se teme
De scumpa lui viață. Elū merge în Craiova,
La loculū reședinței. Aci primitū elū este
Cu pompă strălucită și-și ia tronulū băniei.
Dar crudulū Alexandru d'aprópe ilū vinésă
Cu planuri mai perfide. Mihaiū le știe tóte
Și fórté lesne-i este a pedepsi cu mórte
Pe cei ce-i pîndescū viața, și-a demasca tiranulū.
Dar nu-i acesta scopulū ce marele lui sufletū
Voește să atingă. Elū a juratū în templu
Lingă altarulū sacru că nu dorește viața
Pentru plăcerea vieții, ci ca să scape Țéra
Din ghiarele peirei. Acéstă cugetare
Frămîntă a sa minte. În fine elū decide
La Țarigrad să mérgă, să cerce să rěstórne
Din tronū pe Alexandru : apoi timpū-i va spune
Ce are să 'ntreprindă.

În forțe mare taină, elu plăcă într'o nópte,
Străbate cu iuțelă Carpații și ajunge
În țera Ardelénă. D'aci pornește 'n cale,
La Țarigrad ajunge cu bine și cu pace.
Elu merge la vizirulū și cu durerea 'n sufletū,
Espune păsulū Țării și cruda tiranie
De care strivitū geme poporulū României.
Dar turcului ce-i pasă de greaoa suferință
Ce-apasă pe ghiaurulū. În lăcomi-ai órbă,
Nimicū nu vrea s'auđă de, cātū pe prețū de aurū.
Acea era calea ce din nefericire
Căta ca să străbată spre-a căpăta domnia.
Mihaiū însă nu are cu ce să satisfacă
Al turcului nesațiū. Atunci elū silitū este
Să imprumute aurū cu camătă prea mare
Și să-și ajungă scopulū. În fine triumfésă !
Iar Alexandru vodă îndată ce aude
D'acéstă tristă veste, pornește'n țeri streine.
Mihaiū intră cu pompă in Țera lui amată
Și-unū farmecū d'alegrețe imbată totū românulū.
Și umple de speranță a lorū inimi sdrobite.
Poporulū României acum în Mihaiū vede
Alesulū Provedinței, trimisū să-lū ușurese
D'atâtea amarī rele.

CÂNTULŪ V.

Starea de umilire, de jafu și de suferințe în care se afla Țera la venirea lui Mihaiu pe tron. Mihaiu, în conferință cu Banul Mihalcea și cu Mitropolitul, decide a ridica în contra Turcilor stindardul liberării. Mihaiu încheie alianță în contra Turcilor cu Sigismund Batori, principele Transilvaniei și cu Aron Domnul Moldovei. Elu consultă Țera pentru ridicarea cu armele în contra Turcilor. Jurământul solemn.

Multu timpū a ȝilei faclă răsare și apune
Pe trista Românie de când Mihaiu domnește,
Și dulcele ei rațe nu potū încâlđi încă
Alu seū înghețatū sufletū. Posomoritū și tacitū,
Retrasū stă în palatu-i, ascunsū d'orī ce vedere !
Rēpaosulū, nici somnulū nu se lipescū de dēnsulū,
Căci elū este continuū în cugetări profunde !
De când e Domnū al Țerii, nefericirea crudă
Teribilū il turmentă, căci vede gemândū țera
Sub aspra nedreptate și elū e 'neputință
S'aducă ușurare !

De la unū timpū încóce, nu vrea să știe Turculū
De lege saū tractate. De multū se stabilise
În țera ca la dēnsulū ; de multū avea orașe,
Cetăți de apērare ; acum vrea să-și zidescă,
Să 'nalțe și gēmie. Sērmana Românie

E 'n jafū și a lui pradă. Pe tótă luna-acilea
 Vinū cete numeroșe de turci și tătari barbari
 Pe cari, biata țeră, spre-a le 'mblândi crușimea,
 Silită-i ca să-î ție cu totū ce i se cere.
 Armata romănesca era abia o umbră,
 Și nu inspira témă.

Romănulū nu mai pôte trăi în a lui țeră,
 Căci dēnsulū nu mai are avere, nici colibă
 Unde să-și ducă traiulū. Păgănulū il gonește
 Din vatra-î strămoșescă, îi devastesă casa,
 Răpește a lui vite, batjocorește sóța
 Desonorésă fata, îi spurcă chiar altarulū !
 Viata ajunsese atâtū de durerósă,
 În câtū se credea mórtea balsamū de mântuire !..

De-ai fi bătutū la petra mormintelorū închise
 Să chemi din noū la viață pe cei ce dormū în ele,
 Acele triste umbre, privindū atâtea rele
 Ce apēsău pe Țeră, ar tremura de spaimă,
 Îndată s'ar ascunde în negrele locășuri,
 Spre-a evita durerea acestui tristū spectacolū !..

Adesea 'n međulū nopti, Mihaiū stă 'n conferință
 Cu bunulū Ban Mihalcea și cu Arhipăstorulū.
 Ei își frământă mintea să afle vr'unū remediū
 L'atâtea multe rele. Vistieria țerii
 E golă și speranță nu este să se umple,
 Căci ale Țerii dăjdi de multū se strângū pe séma
 Locustelorū păgane ce aū cădutū pe Țeră.
 De multū vermue țera de creditorī ce-o stórce :
 Ei strîngū dările țerii și pentr'unū banū iaū dece,
 Și totū nu se plătește, căci turculū și evreulū,
 Și greculū și arménulū erau stăpini pe țeră.
 În fine aroganța păgănilorū sēlbateci

Devine-atătū de mare, în câtū lovescū de mórte
 Pe chiar boerī țērii ce-ī intilnescū pe stradă.
 Eī aū chiarū cutezanța d'a ataca palatulū,
 D'a arunca cu petre și-a insulta pe Vodă.
 Așa dar rēlū este la culme și cuțitulū
 Păgānului pătrunse la mēduva din óse.

La astă tristă stare ce-amenință peirea
 Se cere lecuire și-o repede lovire.
 Mihaiū și-oprește mintea la spada strămoșescă ;
 Elū n'a uitatū Românulū câtū e vitēzū și agerū,
 Când luptă pentru dreptu-ī.

— „La arme dară strigă, la arma liberării !..
 Românulū în scurtū cată să 'nvingă saū să móră !..“

O ! Musă ! spune-acuma ce divă inspirare,
 Ce flacără ardinte a 'ncinsū mărețulū sufletū
 Eroulū celū mare ! Tu singură știī numai
 Ce cugetări inalte și ce virtuți străbune
 L'a 'mpinsū să ia curagiulū și marea hotărīre
 De a sfida cu arma trufașea Semilună,
 Păgānulū celū fanatecū.

Dupe-o tăcere scurtă și-adâncă cugetare,
 Mihaiū chēmă la sine pe vechiulū Ban Mihalcea
 Și pe Arhipăstorulū. Elū le revelă planulū
 Și ferma hotărīre ce-a conceputū în Domnulū,
 De a chema la arme întregulū românū populū,
 De-a ridica stindardulū celū gloriosū al Țērii,
 Și-a nu depune arma, de câtū cândū pe pāmīntulū
 Celū sântū al Romāniei nu va mai fi nici urmă
 Din lifta cea păgānă.

— „Mărețū și sântū țī-e planulū, mărite 'nalte Dómne,
 Prurupe Ban Mihalcea, cu-o voce 'ntusiastă,
 Și nu vedū mântuire pentru salvarea Țērii,

De câtü ca totü Românulü o sabie să 'ncingă.“

— „Aşa, afirmă 'ndată Arhipăstorulü legii,
Coprinsü de unü focü sacru ; e Dumnedeşü ce 'nspiră
Alvostru înaltü cugetü. S'avemü credinţă 'ntr'ensulü.“

— „Dar ia'mi spuneţi, boerii, unisevorü cu mine
Pentru 'mplinirea faptei ? saü tocm'atunci afla-vorü
Prilegiü ca să conspire cu inemiciü țerii ?!..

Rëi s'aü făcutü boerii de la unü timpü încóce,
Şi nici o cugetare măreţä nu inspiră

A lorü corupte inimï ! Spurcatele lorü patimï
Şi-ambiţiï criminale, ce-omorü patriotismulü,
Deschis'aü larga cale l'atâtea miï de rele

Ce-aü năpăditü pe țerä. Multä amărăciune

Imï varsă ei în sufletü !..

A disü, şi întristarea umbreşte lata-ï frunte !

Bătritulü Ban Mihalcea şi Chiriarihulü țerii,
Pătrunşi d'unü respectü tainicü, nu vorü să întrerupä
Profunda lui tăcere. Mihaiü şi-ardică capulü
Şi ațintindu-şi ochii asupra lui Mihalcea
Şi chiriarihulü, dice :

— „Ce credeți despre dënşii ?“

— „Măria-Ta, răspunde cu 'ncredere deplină
Bătritulü Ban Mihalcea, eü creşü de astä datä
Că şi-aü venitü în fire, şi la chemarea Vósträ
Vorü fi dispuşi cu toțiï a pune l'ale Vóstre
Picióre a lorü spadä şi sincera credinţă.“

— „Nu pentru mine dórä le cerü devotamentulü,
Prorupe Mihaiü Vodä cu o sonorä voce,
Ci pentru-a nósträ Țerä ce geme în durere !..“

— „Adesea 'n conferință cu dënşii eü aflat'amü
Intimele lorü gânduri, răspunde Chiriarihulü.

Toțiï ardü, nutrescü dorința pentru salvarea Țerii.

Se pare că nevoia ce a cădută pe Țeră,
 A deșteptatū intr'ênșii curagiulū datoriei.
 Eū potū să spunū în cugetū că la chemarea Vóstră
 Cu toții vorū răspunde.“

— „E bună veste dară, și Țera e salvată !
 Esclamă Mihaiū iute ; și fața-ī radiadă
 De-o bucurie vie.“

Apoi dupe o scurtă tăcere Mihaiū dice :

— „A nóstră țeră-ī basa, e punctulū de plecare
 L'acéstă mare faptă ; putea-vomū însă, singurī.
 Avea tarea credință d'a 'nvinge până 'n fine
 Pe inemicii noștri ? Suntū rumeroși păganiī,
 Spurcați, tenaci în luptă ; și Țera e puțină
 Și nu are de unde să 'mprospăteze óstea.
 Așa, prudentū imī pare ca mai 'nainte încă
 D'a ridica stindardulū, să facemū alianță
 Și cu puterī d'afară.“

— „Mărite Dómne, dice Mihalcea cu sfială,
 Asemeni alianțe suntū fórte-anevoióse,
 Și costă multū pe Țeră : Maghiarulū este mândru,
 Invidiosū și barbarū ; Polonulū e ușure,
 E fanfaronū și lacomū : Germanulū e astute,
 Perfidū, vulpe viclénă ; și toți nutrescū în sufletū
 Dorința d'a ne perde.“

— „Dar nu m'am dusū cu gândulū la astū-fel d'alianțe,
 Răspunde 'ndată Vodă. Le știū câtū prețuește :
 Și d'am luatū curagiulū să tragū din tēcă ferulū,
 Nu vreaū să schimbū stăpánulū. Românū 'n a lui țeră
 Voescū să fie liberū și ne supusū la nimenī.
 Eū nu așa departe m'am dusū cu cugetarea.
 Vorbindū de alianțe, eū m'am purtatū cu gândulū
 La frații cei de sánge. Ca și noi Transilvanulū

Și Moldovenul este amenințat teribil
 De pala cea păgână ; acelși suferințe
 Ne lăgă 'n sôrta noastră ; cu ei daru putem face
 O strinsă alianță.“

— „Mult înțelept e planul ce-ai conceput în Domnul,
 Răspunde Chiriarihul, și mare e speranța
 De buna reușită.“

Era târziu în noapte, și pentru-a doua oră
 Cocoșul anunțase înaintata oră.
 Mihaiu întinde drépta păstorului și 'nclină
 Piosu mărăța-i frunte. Asemeni stringe mâna
 Și Banului Mihalcea și se despartu în bine.
 Mihaiu totu mai rămâne în cugetări profunde
 Până ce-lu fură somnul.

În ziua următoare, Mihaiu chiamă la densusul
 Pe doi din frații Buzestii, pe Radu și pe Stroe.
 Pe Radu îl trimite la Sigismund Batori
 Să 'ncee alianță de a goni pe turculu
 Din țera loru creștină. Asemenea trimite
 Pe Stroe în Moldova la Aron, Domnul țerii.
 Aști soli ai României primiți fură cu bine
 În ambe țeri creștine. Și Sigismund și Aron,
 Au înțelesu pe dată imensele-avantaje
 D'a se uni 'mpreună în contra Semilunei
 Ce-amenința să-i pérđă. Ei iscălescă tractatulă,
 Și Sigismund trimite îndată la hotare
 O oște transilvană de două mii la numără,
 Cu ordinu ca să intre la cea d'înteu chemare
 A lui Mihaiu în țera. Aron trimite-asemeni
 Din oștea țeri-o parte, de Hatmanu comandată.

Mihaiu însă 'nainte d'a 'ncepe lupta mare,
 Voeste să mai facă o ultimă 'ncercare.

Cei trei Prinți în unire trimitu plângerii la Pörtă,
 Cerindu-î îndreptare. Sultanulü în trufia-î,
 Și spre deridiune, trimite'ndată 'n țără
 Trei miî de ianiciari, spre a o 'mpila mai tare.
 A lui barbară faptă a și decisu momentulü
 Solemnü alü ridicării.

În marea lui prudentă, Mihaiü mai înainte
 De-a ridica stindardulü, vrea să consulte Țera.
 Așa dar elü provócă o mare adunare
 Din toți boerii țerii de totü felulü de graduri.

O lungă vastă sală acuma sta deschisă,
 Ca să primescă 'n senu-î pe fiii României.
 În capulü ei stă tronulü o dată mândru-al țerii,
 Acoperitü în doliü. Mai jos, de elü aprópe,
 Era o masă lungă de vechiü stejarü, sculptată.
 Pe dânsa era crucea și sântulü evangeliü,
 Lucrate 'n petre scumpe. Încetulü cu încetulü,
 Sosescü boerii țerii. Ei nu vinü toți d'odată ;
 Ci pilcuri câte dece, să nu se dea alarma.
 Copiî cei din casă 'i așteptă 'n capulü scării
 Și-î introducü în sală. Acum e plină sala
 Și miî de inimî nobilî palpitü d'impaciență
 Să afle care-î scopulü ce-î aduna acilea.
 Se pune sentinele la uși, la scări, la pörtă,
 Și nimeni n'are voe să mai pătrundă 'n întru.

O ușe laterală de-o dată se deschide ;
 Mihaiü pătrunde 'n sală. Înaltü, mărețü și falnicü ;
 Dar gravü în cugetare, elü e 'mbrăcatü în doliü.
 C'unü pasü de maiestate, pișeaște dreptü și sigurü
 P'a tronulü largi trepte și se oprește-acilea.
 Cu ochi schinteioși, ageri, și-aruncă-a sa privire
 Peste-adunarea mută ; apoi elü ia cuvintulü :

Cu o sonoră voce, Mihaiu espune starea
 Cea durerosă-a Țării. Energicū in cuvintu-i,
 Sublimū in simțiminte, electrisésă 'ndată
 Întréga adunare, și-unū focū sacru animă
 Pe toți ceī ce-lū ascultă. Mihaiū apoi se 'ntorce
 Spre tronulū celū in doliū și ridicându-și brațulū,
 Elū dīce cu durere:

— „Vedeți tronulū acesta? E tronulū mândru-al Țării,
 Înființatū o dată d'unū Bassarabū ilustru,
 Mărețulū Radu-Negru. P'acestū tronū mai mulți secolī
 Aū strălucitū cu fală mulți Domni viteji și mândri.
 De multe ori păgānulū a vrutū să-lū veștejésă,
 Puindū pe elū unū pașe, ca să guverne Țéra.
 Dar Țéra totū d'auna, in astū-felū de momente
 De crudă încercare, in sēnulū eī aflat'a
 Eroī ca Radu ¹⁾ șēpte, ce deștepta in peptulū
 Romānilorū credința virtuțilorū străbune,
 Și înfrāngea cu arma trufia musulmană,
 Și constrāngea păgānulū să ne respecte dreptulū.
 Acum astū tronū e 'n doliū, căci umilire-apasă,
 Întunecă splendórea de care-o dinióră
 Lucea ca și unū sóre.

„Eī bine, suferi-vomū multū timpū astă sclavie?
 Când sānta Provedință, in dīoa-acea fatală
 In care cruntulū gāde a ridicatū secură
 Ca să-mī trunchese capulū, făcu alū seū miracolū,
 Eū consacraiū viața-mī la mātuirea Țării.
 Eū n'am voitū nici tronulū, nici stema princiară
 Ca să continuū fapta lui Alexandru-al treilea,
 Și-a altorū Domni nemernici ce-aū umilitū Romānulū

1) Radu alū șaptelea sau alu optulea de la Afumați.

Și 'ngenunchiară țera ; ci ca să salvă creștinul
 Și Țera lui amată din jafă și umilire.
 Eă nu voiă ședeă dară p'astă tronă plină de durere
 Pin' ce cu arma 'n mână nu voiă goni păgânul
 De pre pământul țerii, și-oī da aureola,
 Antica strălucire ce merită să aibă
 Astă tronă ce-acum e 'n doliū. La arme dar cu toțī,
 La arma liberării!..."

Cum gróznica tempestă ce mișcă până 'n fundu-ī
 A mării adincī ape și le ridică 'n valurī,
 Ce se inalță ca munții, mugescū cruntū de turbare
 Ș'apoi se spargū în spume, de stince granitose :
 Așa boerii țerii, mișcați profundū în sufletū
 De 'naltele cūvinte eroulū celū mare,
 Răspundū c'o voce fermă, de care geme sala :
 — „La arme ! da, la arme ! la armele salvării!..."

Mihaiū trage din tēcă o sabie lucioasă,
 Ce schinteează 'n aerū de setea resbunării.
 C'unū pasū de maiestate descinde de pe trepte
 Și vine dreptū la masa ce sta în a lui fațā.
 Aci era păstorulū în hainele lui sfinte,
 Cusute 'n firū de aurū ; pre capū avea mărēța,
 Pontificala mitră, ornată 'n briliante
 Și alte petre scumpe ; în mână ținea falnicū
 Toiagulū păstoriei. Îndată ce Eroulū
 S'apropie de dēnsulū, elū pune 'n a lui dréptā
 Stindardulū scumpū alū țerii, ce fâlfie cu falā.

Mihaiū inclină pala cu punta dreptū spre cruce
 Și sântulū evangeliū și cu-o sonorā voce :
 — „Aci, boeri, cu toțī ! D'acum eă suntū al vostru,
 Iar voi a mea țarie!..."

Electrisați, boerii, toți tragū din tēcă spada

Și vină s'o 'ncruciseze cu pala 'ngrozitoare
A lui Mihaiū Eroulū ; iar larga sală muge
D'unū vuetū surdū de ȧrme. O voce tunătoare,
Urmată de miī alte, facū sē rēsune sala
De jurāmēntulū sacru, prin care toți se légă
Să nu depue arma pân' n'orū stirpi păgāniī
Și țēra-orū libera-o !

Ponteficele legiī cu o piōsă voce
Acceptă jurāmēntulū.

— „Inalta Provedință din cerurī ce v'ascultă,
Prin vocea mea să crēdă a vōstre jurāmēnte,
Să bine-cuvinteze a vōstre sante arme.“

— „Aminū ! rēspundū boeriī, aprinși de foculū sacru.“

Mihaiū apoi le spune la toți să fie gata
De luptă, căci momentulū snpremū al acțiunei
D'aci nu e departe ; apoi voiosū se trage
Din sală ; iar boeriī se risipescū pe-a casă
Treptatū și fără sgomotū. Ei ducū în al lorū sufletū
Tăria și credința ce salvă-o Națiune
Din marginea peirei.

CÂNTULŪ VI.

Mihaiū, în fruntea ôstei și a poporului armatū, ridică stindardulū liberării și dă semnalulū esterminării turcilorū din țēră. Elū atacă Giurgiū fără veste și ucide pe turcii de acolo. Intorcēndu-se în Bucuresci, măcelărește într'o nôpte trei mii ianiceri și pe Emirulū lorū, ce venise ca să prinđă pe Mihaiū. Mihaiū bate, coprinde, arde și devastă Hârșova și Silistra. Frații Buzestī și Calonfirescu batū ôstea lui Gherei Hanulū Tătărimei atătū la satulū Putineiu cātū și la satulū Stăneștii, unde liberéză șapte mii de creștini ce se ducēu în sclavie de către tătari. Mustafa pașa inspăimentatū, fuge cu ôstea peste Dunăre la Rusciuc. Mihaiū trece Dunărea peste ghiatā și se așadă cu ôstea în fața dușmanulū. Bătălia crâncenă de la Rusciuc unde optū mii de turci cadū morți pe câmpulū luptei împreună cu pașa Mustafa.

Puține ȓile încă și sôrele dreptății
Va străluci cu fală pe fiii Romaniei ;
Puține ȓile încă și crucea legii sacre
Va sta mai dreptū pe turla bisericii creștine ;
Al clopotulū sunetū, chema-va fără tēmă
Creștinii să s'adune la ora rugăciunei.

Mihaiū fixase ȓiua de multū timpū așteptată,
Acea ȓi de dreptate, și ȓi de resbunare
În care tot păgânulū ce se afla în Țēră
Avea să espieze cu sânge-atâtea rele
Cu care apēsase Romānu'n a lui țēră.
Deja în tot coprinsulū, prin sate și prin țerguri
Se răspândise 'n taină cea ȓi de mântuire

În care-avea să móră păgânii pân' la unul.
 Aron prințul Moldovei totu astu-felü regulase
 În tótă a lui țără. Mihaiü trimite ordinü
 Să intre 'n România armatele-aliäte.

Acum tot era gata și setea rësibunării
 Ferbea în toți Româniî ce așteptaü semnalulü.
 Mihaiü din ajunü äncä anunță prin pristavurî
 Pe creditorii țerii c'a duoa și să mérgä
 La Dan ce-î vistierulü ca să-și priméscä banii.
 Nu se făcuse dioä, și turcii cu grämada
 Umpluse larga curte a lui Dan vistieru
 Și așteptaü cu toții ca să-și priméscä banii.

În curtea princiară o parte din armată
 Cu căpitani 'n frunte și popolü multü sub arme,
 Staü gata spre lovire. Mihaiü, în costumü belicü,
 Încinsü cu lata-î spadä, descinde între dënșii
 Și 'ncalecă-armäsarulü. Elü ia stindardu 'n mână,
 Și adresändü cuventulü la popolü și armată:
 — „Copii, le dice dënsulü, acesta-î stégulü Țerii
 Și-a ei onóre sântä! Cu dënsulü dar 'nainte
 Să curățämü păgânii!...”

A disü, și 'n fruntea östei cu toții esü în strade
 Și 'ndată 'ncepü mäcelulü teribilü care 'necä
 Pägäni 'n al lorü sânge. De-o datä unü fumü negru
 De patru părți apare, apoi prin fumü străbate
 Consumätóre flacări. Era casa cea mare
 A lui Dan vistierulü ce 'ndestula cu parä
 Pe creditorii țerii. Se închisese pörta
 Și se pusese foculü de patru părți a casei,
 Apoi de patru laturî ucigätörea lavä
 De plumbü și de ghiulele ce s'aruncaü în curte
 Cu tunurî ghintuite, ducea o mörte crudä

Păgănułui ce geme căđutŭ în ghiara morții.
 Pe strade și prin case, armata și poporul,
 Setoși de resbunare, ucidŭ fără cruțare
 Turcimea de-orŭ-ce vĕrstă. Răsună 'n depărtare
 Mii strigăte confuse și țipete-ascuțite
 Ce scóte disperarea. Părea că chiar infernulŭ,
 În ura lui cea mare pentru umana rasă
 Iși deslănțase fiil să estermine lumea.

Către apusulŭ ȓilei se consumase faptulŭ,
 Se potolise setea vendetei celei drepte,
 Căci nu mai era sufletŭ de turcŭ în capitală.
 Prin strade, curți și case, cadavrele păgane
 Staŭ pradă 'mbeșugată la căni și putrejiune.
 Totŭ astŭ-felŭ se făcuse în totŭ coprinsulŭ țĕrii
 Și 'n țĕra Moldovenă.

Îndată dupe-acĕsta, în fruntea óstei sale
 Mihaiŭ sbórá la Giurgiŭ. Aci, cu cósa morții,
 Ucide saŭ robește toți turcii ce cadŭ pradă
 Măniei celii drepte. Din tótă păgănimea
 Abia duoi potŭ să scape, trecĕndŭ înótŭ Danubulŭ.

Abia Mihaiŭ se 'ntórcĕ cu óstea de la Giurgiŭ
 Și unŭ Emirŭ sosește cu multă-alésă-armată.
 Elŭ a venitŭ acilea cu scopŭ ca să rĕpue
 A lui Mihaiŭ viață. Ne vrĕndŭ a ști nimica
 De cele petrecute, se așĕđă 'n capitală
 Și lui Mihaiŭ îi cere provizii și banŭ gata
 Ca să ierneze-acilea. Apoi cu o suită
 De ianicerŭ o mie, pornește dreptŭ la curte,
 Spre-a saluta pe prințulŭ. Mihaiŭ ce urmărise
 Mișcările-ŭ d'aprópe, se duce 'ndată 'n lagărŭ,
 În centrulŭ óstei sale ce sta sub albe tende
 Afară la câmpie. Prin multe vicleșuguri

Păgânul se muncește să pue pe elu mâna :
 Dar Prințul îi dejocă a lui curse viclene.
 Mihaiu decide 'n fine ca să termine jocul
 Cu spada vitejei:

Către puterea nopții, în fruntea óstei sale
 Pornește 'n capitală. Elu mai ántai încinge
 Cu flacări quartierulú în care fără témă
 Dormea păgân' armată; iar cu o parte-a óstei,
 Elu inconjoră casa în care sta Emirulú.
 D'o dată se începe o sângerósă luptă ;
 Măcelulú e teribilú și spaima 'ngrođitóre,
 Și până 'n punctulú dílei din turci nu mai e unulú :
 Emirulú și-a lui trupă đacú toți în ghiara morții ;
 Iar prada e prea mare, și tótă óstea fuse
 Deplinú satisfăcută de partea ce-i se dete.

Acuma dispăruse speranța d'orí ce pace,
 Căci lupta cu păgânulú pe față se deschise.
 Românú-acuma scie că nu mai e scăpare
 De câtú în a lui spadă.

Puținú dupě aceea, Mihaiú în fruntea óstei
 La Hirsova pornește, orașú întăritú, tare
 Și plinú de avuție. O óste inemică
 De șepte mií de ómení, soldați deprinși la arme,
 Íl ese înainte pe Dunărea 'nghețată,
 Căci era 'n timpulú iernei, și vrea ca să 'lú opréscă.
 Aci se dete-o luptă din cele mai teribilí :
 Cursese-atata sânge, că ghiața dunărenă
 Părea unú postavú roșu pe tótă-a ei lățime.
 În fine Mihaiú este triumfătorú ; și turcii
 Se risipeau ca stolurri de paseri sburátore.

Eroulú, fără pregetú, coprinde 'ndat'orașulú,
 Íl arde și il pradă. Românulú se 'ndulcise

La prędile-abondente și se 'ncărca cu ele
 De nu le putea duce. E nevoitŭ Eroulŭ
 Sę trecę 'napoi Istru, spre a depune 'n țerę
 Necalculata pradă și se se 'ntorcę iară
 Ca sę urmeze lupta.

Mihăiŭ nu vrea sę lase pe turcŭ sę se trezescę
 Din spaima ce-lŭ coprinse. De-aceea elŭ străbate
 Din noŭ pe ghiațę Istru și merge la Silistra
 Orașŭ frumosŭ și mare. Aci lupta e lungă
 Tenace, sângerósă. Româniŭ dau în fine
 Asaltulŭ celŭ teribilŭ și iaŭ terea cetate.
 Ce jafuri, ce ucideri și ce robiri teribili!...
 Români află-acilea atâta multă pradă
 Că nu știŭ ce sę facă cu dęnsa, nici cu sclaviŭ!..

Nemuritoręa Famă, cu vocea-ŭ de aramă
 A buciumatŭ în lume mărețele victorii
 A lui Mihaiŭ eroulŭ. Deja cruda teróre
 Pătrunde-adęncŭ în sufletŭ turcimea dunărenă;
 Deja spaima ajunge în mândra capitală
 Osmanului feroce și face ca sę salte
 De tēmă și mânie Sultanulŭ în seraiuri.

Pe dată Padișahulŭ numește-altŭ Domnŭ în țerę;
 Iar Mustafa ce-ŭ pașe, primește espresŭ ordinŭ
 Să trecę pe la Giurgiu cu șeaŭ-spre-ce miŭ óste
 Și să-lŭ așede 'n scaunŭ. Apoi tot Padișahulŭ
 Trimite unŭ altŭ ordinŭ către Ghereŭ ce-ŭ hanulŭ
 Tătarilorŭ Crimeiŭ să intre 'n România
 Cu trei-đeci de miŭ óste să pedepsescę aspru
 Pe Domnŭ și a lui Țeră!

O, Musă! spune-acuma tãria cea de sufletŭ
 Vitęzului celŭ mare, curagiulŭ lui eroicŭ
 În fața vijeliei de horde musulmane!

Depune ai tîi lauri neperitori pe fruntea
 Vitejilorü ce 'n lupte eroice 'nsoțiră
 Cu brațulü și credința p'alü lorü căpitanü mare,
 Ce scrise cu-a lui spadă in litere de sânge
 Victoria mărêță ce-a repurtatü asupra
 Păgănilorü ce 'nfrânse. Ceï trei frațiï Buzeștiï,
 Calomfirescu Radu, vitézulü Banulü Manta,
 Suntü nume gloriöse ce nu perü nici-o dată!..

Mihaiü cum află vestea, pericolulü celü mare
 Ce-amenință-a lui țeră, pe dată își adună
 Întrêga lui armată, la Dunăre pornește,
 Spre a opri d'a trece pe Mustafa in țeră.
 Abia sosește-acilea, și vine trista veste
 Că hanulü tătărimei a și trecutü pe ghiăță
 Și pradă și robește. Mihaiü atunci se scólă
 Și cu întrêga öste la Hulubesci s'aședă,
 D'acilea elü trimite cu-o parte din östire
 In contra tătărimei, pe câte trei Buzeștiï
 Și pe Calomfirescu. Ghereï hanulü celü mândru
 Ce 'nainta spre Giurgiu pentru-a-și uni puterea
 Cu-a lui Mustafa öste, infige-a sa ordie
 La satulü Scărpăteștiï. Iar ceï trei frațiï Buzeștiï
 Și cu Calomfirescu ajungü cu-a lorü armată
 La satulü Putineiü. Aci 'ntálnescü o parte
 Din östea tătărăscă și crincenü o sd robesce;
 Ucis'aü mulți dintr'ensii și robï pe mulți luară.

Multü se 'ntristéză Hanulü, afländü astă nuvelă
 Dar nu-și perde curagiulü. Pe dată către Giurgiu
 P'alü seü nepotü pornește cu öste numerösă:
 Dar elü d'abia ajunge, la satulü disü Stăneștiï,
 Și étă că Buzeștiï 'lù întempină in cale
 'L atacă și-lü invinge. Prea multă öste pere

Și chiar nepotulū mândru al lui Gherei mortū cade.
 Victoria fu mare; dér flórea gloriósă
 Ce adorna cununa acestei mari victorii,
 Fu scumpa liberare a șépte mił de ómenī,
 Tot suflete creștine ce se ducea 'n robie
 De armia tătara.

Oștirile păgâne eraū acum unite
 La satulū Scărpăteștii. Mihaiū cum afl'acésta,
 Pe dată și pornește cu intréga lui armată.
 Viteazulū Banulū Manta, în fruntea avangardei,
 Întempină-avangarda păgână numerósă
 De dece mił aprópe. Elū crancénū o lovește,
 Și turcii și tătarii inspăimētați iaū fuga
 Și daū cu toți năvală în lagărulū celū mare
 În care ducū terórea. O panică coprinde
 Întréga lorū ordie, și Mustafa și Hanulū,
 Fugū chiar în acea nópte. Vitézulū Banulū Manta
 D'aprópe îi gonește cu ferulū și cu mórtea,
 Tot decimēndū dintr'ensii pēnă ce-ı trece Istru.

Mihaiū vedēndū nemiculū c'a dispărutū din față-ı,
 Se ia dup'a lui urmă și la Rusciuc l'ajunge.
 Aci trece Danubulū pe ghața cea solidă
 Și își aședă óstea mai sub Rusciuc aprópe;
 Dușmanulū era 'n față cu pai-spre-ce mił óste.
 Mihaiū 'și-anim'armata în numele credinței
 Ceı drepte și curate și dá semnalulū luptei.
 Teribilū este-ataculū de amēnduoē laturī,
 Tenace este lupta și fórte sângerósă,
 Și lungă pēnă séra. Vitejii frați Buzesții,
 Calomfirescu Radu, vestitulū Banulū Manta
 Și Kiraly vitézulū cu óstea transilvană,
 Ducū mórtea și terórea în armia pagână.

Mihaiu cu pala 'n mână, p'unu armăsarū ce sborā
Ca vântulū printre rindurī, imbărbătēsă ōstea
Și trage 'n a sa parte victoria mărēțā.
Ca optū miī turcī cadavre ȃcū pe pământulū rece
Și Mustafa-ī cu dēnșii.

CĂNTULŪ VII

Stroe Buzescu în luptă singulară cu Selimū. Stroe rănitū, cade captivū de resbelū. Stroe sub tenda lui Selimū. Stroe transportatū pe o litieră în castelulū lui Selimū. pe ȝermii Bosforului. Mihaiū se întorce în Țeră cu armata încărcată de prădi; elū este priimitū cu mare entusiasmū.

Se terminase lupta și cei remași cu viață
Din turci cătaū scăpare în repedeā lorū fugă;
Romani 'n esaltarea victoriei-'i gonește
Și îiucidū teribilū. Celū micū din frați Buzeștiū,
P'unū armăsarū de rasă, urmatū de căți-va numai
D'ai seī viteji resbelnici, se depărtase 'n gônă,
Departe multū de óste. Pe ne-așteptate étă
Unū musulmanū bravū, june că-ī ese înainte,
Urmatū de mai multī alțiī. Elū e 'mbrăcatū în haīne
De catifea cusută cu firū numai de aurū;
Pe capū avea dulbanulū țesutū cu perle fine,
Cu briliante scumpe ce strălucēū ca sóre;
În mână avea pală cu lamă oțelită,
Lucrată 'n florī cu artă; iară mânerulū palei
Schintee de briliante. P'unū armăsarū ca foculū,
Elū sbórá ca și vântulū orī incotro voește.
Cum vede pe Buzescu, ca fulgerū il atacă.

O luptă 'nversjunată anim'aste mici trupe,
 Ce se diștrugă îndată. Din partea musulmană
 Abia remâne 'n viață acelu căpitanu mândru ;
 Iar de creștina parte sta încă în picioare
 Buzescu și doi alții.

Păgănu'n disperare rotește armăsarul
 Și se oprește 'n fața vitézului Buzescu ;
 Acesta face semnul l'ai seî să nu-lă atace.
 Atuncea musulmanul c'unu tonu plinu de trufie :
 — „Ghiauru semețu și mândru, se pare c'astăđi sórta
 Prea multu te părtinește ; tu parî de nobilū sânge,
 D'aceea voiū a-ți face o mică rugăciune.
 Eū nu îți cerū viața, căcî ea mi-e odiósă,
 Și n'am venitū acilea de cătū să aflu mórtea.
 De ești vitézū în luptă pe cătū te parî de nobilū,
 Voescū cu tine numai să 'ncruciesū ađi ferulū.
 Selimū e alū meū nume ; prin ale mele vine
 Unū nobilū sânge curge. De-î scrisū ca să morū astăđi,
 Să morū voiū d'a ta mână.“

Buzescu îl privește, și-unu simțimētū de milă
 Pătrunde al lui sufletū.

— „ O june musulmane, a ta fragetă virstă
 'Mi 'nspiră pietate. Voescū deului păcii
 Să dăruescū viața-ți ; nu voiū ca crunta-mî spadă
 Să sécere-al teū sufletū în primăvara vieții,
 Nu voiū ca genitori-ți să plângă 'n așteptare
 Întórcerea ta vană.“

— „Ghiaurū plinu de presumții, în marea ta trufie
 Voeshi s'aruncî asupra-mî lințolulū umilirei,
 Să-mî prelungești viața la chinuri și durere.
 Acuma dară află că eū detestū viața,
 Că 'n astă tristă lume nimicū nu mă reține :

Avémũ unũ scumpũ părinte ce adoramũ sub sóre
 Voi i-ați răpusũ viața când ați luatũ Silistra.
 Elũ pașe er'acilea, și plinũ de vitejie
 Cădu în lupta cruntă. Acum elũ se desfată
 În raiulũ fericirei ce Mahometũ promite
 La credincioșii legii. Eũ n'am remasũ în lume
 De câtũ spre rēsbunare, și voiũ să-ĩ oferũ astă-đi
 O victimă mai mândră, unũ sânge c'alũ teũ nobilũ.
 De al onóre 'n tine, ridică în susũ spada
 Și luptăte cu mine. Saũ imi resbunũ eũ tata,
 Saũ mẽ trimiți la dēnsulũ în raiulũ desfatării.

A đisũ, și cu mânia ardică în susũ pala.
 Atunci Stroe Buzescu îndrēptă a lui spadă
 Să 'ntēmpine ataculũ. mortala lovitură
 Ce-asupra lui se 'ndrēptă. Elũ nu vrea să ucigă
 P'acestũ musulmanũ june; dar vrea ca să-lũ desarme.
 Se 'ncrucieșđă ferulũ și lamele 'n ciocnire
 Aruncũ schinteĩ aprinse. Așa câtũ-va se luptă,
 Și iuți în apērare, cei duoĩ cavaleri mândri
 Nu potũ să se atingă. În fine musulmanulũ,
 Abilũ în stratageme, rotește armăsarulũ,
 Și deviasă lupta. Buzescu-lũ urmărește
 D'aprópe 'n fuga mare, căci nu vrea ca să-ĩ scape

De-o dată din stufișe pe ne-așteptate-apare
 O cētă de resbelnici ce se repedũ ca fulgerũ
 Cu ferulũ golũ în mână asupra lui Buzescu.
 În cruda-ĩ disperare și indignatũ de cursa
 Ce crede că-ĩ intinse págana perfidie,
 Se luptă cu turbare, voindũ să-și dea scumpũ viața.
 Cu agera lui spadă dobórá într'o clipă
 Căți-va din inamicii ce-amenința-a lui đile.
 Dar lupta-ĩ inegală, căci mulți erau la numerũ

Păganiî ce venise să scape de la mórte
 Pe musulmanulŭ june, stăpînulŭ lorŭ celŭ nobilŭ.
 Perdutŭ era Buzescu, căci dintre inemicii
 Ce 'n giurulŭ lui formase unŭ cercŭ ne 'nvinsŭ de pale,
 Duoî cadŭ plini de turbare asupra lui ca mórtea.
 Din ei unulŭ străpunge oribilŭ a lui dréptă ;
 Iar celă l'altă e gata să îi trunchese capulŭ.

Dar aerulŭ răsună de-o voce tunătóre,
 Și-unŭ armăsarŭ ce pórtă unŭ cavalerŭ în fugă,
 Sosește iute, sparge celŭ lanțŭ d'oțelŭ al morții,
 Ce 'ncinge fără milă pe nobilulŭ Buzescu.
 Cu agera lui pală, Selimŭ plinŭ de mánic
 Înlătură lovirea ce-amenință pe Stroe,
 Apoi, cu-o tunătóre imperiósă voce,
 L'ai seî așa vorbește :

— „În numele celŭ sacru al lui Alah din ceruri,
 Ôpriți-vé turbarea, pe fruntea mea nu puneți
 O pată odiósă ! Cruțați omulŭ acesta ;
 Elŭ are drepturi sacre l'a mea recunoștință,
 Căci elŭ mi-a cruțatŭ viața puținŭ mai 'nainte.“

Docilŭ la a sa voce, toți musulmani 'nclină
 Îndată a lorŭ frunte, își punŭ ferulŭ în tēcă
 Și lupta încetésă. Buzescu ce perduse
 Din rana lui multŭ sânge, aprópe e să-și pérđă
 De sine cunoștința ; se reanimă însă,
 La nobilele vorbe ce îi străbatŭ audulŭ.
 Elŭ își ațintă ochii asupr'acelui nobilŭ
 Și generosŭ rivale, și cu-o privire lungă,
 Și blândă și duiósă, părea că vrea să-î cêră
 Ertare, căci pusese asupra lui prepusuri
 De lașe conduită. Dar de-odată étă
 O negură mortală întunecă vederea-î,

Și vëlulü palü al morții se 'ntinde p'a lui față.
 Din drépta-î sângerindă îi cade a sa spadă ;
 Iar stânga nu mai póte ca să guverne friulü,
 Și s'abandonă 'n voia cursierului ce-lü pórtă.

Așa suava flóre din țermurî călduróse,
 Bătută de reci vënturî, inclină a ei frunte,
 Își perde-a ei culóre, deliciosü parfumulü !..

La tristulü astü spectacolü, mărinosulü june
 Aruncă a sa pală, și agerü cu-a lui dréptă,
 Apucă pe la spate pe nobilulü Buzescu,
 Ce cade 'n a lui brațe ; apoi l'ai seî ordonă
 Ca să transpórtte iute, cu multă îngrijire,
 Pe vulneratü sub tenda-î. Iar elü pătrunsü în sufletü
 D'unü simțimentü prea straniü ce nu póte 'nțelege,
 Urmésă de aprópe cortegiulü in tăcere.

Mihaiü deja dăduse semnalulü d'adunare
 Și de 'ncetarea luptei. Acuma toți oștenii
 Sosescü de prin totü loculü cu prăđile pe umeri
 Și vinü mândri în lagărü. Dupe o cină scurtă,
 Se dau toți la răpaosü, sub tendele întinse.

Depart, multü departe de tabăra creștină,
 Ascușü totü pe sub délurî, prin văi și pădurî dese,
 S'opriseră cu spaimă, sdrobiți de aspra luptă,
 Osmanii ce în fugă scăpaseră cu viață
 De sabia ghiaură. Ajunși de ostenelă,
 Ei vorü ca să petrécă acilea trista nópte ;
 Apoi în faptulü ăilei să fugă mai 'nainte,
 Să-și caute scăpare departe d'orî ce luptă,
 De trăsnetulü ce'n mână purta Mihaiü Vitézulü.

Trecuse međulü noptii, se potolise foculü,
 Și o tăcere mută, și-unü negru întunecü,
 Domnea preste totü câmpulü. O slabă licărire

Abia se mai zărește, într'o închisă tendă.
 Aci Selimū vitézulū, adîncū atinsū în sufletū
 De-o sântă pietate, veghiasă cu 'ngrigire
 Lingă nemicu-î Stroe, pe care vrea să-lū scape.
 Elū îi storsese rana și-i aplicase ênsuși
 Medicamentulū sigurū ce 'ntôrce la viață.
 Acuma suferindulū e calmū și unū somnū dulce
 Alungă de la dînsulū durerea și 'ntristarea.
 Selimū stîndū în tăcere, privea cu admirare
 Măréța lui figură, cătândū ca să-și esplice
 Ca ce simțimentū straniū animă 'n al lui sufletū
 Acestū nemicū de mórte al patriei ș'al legii.

De-o dată suferindulū se mișcă, se deșteptă
 Și preumblându-și ochii în giuru-î, recunóște
 P'alū seū rivalū de luptă. Atuncea elū esclamă
 Cu o durere vie :

— „Suntū dară sclavū acilea !.. Păgânū fără de sufletū,
 De ce 'n a ta mânia cruțași a mea viață ? !..“

— „O, nu ! Selimū răspunde, cu-o vie-emoțiune,
 Tu nu ești sclavū acilea, tu ești...“ Și a sa voce
 Se stinge fără voe-î, căci buza lui nu știe
 Ce vorbă să profere. Iar Stroe delirésă,
 Se perde iar în somnu-î !..

Nóptea-și făcuse cursulū și blânda auroră,
 Cu alburie rađe, gonea desele umbre
 Ca să deschidă calea la împêratulū țilei.
 Unū sóre viū și mândru cu rađe purpurie
 Făcea să strălucéscă pe delurî neaoa albă
 Ca miî de briliante. Selimū de care somnulū
 Nu se lipise încă, deșteptă a sa trupă,
 Dă ordinū de plecare. Pe Stroe il așéđă
 Cu multă îngrijire p'unū patū comodū și móle,

Ce p'ortă p'ai lorū umeri ai lui Selimū sclavi negri.
 Îlū însoțescū d'ap'rope Selimū și Badea Udrea,
 Astū singurū din vitejii ce au urmatū pe Stroe
 În lupta-ī audace, astū singurū ce scăpase,
 În dioa precedentă, de pala musulmană.
 Bătrînū, vitězū resbelnicū ce însoțise 'n lupte
 Pe tata lui Buzescu, acum elū remăsese
 Pe lingă bravulū Stroe, il însoțea 'n resbele,
 Lupta cu elū alăturī, era ca al seū mentorū.

Așa Selimū și trupa ce are sub comanda-ī,
 Către Stambolū iaū calea. Iar oștea musulmană
 Ce-avea în sufletū spaīma victoriei creștine,
 Se risipește, fuge, orī unde 'i vede ochiī
 Și nu mai vrea s'asculte de ordinū, nici comandă.

În tabăra creștină, Mihaiū care gonise
 De multū de la elū somnulū, veghiasă, se gândește
 La viitorulū Țerii. Îndată ce lumina
 Domnește pretutindenī și sórele cu rađe
 Mai dulci, mai călduróse, puținū mai domolește
 Gerósa admosferă, Mihaiū face să sune
 Din trîmbițe și tobe semnalulū de plecare.
 Mii care încărcate cu prăđi și cu trofee,
 Urmésă de ap'rope armata 'n a ei cale
 Și-așa ajungū, cu toțiī în capitala Țerii.

O, Dómne! cum potū spune, cum potū buciuma 'n
 lume

Măreța, strălucita și mândra priimire
 Ce-avu Eroulū țerii și-armata-ī glorióasă!
 Cum potū descrie foculū, entusiasmulū sacru
 Cu care 'ntregū poporulū a priimitū în senu-ī
 Pe salvatoriī Țerii!..

Trei đile 'ntregulū popolū și-armata-ī neînvinșă

Se abandonă cu totul în sênul veseliei
 Și 'n cantece viteze, ce-alungă multă departe
 Trecuta umilire.

Mihaiū între acestea neprecurmatū gindește
 La fapte gloriōse, spre-a-și întări puterea,
 Și-a stāvili pe turculū d'a mai călca în Țeră.
 A sale mari victorii acuma deșteptase
 Creștinele popóre ce se află sub jugulū
 Păgânei tiranie. Aprinse de speranță,
 Eraū cu tōte gata s'apuce arma 'n mână
 Și 'n plină confiență să lupte sub stindardulū
 Eroulū celū mare. Mihaiū ar fi fostū gata
 De a străbate Emulū și-a libera cetatea
 Luī Constantin celū Mare, și a salva Creștinulū
 De sub păgina pală, de-ar fi avutū îndată
 Oștirile promise din partea luī Batori.
 Dar Sigismund molatecū, nehotăritū la fapte
 Și plinū de vanitate, nu pōte să 'nțelegă
 Mărețele proiecte de care se nutrește
 Eroulū României.

În așteptarea astorū promise ajutóre,
 Mihaiū nu vrea să lase momente de răpaosū
 Suflării musulmane. Cū óstea-ī fară pregetū
 Coprinde Ismailulū și-ī lasă garnisonă,
 Apoi mai pustiește orașele-otomane
 Ce staū încă ne-atinse de drépta luī mânie;
 Iar Kiraly vestitulū, dup'ale sale ordinī,
 Sfăramă inemiculū și rade pînă 'n base
 Cetatea Silistria și arde Turtucaia.
 Vitézulū Banū Mihalcea ce-asedia Brăila
 O forță prin asalturī, prea iuți și sângerōse,
 Ca să capitulese.

Aşa 'n cinci luni de luptă Mihaiū cu lunga-ī spadă
Înscrise 'n cartea vieţii măreţe multe fapte,
Victorii strălucite ce suntū fără esemplu.
Prin marea-ī vitejie, elū face să-lū admire
Înrégă Europa ; iar Turculū inspiră
O spaimă fără sémă.

CĂNTULŪ VIII.

Castelulŭ Emirului Ahmede, clăditŭ pe o stâncă scaldată de Bosforŭ, Stroe convalescentŭ în castelulŭ lui Ahmede. Selimŭ în fața lui Stroe sub adevărata sa formă de femeie, îi spune că se chêmă Zuleima.

Pe stâncă colosală plantată de natură
În apele-azurate ce scaldă și încântă
Feericele țermuri a duoë continente, ¹⁾
Sta încă în picioare mărăța reședința
Emirului Ahmede. Bărbatŭ de nobilŭ sânge,
De stirpe gloriósă, teribilŭ în resbele,
Mărinimosŭ în pace, fu tot d'auna gata
Să-și verse al lui sânge pentru profetŭ și lege.

Aci 'nflorea o dată, prin lungi grădini feerici
Ce 'ncongiuraŭ castelulŭ, lămiulŭ, portocalulŭ,
Și mirtulŭ, și platanulŭ și mi de flori suave
Ce însmaltaŭ parteruri cu artă destinate.
Aci suava roză, regină 'ncântătoare
Atătorŭ flori plăcute, amesteca parfumulŭ
Deliciosŭ și dulce cu-al celorŭ-l'alte plante

¹⁾ Turnulŭ Verginei (Kiz koulossi). În fața portului Scutari se ridică pe o stâncă, la intrarea Bosforului, turnulŭ Verginei.

Și 'nbălsăma-admosfera cea plină de delicii.
 Aci din multe locuri a stâncei colosale,
 Tișneaă sorginți de-o apă mai pură ca cristalul
 Și șerpuia ca riuri prin iarba însmăltată,
 Și tempera arșița unui ardente sóre,
 Ș'apoï se perdea 'n mare.

Acilea altă dată, în nopțile senine,
 Când luna strălucește p'unú cerú d'azurú și splendidú
 Se preumblaă ca umbre de hurií diafane
 Frumósele cadine, spre-a respira 'n tăcere
 Récórea profumată din astú Edemú terestu.
 Câte suspinuri crude nu se-exalaă în taină
 Din fragedele pepturi, și se perdeaă în spațiú
 Sub bolta înstelată ! Cu câtă duioșie
 Captivele păgâne, priveaă dupe terațe
 Cum vermuia Bosforulú de bărci și de caice
 Care purtaă pe senu-í, în plină libertate,
 Bărbați, femei și vergini! O ! ce n'ar fi datú ele
 Pe unú momentú d'acelea de dulce libertate!
 Dar alta era sórta ce le-a prescrișú destinulú !..

Nimic nu lipsea-acilea, și arta și natura
 Aci acumulase comori de frumusețe,
 Spre-a face fericirea Emirului Ahmede.
 Dar mai pre susú de tóte, spre-a culmina fericea
 Acestuí mândru pașe, natura'í dăruise
 O fică 'ncântátóre, o vergine divină,
 Frumósă ca și roza suavă din boscheturi,
 Unú angelú de candóre. Zuleíma e-al eí nume,
 Și toți aci o-adórá ca și pe-o deitate.

Multú timpú aci plăcerea și luxulú celú molatecú
 A desfátatú în brațe-í, la senuí voluptății,
 Pe castelanulú mândru. Elú strălucea ca sóre

În mijloculŭ a sute vasalŭ vitejŭ ŝi falnicŭ,
Căci pacea domnea încă în cruntulŭ, vastŭ imperiŭ
Ce ŝi-a creatŭ păgânulŭ cu pala sângerindă
Din țerile creștine. Dar jugulŭ tiraniei
Eternŭ putea să facă a popolilorŭ lege?
Creștina omenire putea multŭ timp să 'ndure
Păgâna apăsare? Românulŭ mai cu sémă,
Nutritŭ din alŭ seŭ légănŭ cu suculŭ libertății
Ce Roma a sa mamă ŭ-a infiltratŭ în sânge,
Putea multŭ timpŭ să porțe a tiraniei lanțurŭ.
O! nu; marele-ŭ sufletŭ a reafatŭ într'ensulŭ
Curagiulŭ mântuirei. Mihaiŭ, creștinulŭ duce
Și Domnŭ al României, a cutezatŭ să rumpă
A tiraniei lanțurŭ, să sfide semiluna,
La lupte sângeróse, să 'mprăștie terórea
În inimŭ musulmane, să facă să tresară
De spaimă ŝi turbare toți pașii prin castelurŭ,
Și însuși Padișahulŭ să tremure 'n seraiurŭ.
Alarma era dată. Din suveranulŭ ordinŭ,
Acum pornescŭ toți pașii la Dunăre să stingă
Romanulŭ, bravulŭ popolŭ. Ahmed, Emirulŭ falnicŭ
Și-adună toți vasalii din care își formésă
Armata strălucită. Numitŭ pașe-alŭ Silistrei
Și primulŭ comandante al óstei dunărene,
A trebuitŭ să plece. Elŭ lasă paradisulŭ
Celŭ plinŭ de desfătare ŝi traiulŭ seŭ celŭ dulce,
Frumósele-ŭ cadine, de tóte se desparte.
Dar póte elŭ să lase departe d'al lui sufletŭ
Pe scumpa lui Zuleima? Elŭ n'avusese încă
Divina fericire de-a o vedea 'nsoțită
Prin imeneulŭ sacru. Mulți junŭ de nobilŭ sânge,
Frumoși ŝi bravi în luptă ceruser'a ei mână:

Dar nici unulū dintr'ênșii n'avuse fericirea
 S'atingă al ei sufletū. Din frageda-i etate,
 Acea mândră fecióră, a disprețatū cu totulū
 Și legile naturei și 'nstinctele ce secul
 Impunū la a ei voe. De jună încă 'nvațā
 Ca să conducă 'n fuga unū armăsarū sêlbatecū
 Să mânuiască pala și lancea și geretulū.
 A ei vinóse brațe sfidésă fără témă
 Pe orī-ce bravū în luptă.

Zuleīma însoțise pe scumpulū ei părinte
 La Dunărea cea lată. Ea nu ia parte 'n luptă,
 Căci nu vrea să turmente în sufletū p'alū ei tatā ;
 Dar când fatala sórte rēpi dulcea viață
 A scumpulūi părinte în luptă cu ghiauriī,
 Atunci jură pe legea lui Mahometū cea sacră
 Că nu vrea să trăiască de câtū ca să-lū rēsbune,
 Făcendū să curgă valuri de creștinesculū sânge.
 Încinge dară spada, incalc'armăsarulū,
 Se pune 'n fruntea trupeī ceī mândre și viteze
 Vasalilorū ce-ī jură voioși să o urmese
 În orī-ce întreprinderī. Selimū ei o numește
 Și-ascult'ale ei ordinī. În bătălie densa
 N'ascultă de comandă ; ei liberă 'n mișcarea-ī,
 Se-aruncă cu-a ei trupă orī unde o așteptă
 Pericolulū mai mare, orī unde-a afla speră
 O crincenă vendetă și-o mórte gloriósă.
 Acésta vru să afle în lupta singulară
 Ce-avu să întreprindă în contra lui Buzescu.
 Dar altū-felū întêmplarea decise d'a ei sórta!..

De optū orī aurora, cu blândelee ei raze,
 A deșteptatū natura la viață la labóre ;
 De optū orī vêlulū noptiī a învitatū pe omulū

La pace și repaosū, de când Selimū și trupa-ī
Luase lunga cale către Constantinopolū.

Acuma reședința Emirului Ahmede,
Ce fuse destinată a nu mai vedea într'ensa
Pe domnulū ei celū falnicū, se mișcă, se deșteptă.
Din lunga ei tăcere și se prepară veselū
La o viață nouă, căci scumpa ei stăpênă,
Zuleima, al ei sufletū, a reintratū în senu-ī

Unū sóre caldū și dulce își revērsa lumina
Pe 'ntinsele terațe a mândrei reședințe.
O rađa prea timidă străbate prin ferestra
A unei spațiose și elegante stanțe.
Ea răspindește 'ntr'ensa fantastică lumină.
Și lasă să se vadă acelū luxū asiaticū
Ce-o decora cu artă. Aci pe-o sofa môle
Se odihnea Buzescu și plaga lui acuma
Era mai vindecată. La rađa luminósă
Ce-anuntă o ți nouă, eroulū se deșteptă.
Elū își preumblă ochiī în lungū și 'n largulū stanței.
Și-admiră cu uimire unū luxū cum nu vęduse
În viața-ī nici-o-dată. Să fie, elū se 'ntrebă,
Unū visū, o aiurare` aceea-ce privește!..

Dar care'ī e mirarea când își întorče capulū
În laturea opusă!.. Al seū ochiū întâlnește
O magică ființă. Elū vede, dar nu știe
Ce trebuie să cređă: E óre o ființă
Umană sau cerescă aceia ce-ī 'nainte-ī,
O hurie divină ce Mahometū destină
La credincioșii legiī?! sau este-o viđiune,
O umbră diafană ce-apare câte-o dată
În visuri delirante?! E între viī acilea?
Se'ntrebă bravulū Stroe, sau este în locașulū

Eternū al fericirei?! Dar nu, elū se ridică,
 Se 'nalță pe picióre, contemplă dreptū în fața
 Cea stranie figură ce-ī pare că o dată
 A întâlñitū în viața. Statură maiestósă,
 Unū capū ornatū cu grații din care cade unde
 De pĕrū ca abanosulū; duoī ochī vioī și negri
 Ce strălucescū în frunte-ī ca duoī lucioși lucĕferī,
 Aruncă rađe-ardente prin lungī și negre gene,
 Unū nasū în armonie cu cea dulce figură,
 Și-o gură grațiosă ca unū bobocū de rosă
 Ce lasă să 'ntrevađa cu farmecū duoē șiruri
 De albe perle fine: Imagine divină
 Ce-aū inventatū sculptorii cei mari ai omenirii
 Să represinte lumiī pe đĕea frumuseței.

Uimitū, elū nu cutésă să facă vre-o mișcare
 Sau să profere-o vorbă. Atunci blānda Zuleima,
 Cu-o voce-armoniosă, c'unū tonū grațiosū, dulce:
 — „Mărinimosū resbelnicū, cum merge a ta plagă?
 „Tu pari cu multū mai bine ca 'n đĕilele trecute.“

Ișbitū d'acéstă voce ce-a străbătutū auđu-ī
 Pe câmpulū de onóre, așintă dreptū în fața
 P'aceea ce-ī vorbește și plinū de indoială,
 Timida-ī, slaba-ī voce, murmură cu sfială:
 — „Așa dar daca simțulū și slaba-mī rațiune
 Nu-mī suntū āncă perdute, tu ești acelū magnanimū
 Și generosū resbelnicū ce mi-ai salvatū viața
 Din ghiara morții crude!..“

— „Eū suntū Selimū, rivalulū, nemiculū teū de luptă,
 A căruia junețe atinse al teū sufletū
 Și n'ai vrutū a-lū ucide. Eū n'am făcutū la rindu-mī
 De câtū a corespunde la fapta-ți generosă.
 Eū te-am adusū acilea să vindecū a ta rană;

Tu ești sacrulū meū óspe.“

— „Dar ce misterurī óre 'ncongiură flința-ți?!

Tu ești și nu acela ce-am întâlnitū in luptă.“

— „Te calmă, căci îndată, in câte-va cuvinte

Afla-vei totū misterulū ce 'nvalue flința-mī :

Eū suntū unică fiică a unū mare pașe,

Emirū de rangū și 'n luptă vitézū fără de sémănū.

Elū și-a perdutū viața la Dunăre 'n resbelulū

Ce avurāmū cu ghiaurī. Eū am juratū atuncea

Ca să-lū rēsbunū in luptă. Multū sânge eū vērsat-am.

Și mari, cumplite perderī intre ghiarī făcut-am.

Fatalitatea însă te-a scosū in a mea cale

Pe câmpulū de bătae, și mi-ai schimbatū destinulū...

Acésta este trista-mī, funesta-mī istorie!..

Acum Alah va face ce va voi cu mine,

Căci elū decide sórta la popolī și la ómenī!..“

A đisū, ș'a eī figură devine purpurie,

Ca și cum al eī sufletū ar fi avutū s'ascundă,

Sub astū vélū alū pudórei, vre unū misterū ce gura-ī

Nu vrea ca să divulge.

Buzescu-atinsū la sufletū de cele ce aude,

Murmură 'ncetū: „Zuleima! fatalū și dulce nume!..“

Apoi cade pe patu-ī, uimitū și dusū pe gândurī!...

CÂNTULŪ IX.

Stroe și Zuleima desfătându-se în grădinele castelului. BătrînulŪ Udrea deșteptă în inima lui Stroe simțimintele de patrie și de datorie și îl determină a se întorče în țeră. Zuleima disperată, declară lui Stroe amorulŪ ce are pentru dēnsulŪ și se încercă a-lŪ reține lângă dēnsa.

MultŪ timpŪ deja trecuse din ȝiua 'n care Stroc
A desvilitŪ misterulŪ ce-atinse cu putere
Al lui simțitorŪ sufletŪ. Deja se vindecase
Teribila lui plagă și își recuperase
DeplinŪ ale lui forțe.

O primēvară dulce reinviase totulŪ
În giurulŪ reședinței ce-adăpostea 'n delicii
Părechea fericită, ce-o stranie-aventură
Unise 'n aste locuri. Acum vastele-alee
De arbori odoriferi, și florile 'n parteruri,
Și rosele 'n boscheturi, și érba prin tot loculŪ,
Tot strălucea 'n natură de o viață nouă
Și inspira plăcere la ori ce vietate.

Adesea ori Zuleima și nobilulŪ ei óspe
Se preumbla 'mpreună prin lungele alee
Și se perdeau cu totulŪ prin misticile umbre
BoschetelorŪ de rose. Aci 'n emoțiune

Ei ascultaū cu farmecū concertele de paseri
 D'a cărorū dulce voce răsună atmosfera ;
 Aci unulū și altulū se consumaū în taină
 De o secretă flamă ce 'n van se tot încercă
 S'ascundă unulū d'altulū. Iară biulbiula-aprinsă
 De doruri amorose, prin dulcea-ī melodie,
 Accente delirante, deșteptă 'n al lorū sufletū
 Simțiri necunoscute. Ei, muți și în estasuri,
 Se uitū unulū la altulū, ca și cum filomela
 Ar fi trădatū secretulū intimū ce îi turmentă.

Ședendū câte o dată pe 'naltele terațe,
 Purtaū, ca duoē acvilī, o ageră privire
 Asupra imposantei, măreței capitale
 Coruptulū Bizanțiu, din care Musulmanulū
 Făcu mândra cetate trufașei semilune.
 Ce suvenirī oribile! ce drame sângerose
 Nū deștepta vederea atătorū monumente,
 Și vastele seraiuri!..

— „Aci, dicea Zuleima, (și arăta lui Stroe
 Seraiulū celu feericū, grădinele ridente
 Ce staū mărețū pe punta numită Cornulū d'aurū),
 Aci sultaniī falnici domniră mulți la numărū.
 Aci-și sugrumaū frații și câte-o dată fiī.
 Aci se da veninu în dulcele șerbeturi.
 Acilea ianiceariī, în ȃile de turbare,
 Se aruncaū ca leiī spre a detrona sultaniī,
 Și-a pune în locū alții. În fine aste ziduri
 Vêdură mari sinistre, a cărorū suvenire
 Te înghiață de teróre.“

Zuleima altă dată, spre a distra mai bine
 Pe junele ei óspe, îi procura o lungă
 Plăcută vênătóre ; apoi la înturnare

Îi aştepta o masă cu artă adornată,
 Pe care staū întinse mâncările gustóse
 Şi vinurile-alese, ce facū sē uite dorulū.
 Aşa, în variate plăceri ne desecate,
 Buzescu parcă-şi uită de ţera lui natală,
 Şi sacru-ī dorū în peptu'ī se pare că se 'nécă
 În sēnulū voluptăţii, şi nu-ī mai vine 'n cugetū
 Ideea de plecare. Dar nu, căci a sī minte
 Continuu frământată de cugetări secrete,
 Acopere-a sa frunte cu nuorii îngrijirei
 Şi-lū turbură în sēnulū plăcerei voluptóse.

O dată elū sta singurū pe-o piatră solitară,
 Bătută în cadenţă de valurile mării.
 Aci elū, dusū pe gândurī, nu vede nici n'aude
 Nimica împrejuru-ī, căci pare tot în luptă
 De cugetări diverse. Dar éta fără veste
 Apare înainte-ī bătrīnulū badea Udrea.
 Presinţa lui deşteptă de-o dată 'n al lui sufletū
 Măreţe suvenire. Elū işi aduce-aminte
 De patria-ī amată ce-acum se află 'n luptă
 Pentru a ei salvare. În mintea-ī se deşteptă
 Eroicele fapte din lupta cu păgānulū,
 Şi peptu-ī se sfişie de crude-amari suspinurī,
 Şi ochii lui în lacrāmi se rătăcescū pe mare.
 Bătrīnulū badea Udrea ce 'nţelesese 'ndată
 Intima-ī cugetare, c'unū tonū timidū şi dulce.
 — „De ce bravulū meū Stroe eşti plinū de întristare?
 O dulce desfātare şi viaţa 'ncântătoare
 Ce ai aflatū aicea, nu suntū suficiente
 Să-ţi facă fericirea?“

— „O nu, bunulū meū Udrea, nu este fericire
 D'al ţerīi cerū departe; nu potū gusta eū pacea

Alături cu păgânul ce luptă să subjuge
 Pe frații mei de sânge. Dar pentru ce destinul
 Saū sânta Provedință ne scóse înainte
 Acéstă créatură atât de generósă?!..
 Zuleima, sufletu nobilū, mărinimosū, angelicū,
 De ce-ai născutū sub cerulū unei dușmane patrii?!.
 De ce păgâna lege lui Mahometū te pune
 Atâta de departe de raiulū nemurirei,
 Ce-așteptă pe creștinulū în viața cea eternă?!.
 În altū-felū de condiții ași fi speratū eū póte
 Să aflū p'astă țéră suprema fericire!..
 — „Ce ȕici scumpulū meu Stroe? Ce cugetări molateci
 Animă al teu sufletū într'unū momentū când Țéra
 Își varsă al ei sânge în luptă cu păgânulū?
 Născutū în casa vóstră, fiū de vitézū resboinicū
 Ce'n sângeróse lupte am insoțitū continuū
 Pe bravulū teu părinte, am învățatū sub densuslū
 Să portū o spadă 'n mână, să sfidū în luptă mórtea.
 Când bunulū teu părinte, eram tēnerū atuncea,
 A părăsitū lumina, elū mi-a transmisū cu vocea-ī,
 Ce se stingea în peptu-ī, suprema lui voință:
 „Copilū de bravū, imi ȕise, să nu uiți c'al teu tată
 „Ani mulți luptă alături cu mine în rēsbóie;
 „Elū a peritū ca bravii ce morū pentru-a lorū țéră.
 „Voescū să fii lui Stroe ce fuse pentru mine
 „Vitézulū teu părinte: tovarășū de credință
 „Pe câmpulū de bătăe și devotatu-ī mentorū
 „În timpulū de répaosū. În luptă, lingă densuslū
 „Să-ī întăresci curagiulū, în pace, prin consilii,
 „Să nu-lū lași ca să cadă în pasiuni molaticii.
 „În tótă a lui viață să lupte pentru Țéră
 „Și lașea moliciune să nu-ī pătese fruntea.“

„A ȡisŭ ŝi a lui voce s'a stinsŭ pentru vecie.
 Romănulŭ aȡi e'n luptă ŝi preȡiosu-ŭ sănge
 Inundă in torente pământulŭ sacru-al Țării.
 Ce facemŭ noi acilea ? ne-a părăsitŭ virtutea ?
 ŝi vocea părintescă ce-a repetatŭ prin mine
 Suprema lui voinȡă nu pôte să-ȡi deștepte
 Curagiulŭ datoriei ?!. Aidemŭ Țera ne chēmă
 ŝi Domnulŭ ei ne-aștēptă !“

Aceste infocate ŝi tunătore vorbe
 Electrisēsă mintea vitēzului Buzescu
 ŝi nuorii desfătării ce 'nfășuraŭ simȡirea-ŭ
 Se risipescŭ ca fumulŭ.

— „Să mergemŭ, ȡice Stroe ; da, să plecămŭ chiarŭ
 astăȡi,

S'abandonămŭ locașulŭ acesta-al moliciunei,
 Ce enervēsă omulŭ ŝi-lŭ face ca să-șŭ uite
 De sacra-ŭ datorie !..“

La aste vorbe, Udrea, ŭ stringe duiosŭ mână
 ŝi se retrage 'ndată, căci ochii lui zăriră
 Venindŭ printre alee acea frumósă zînă
 Ce-a 'nlănȡuitŭ pe Stroe.

C'unŭ aerŭ melancolicŭ c'unŭ pasŭ încetŭ, molatecŭ,
 Dar plinŭ de voluptate, Zuleima 'naintesă
 Către captivulŭ june. Ajunge lingă dēnsulŭ ;
 Dar, absorbitŭ cu totulŭ in cugetări profunde,
 Elŭ nu simte prezenȡa-ŭ.

— „Multŭ nobilulŭ meŭ őspe, șoptește blândŭ Zuleima.
 Ce-adincă cugetare frământă a ta minte,
 Te face impasibilŭ la totŭ ce te 'ncongióră ?!..“

— „Zuleima, al meŭ sufletŭ sburase către cerulŭ
 Celŭ scumpŭ al țării mele, unde-am vēȡutŭ lumina
 Lucindŭ întēia óră. A ei dulci suvenire

Au deșteptatū în peptu-mi o sacră datorie.
Voescū să plecū, Zuleima.“
— „Să pleci! esclamă 'ndată Zuleima 'n disperare.
Dar eū ce mă voiū face? ce-am să deviū în urmă?
De când ești lingă mine, n'ai înțelesū tu ore
Că trista-mi existență de tine-i strinsū legată?
Nu veđi că tu ești viața-mi? că sufletu-mi departe
De dulcea ta prezență, se va pāli ca flōrea
De vântulū coldū, uscatā în asprele deserturī?!
De ce-ai întorsū la viață o inimă decisă.
Să trecă neștiutā pe astā tristă teră?
De ce în al meū sufletū ai semānatū speranța
Divinā-a fericirei, și-acum arunci într'ensulū
Veninulū disperării? O nu, scumpulū meū Stroe,
Mai multū nu potū ascunde fatala pasiune
Ce dulcea ta vedere făcu să nască 'n peptu-mi,
Când pentru prima orā eū te-am privitū în față.
Pe cāmpulū de onōre, încrucișat-amū ferulū
Și vreamū a te ucide, ca să impacū mania
Prea scumpulū meū tatā ce mă privea din cerurī,
Setosū de răsbunare. Dar unū misterū fatale
Și-o tristă presimțire, făceaū ca al meū sufletū
În tainā să dorască scāparea vieții tale
Saū mōrtea pentru mine. Misterulū e amorulū
Ce ađi ți se revelā; iar trista-mi presimțire
Este ingrata-ți voe să m'abandoni durerei
Și disperării crude. Ce cați în a ta țeră?
Averi, mārire, rangurī? Dar eū cu abondență
Îți potū da tōte astea. Unește a mea sōrtā
Cu scumpa ta viață și vei avea indatā
Domenii fără margini, vei comanda 'n bātae
Vasalī viteji și falnici; miī sclavi se vorū supune

La absoluta-ți voe și vei avea acilea
Comori nedesecate.“

— „Ce ȃicȃ, dulce Zuleima, eũ sȃ-mȃ renegũ credinȃa,
Religiunea-mȃ sacrȃ! Eũ sȃ comandũ ĩn luptȃ
Pe Ianiciariĩ voștri, sȃ-ĩ ducũ ĩn a mea țerȃ
Sȃ verse cu cruđime al frașilorũ mei sȃnge!..
Oribilȃ idee aĩ conceputũ, Zuleima,
Și nobilulũ teũ sufletũ amarũ te rȃtȃcește!..
O nu, scumpȃ Zuleima, fatalitatea crudȃ
Sȃpȃ 'ntre noi abisulũ ce-eternũ ne va desparte.
Al meũ sufletũ ardente eternũ va purta 'ntr'ensulũ
Imaginȃ-ți divinȃ și sacra-ți suvenire.
Dar nu potũ sta acilea ; o sȃntȃ datorie
Mȃ chȃmȃ 'n a mea țerȃ. Și dacȃ 'n aste locuri
E respectatũ unũ ȃspe ; și dac'astũ raiũ terestru
Ce am aflatũ acilea nu este o 'nchisȃre,
O temnișȃ ascunsȃ, apoi, scumpȃ Zuleimo,
Respectȃ-mȃ libertatea, redȃ-mȃ iar virtușii
Și datoriei sacre, ce am uitatũ o clipȃ!..“

Zuleima, inecatȃ de crude-amarĩ suspinuri
Ce-ĩ sfișie cruntũ peptulũ, nu pȃte sȃ vorbȃscȃ.
Ea ĩșĩ ĩnclinȃ fruntea și unũ torentũ de lacrȃmi,
Inundȃ recea pȃtrȃ pe care stȃ Buzescu.
Apoi și 'ntȃrce fașȃ și șovȃindũ pȃșȃște,
Se perde prin alee, mai tristȃ de cȃtũ nȃptea
Ce-șĩ ĩntinsese vȃlulũ pe dȃluri și colnice.

CĂNTULŪ X.

Buzescu provocatŭ la duelŭ de cătŕe Osmanŭ, adoratorulŭ Zuleimei. Udrea intrerupe lupta. Buzescu ŝi cu Udrea fugŭ pe o barcă spre a se înturna în țŕră. Osmanŭ desvălește Zuleimei pasiunea ce are pentru dēnsa Indiferența Zuleimei. Zuleima zărește cadavrulŭ lui Osmanŭ în mare ceea ce face sã ia o decisiune misterioasă.

Bălaia faclă-a noptii se 'naltă cu încetulŭ
Pe bolta azurie ŝi palida-î lumină
Proiectă grațioase, misterioase umbre
Pe mare ŝi 'n boscheturi. Mișcatŭ Buzescu 'n sufletŭ
D'ale Zuleimei lacrămi, își rătăcea vederea
Pe încrețita mare ŝi mutŭ fără mișcare,
Nu știe de se află cu vii sau cu morții.

De-o dată-apare 'n față-î unŭ turcŭ vitézŭ ŝi june.
Elŭ e 'nvestitŭ în haine de catifea verduce,
Cusute 'n firŭ de aurŭ. Durbanu-î albŭ străluce
De pietre nestimate; iară la cōpsa stângă
Lucește-o mândră pală 'muiată 'n diamante.
— „Ghiaurŭ fără de sufletŭ! răcnește la Buzescu,
În fine ești în față-mi. Ți-arată iute spada
Și-o 'n crucișeză 'ndață cu agera mea pală.
Misterioasa lună ne va servi de martorŭ.
Sau tu-mi redai viața cu inima Zuleimei,

Sau cruda-mi suferinta se va 'neca 'n spumosulu
Si ardatoru-mi sange."

Buzescu alta capulu. Marinimosu-i sufletu
Sdrobitu d'emoiune la numele Zulemei
Se simte 'n nepasare pentru a sa viaa.
Ba anca o secretă dorinta parca chema
La elu cumplita morte sa-lu scape din o cruda,
Fatala sbuciumare in care-lu aruncase
Ale Zuleimei lacrimi. Elu trage iute spada,
Si ageru se aseda in faa cu paganulu.
Se'n cruciseda ferulu, schintei scaparū aprinse,
Si morte-acum pandeste sa 'nhaa-a ei victima.
Dar Udrea ce soseste aci pe ne-asteptate,
Iși trage iute spada si c'unu curagiū eroicu
Se interpune 'ndata intre feroși tigri
Ce voru sa se sfișie; si lupta se suspenda.
— „O nobilu cavalerie! îi dice badea Udrea,
Te rogū infrina-o clipa turbata ta manie
Si spune-mi ce te face se cerci a rapi viaa
Acestu mandru june?..."

— „Ghiauru hainu la sufletu, a mea pala-ar raspunde
La marea-ti cutezanta; dar vreaū sa știi si insuti
Ce causa aprinde legitima-mi manie:
Suntu duoī ani de cand pașa, parintele Zuleimei,
Imi promisese mana-i. Ea nu vru sa cedese
La parintesca voe, nici flacarii ce arde
In peptu-mi pentru densa. Dar n'am perdutu speranta;
Si dupe cruda morte a nobilulu pașe,
Credemu fara 'ndoiala ca nobila Zuleima
Va accepta voiōsa a mea protectiune.
Infernulu insa scose p'astu ghiauru 'nainte-i!
Si dulcea mea speranta cu totulū fu perduta."

— „Te amăgești, răspunde îndată badea Udrea,
 Îți juru pe a mea spadă c'alū meu patronū nu cată,
 Nici gândū avu vre-o dată ca să 'ți rēpescă-amanta.
 A sa, inimă-i plină de dorulū d'a se 'ntorce
 În țera lui amată unde-lū aștept'o scumpă
 Și sacră datorie. Dar nobila Zuleima
 Nu-lū lasă ca să plece și-lū ține fără voe
 Într'o sclavie dulce. De-am fi avutū vr'unū međiū
 Sē părăsimū acēstă funestă închisóre,
 De multū am fi făcut'o !..“

O rađă d'alegrețe iluminēsă fața
 Păgānului feroce. Elū își îndrēptă brațulū
 De către partea mării ș'arată-o barcă gólă,
 Ce-lū adusese-acilea.

— „De nu este minciună aceea ce-a ta buză
 A cutesatū să-mi spue, plecați; barca aceea
 Vē va conduce 'ndată în partea und'se află
 Mulțime de corăbii ce-sū gata de plecare.
 Voi veți străbate liberī amara undă-a mării
 Și veți ajunge sigurū în țera-vē ghiaură.“

Atunci bătrīnului Udrea, tresare de speranță.
 Apucă virtosū brațulū lui Stroe și-lū atrage
 Spre barca cea deșartă.

— „Unū āngerū ne trimite astū mijlocū de scāpare;
 Aidemū unde ne chēmă a nōstră datorie.“

Buzescu mișcatū tare de a lui Udrea voce,
 Pășaste către țerumlū unde-i așteptă barca.
 Dar sufletu-i se pare că-i frământatū teribilū
 De cugetări diverse, căci pași-i cu-anevoe
 Se deslipescū de solulū unde-a gustatū atâtea
 Plăcerī incāntătóre. În fine elū s'aruncă
 Cu Udrea de o dată și barca, spārgēndū valulū,

Ca vântul sboră 'n portul măreței capitale.
 Păgănu-î tot urmăzează cu ageră-î privire,
 Pin'ce dispară în luciū, și sufletu-î se 'mbată
 De-o vie fericire.

Luna-și făcuse calea aprópe jumătate
 Și blănde e ei rađe se scaldă c'unū dulce farmecū
 În unda cristalină a mării celii calme.
 Zuleima, abătută de via lovitură
 Ce-a primitū în sufletū, nu póte gusta somnulū.
 A ei inimă arde de-o flacăra nestinsă
 Și-alérgă în plinū aerū să-și răcoréscă foculū.
 Ca umbră diafană a viselor de nópte,
 Multū timpū ea rătăcește prin largele alee.
 Ai ei pași fără voe o duce către loculū
 Fatalū inimei sale. Ea stă multū timpū în față
 Cu granitosa stâncă de care se spărsese
 A ei dulce speranță, ca valurile 'n spume
 A mări 'nfuriate. Ea par'că vede încă
 Seđendū pe ea Buzescu și par'c'audé încă
 Teribila-î sentință.

Dar care-î e mirarea, când o streină voce
 Deșteptă pe Zuleima din cruda-î rătăcire!
 Osmanū, ce o adoră și arde pentru dēnsa,
 Apare înainte-î ca viđiunī de nópte.

Cu-o voce dulce blândă :

— „Zuleima, elū îi dice, Alah ce-are 'ndurare
 De animile pure, eternū să te protégă!

Prefidulū teū amante a disprețatū amoru-ți.

Elū străbātu Bosforulū pe o ușoră barcă,

Ș'acum póte plutește pe o creștină navă

Spre țermurī depărtate.“

— „Dar cum? de unde barca ce l'a răpitū d'acilea,

Răcnește ca leoaica, Zuleima 'n disperare.“

— „Te calmă și afla-vei îndată totu misterulū :
Zuleima, divinū angelū descinsū p'acéstă teră
Ca să-mi turmenți viața, tu nu ai uitatū încă,
Ți-aduci bine aminte că nobilulū teu tată
Te destinase mie să-mi fi dulce hanimă.
Rebelă la voința-î, ai refusatū amoru-mi ;
Dară refusu-ți, crudo, avut'a elū putere
În peptulū meu să stingă cea flacăra ardentă,
Ce o speranță vie aprinse 'n al meu sufletū !..
O, nu ; cu câtū refusu-ți era mai persistente,
Cu-atatū flacăra 'n peptu-mi se aprindea mai tare.
În crudele resbele ce-avurămū cu ghiaurii,
La dunărea cea lată, adesea căutat'am
Să stingū în al meu sange ardēnda-mi pasiune ;
Dar mórtea ca ș'amoru-ți, fugeaū cumplitū de mine
Căci Iadu-mi destinase dureri cu multū mai crude
„Ne 'ntórcemū l'ale nóstre căminuri desolate ;
Speranța-mi pentru tine în peptu-mi nu perise
Voescū să viū acilea din noū să îți cerū mâna,
Credēndū că póte timpulū ți-a prefăcutū voința.
Dar potū óre a-ți descrie durerea, disperarea
Ce-ai aruncatū în mine, când am vedutū de-o-dată
P'acelū ghiaurū ce Iadulū îți scóse înainte ? !..
Poți tu óre 'nțelege oribila turbare
Ce s'aprindea în peptu-mi, când te privēmū în taină,
Ascunsū între boscheturi, cum rătăceaî pe lună
Alături cu ghiaurulū prin vastele alee !..
De miî de orî Zuleima, turbatū de gelosie,
Am vrutū să sārū ca tigrū, să sfășiu pe ghiauru
Ce imi repise-amorulū cu inima-ți de-o dată !
Dar temerea fatală ce-aveamū de a-ți displace

Îmi lănțuia turbarea și, lașu pentru amoru-ți,
 N'aflamă în al meu sufletu curagiulü disperării.
 Continuü eü acilea venémü să te contemplu
 Sub tristulü vëlü al nopții, lăsându colo 'n stufișe
 Ascunsă a mea barcă. Ghiauru 'n astă séră
 Plimbându-se pe țermurî cu-al seü bătrînü tovarășü,
 Vêdü barca-mî părăsită. Eî se oprescū în față-i,
 Apoi s'aruncă 'ntr'ênsa strigîndü : „E änsuși Cerulü
 „Ce vrea ca să ne salve din aste triste locuri.
 „Aidemü“. Și sborü ca vântulü pe unda cristalină,
 Zuleima, cufundată în cugetări disparse,
 Nicî nu aude vocea, nicî că 'nțelege sensulü
 Cuvintelorü perfide ce-Osmanü îi adresésă.
 Ea stă petrificată, lovită ca d'unü tră snetü ;
 Apoi redeșteptată ca dintr'unü somnü letargicü,
 Cu mintea rătăcită și cu privirî sêlbaticî,
 Se perde cu incetulü prin lungele alee.

Osmanü rănitü în sufletü, perđendü orî ce speranță
 D'a poseda vre-o dată acea frumósă Zină,
 Țintește-asupră-i ochiî și-o urmărește în cale-i
 Pin' ce dispare 'n umbra boschetelorü de rose.
 Apoi, victimă tristă a pasiunei sale,
 Lipsitü de rațiune, se 'ndréptă către mare
 Și pași-i fără voe-i il ducü pe vêrfulü stâncei
 Unde ședuse Stroe. Multü timpü elü se privește
 În unda cristalină în care-a luneî rađe
 Refletă-a lui figură. Multü timpü elü vede 'n umbra-i
 Unü altü Osmanü ce-i pare că-lü chemă către densulü,
 Multü timpü elü se 'ntreține cu ast'amică umbră
 De via lui durere. La crudele-i lamente
 De care rêsunü țermiî, vai! nimenî nu rêsponde,
 De câtü sgomotulü mării ce-și sparge-ale eî valurî

De granitosa stincă !...

Dar étă orizontulū se 'mbracă plinū de grații
 Cu manta-ī alburie, ș'a lunii blonde rađe
 Pălescū, disparū, facū loculū la ale lunei rađe
 Ce-anină Universulū cu o viață nouă.
 Zuleima, tristă pradă a unorū delirante
 Consumătore friguri, își rătăcise pași
 Pre délurī, prin boscheturī, prin lungile alee,
 Și ét'o iar în față cu stânca cea fatală.
 Printr'o mișcare bruscă și fără cugetare,
 E susū pe vârfulū stincei, cu vasta mare 'n față.
 Ce cugetări sinistre străbate a ei minte !...
 În unda cristalină a mării cei profunde,
 Ea par' c'ar vrea să 'nece, să stingă-acele-accese
 Ce-ī ardū și peptū și creeri. Dar sərbădă-ī privire
 Pe țermurī rătăcește, și-unū țipătū de durere
 A scosū din peptu-ī fragetū. Ca fulgerū ea alérgă
 Pe ale mării țermurī, și ét'o față 'n față
 Cu-alū lui Osmanū cadavru. Astū durerosū spectacolū
 Se pare c'o deșteptă ca dintr'unū somnū letargicū.
 Ea stă multū timpū țintită asupra lui cu ochii ;
 Apoi, privindū la stânca ce sta în a_ ei față,
 Murmură cu durere :

— „Cumplită, négră stincă, în astă tristă nópte,
 Tu fuși unū rece martorū a duoē marii victime !...“

Apoi, ca inspirată de-o stranie idee,
 Zuleima abandonă și marea ș'a-ei țermurī
 Și iute, cu pași repeđi, străbate prin alee
 Și intră în castelu-ī.

CĂNTULŪ XI.

Stroe și Udrea descindă pe pământul României. Mihaiu mediteză să unescă Moldova și Transilvania cu țera Românescă Sigismund Batori abdică la corôna Transilvaniei în favôrea lui Rudolfu împăratulū Germaniai. Sigismund revine în Transilvania și prin surprindere își reia tronulū. Elū cere alianța și ajutorulū armatū alū lui Mihaiū în contra Turcilorū. Mihaiū sfăramă aprôpe de Nicopole o mare oștire otomană comandată de Haviz-Mehemet. Sangéculū Vidinulū ese cu ôste numerosă în contra lui Mihaiū. Mihaiū este învingetorū. Preda Buzessu și frate-seū Stroe scapă viața lui Mihaiū dintr'unū pericolū eminentū pe câmpulū de bătae. Sigismund Batori cedéza tronulū Transilvaniei vêrului seū, cardinalulū Andrei Batori Mihaiū proiectéza luarea Transilvaniei. Traianū imploră pe Creatorulū în favôrea lui Mihaiū.

De cincî orî aurora și-a rēvârsatū lumina
Preste mănôsa țéră a lui Mihaiū Eroulū,
De când Buzescu, Stroe și Udrea-al seū tovarășū
Aū pãrasitū cetatea mărét' a Semilunei.
Acum ei revédū liberî a lorū amată țéră,
Și liberî se cobóră din nava ce-î aduce,
Și plinî de unū dorū sacru sêrută cu căldură
Pământulū lorū natale!...

Ce varîi suvenire, impresiuni mărête,
Animă al lorū sufletū!... Dar o 'ntristare crudă
Le turbură-alegrețea, când cugetă că dênșii
N'aū fost ca să ia parte la luptele mărête,

La luptele din urmă ce-au liberatū Românulū
 De pala Semilunei și-au ștersū dup'a lui frunte
 Stigmatulū umilirei: Călugăreniī, Giurgiū,
 Nu 'i-au vēdūtū în luptă, căci o fatală sōrte
 I-a reținutū departe în sēnulū moliciunei!
 Dar marele lorū sufletū se consola că sōrta
 Le va deschide încă unū câmpū întinsū de lupte.

Prin faptele din urmă, mărețele victorii
 Ce-au repurtatū Romāniī în contra Semilunei,
 Mihaiū asigurase independința țerii
 Și sacrele ei drepturi. Al seū valorosū nume,
 Coragiulū lui eroicū, devotamentu-ī sacru,
 Umpluseră-Europa de spaimă și admirare:
 La Orientū, Sultanī, tresară în seraiuri,
 Stambolulū se 'nfiōră de elū ca de unū demonū!...
 La Occidentū toți Prinții și-Arhipăstorulū Romei,
 Pătrunși de admirare, îi dīcū că e unū geniū
 Trimesū directū din ceruri să salve creștinismulū
 De furia păgână. Iar sufletele rele:
 Polonulū și Maghiarulū, Germanulū celū astute,
 Geloși de a lui famă, l'admiră cu turbare,
 Și vorū a lui peire.

De multū timpū Țera 'ntrégă e 'n plină sērbătore,
 Românulū este veselū și fericitū și mândru,
 Că e stăpānū la dēnsulū că are o avere.
 Familia-ī, căminulū, acum nu mai suntū pradă
 La lifta cea păgână; elū are templuri sacre
 Și pōte-adora liberū în libera lui Țeră
 Pe Dumneđeulū păcii.

Dar numai Mihaiū singurū nu pōte gusta pacea,
 Nu simte fericirea ce-animă 'ntregulū populū!...
 Trecū dīlele, trecū anii și încrețita-ī frunte

Nici cum nu se 'nsenină, și nuorii îngrijirei
 Neconținut l'apasă !... Ce demon il turmentă
 Ce cugetări mărețe frământă al lui sufletu ? !...
 Indarn a lui soție, cu dulcea ei blândețe,
 Indarn boerii Țerii și-ai lui credincioși sfetnici,
 Se 'ncercă să pătrundă adâncele-î secrete !...

Adesea ori în casă, închisă cu Ban Mihalcea,
 'I-apucă meșul noptii și câte-o dată dioa ;
 Dar nimenea nu știe, dar nimeni nu cunoste
 Ce causă-î unește, ce sfat țină împreună.
 Mihaiu dicea adesea bătrînului Mihalcea :
 — „Cătă e de inconstantă a popoliloru sórtă !...
 Ađi gloria, mărirea, independința sacră
 Și dulcea libertate, depună mândră cunună
 Pe fruntea țerii nóstre. Păgânulă ne respectă
 Și geme de turbare ; Maghiarulă și Polonulă,
 Austriaculă perfidă, toți ne suridă în față,
 Ne jură amicie ; dar toți nutrescă în sufletu
 O ne 'mpăcată ură și-ar vrea ca să ne 'nghiță.
 Iar Turculă celă feroce, rănită amară în sufletu,
 Așteptă să-și întreme puterea-î sdruncinată,
 Pândește să-și deschidă, prin intrigă și comploturi,
 Urđite chiar d'ai noștri, o largă cale 'n Țeră,
 Cu gândă ca să ne pérđă !

„Cătă e de plinsă o țeră ce-î mică și puțină
 Și frământată 'n intru de conspirații dese,
 Ș'amenințat'afară de inemici puternici !..
 A ! daca toți Români, pătrunși de foculă sacru
 Divinei abnegații, ar vrea ca să formese
 Ună singură stată puternică, o Dacie măreță,
 Așa cum se crease de divulă Traiană Cesară,
 Atuncea umilirea și jugulă tiraniei,

Și temerea d'a perde a noastră existență,
 N'ar mai bătea la ușa Românuî ferice!..
 Atunci vecinii noștri, lăsându orî-ce orgoliu,
 S'arü crede chiar ferice d'a ne întinde mâna,
 De-a ne lega cu dênșii în strinsă alianță!..
 Dar egoismul negru, și pasiuni comune,
 Și 'mpărecheri funeste, și desbinări fatale,
 Ne ținü în slăbiciune și ne aruncă pradă
 Nemiculuî ce tinde de totü să ne distrugă!..
 Discordia atâta asupra-ne domnește,
 C'adesea din noi face chiar tabere dușmane.
 Uitându că suntemü fiî unei aceiași mame,
 Uitându sorgintea noastră, ne sfișiemü ca fêre,
 Vêrsămü frățesculü sânge pe brasda abondentă
 A scumpei nôstre patrii! Ah! unü blestemü se vede,
 Amarü ne persecută și vrea peirea noastră!.."

Apoi pătrunsü d'o vie durere ce-lü apasă,
 Mihaiü își plécă fruntea și sufletu-î s'afundă
 Într'o tăcere négră. Mihalcea nu cutésă
 Să întreprupă astă tăcere durerósă
 Și mutü, elü respectésă a lui Mihaiü durere.

Dup'unü momentü, Eroul, își alță grava frunte
 Și ațintindü în față pe bunulü seü Mihalcea,
 Îi dice: — „Știî, Mihalcea, c'a desea ôre spada,
 Purtată cu tăria unei credințe forte,
 Putu schimba destinulü ce-apasă pe unü popolü.
 De-am încerca cu arma să cucerimü la viață
 Surorile vecine ce zacü sub jugulü barbarü!..
 Momentulü mi se pare propice și curagiu-mî,
 E gata să încerce asemenea 'ntreprinderi.
 „Prin emisari ce meritü deplina-mî confiență,
 Eü am sondatü țarimulü în țera Moldovénă.

Moldavii detestésă pe Domnul lorü Movilă,
 Ce-î închinatü cu totulü la lifta cea polonă,
 Ş'a căruï tiranie 'i-a dusü în disperare.
 De multü şi-au pusü speranţa în noi, şi cu credinţa
 Aşteptă mântuirea de l'ale nöstre braţe.
 La unü semnalü d'al nostru, ei toţi suntü în picioäre ;
 Şi Domnulü Ierimia işi va căta de cale
 În ţera cea Polonă să-şi plâng'amarulü vieţii.
 Atuncea Moldovenulü şi frate-seü Munténulü,
 Vorü da mâna frăţiei, se vorü lega în sórtă
 Şi vorü forma o ţeră puternică şi demnă
 De-a inspira respectulü şi-a cugeta la alte
 Măreţe întreprinderi!..

„Ştii iară c'Ardelénulü de multü geme sub jugulü,
 Infama iobăgie, ce a făcutü dintr'ensulü
 O brută degradată, să serve läcomia
 Maghiarului celü barbarü. Tu ştii în câte rinduri
 Acestü torturatü popolü s'a resculatü cu arma,
 Ş'a stinsü a lui mânie şi setea resbunării
 În sângele celü negru tiranilorü sei barbari. 1)
 La vocea libertăţii, vorü alerga cu toţi
 Sub stégulü liberării, plântatü de a mea mână
 Pe creştetulü gigantecü al Alpilorü Carpatici.“
 — „Măreţü işi este planulü, sublimă cugetarea,
 Preă strălucite Dómne, prorupe Ban Mihalcea ;
 Dar grave, marï pericolï işi póte-atrage-asupra

1) Românii din Transilvania, apăsaţi de unü întreitü jugü : religiosü, politicü şi socialü, se revoltară în mai multe rinduri în contra Ungurilorü, apăsaătorii lorü, vërsându şiröe de sânge: La 1437—1439 ei se resculară sub căpetenia lorü Antonie Magnu. La 1514 fu crâncena revoluţie de sub Daja. La 1537—1541, fu rescóla condusă de Ştefan Mailatü, românü din Fogăraşü. La 1573—1575 rescóla lui Gaspar Becheş. La 1586 rescóla lui Pavel Macikaş.

Înalta-ți cugetare!“

— „O știu ; dară curagiulū unei credințe forte,
Unū tactū plinū de prudență și-o fină dibăcie,
Suntū arme 'nvingetóre ce nu mintū nici-o dată.
Deja, spre a fi sigurū din partea dunărenă,
Am și încheiatū pace cu Turculū ¹⁾. Iar Polonulū
Îndarn se totū încercă, prin mișelóse intrigi,
Ca să-mi creese vrajbe cu Turculū și Germanulū.
În terea mea credință, am și dispusū a face
De luptă pregătire ; și dulcea primăvară
Ce așteptămū să vie, ne va vedea 'n Moldova,
C'aī eī liberatorii!“

Cu astū-felū de mărețe și cugetări eroici
Mihaiū nutrea-al seū sufletū când, pe ne așteptate,
Novele fórte triste sosescū despre fruntariī :

Trufașulū prințū Batori ²⁾, multū ușurelū la minte
Și slabū tare 'n caracterū, sedusū cu măestrie
D'al seū confesorū agerū, Carilio, strumentulū
Politiceī Germane, decide să abdice
Coróna Transilvană, să-și abandone Țera
În mâinile lui Rudolf ³⁾. Multū s'a luptatū noblețea
Să scape a eī țeră din ghiara-Austriacă ;
Dar intriga, corupțiī și până 'n fine téma,
Făcu ca să cedese voinței arbitare.
Dieta convocată la Alba ⁴⁾ recuuóște
Tractatulū lui Batori prin care 'nchina Țera,
Și jură-a eī credință lui împératulū Rudolf.

1) Acéstă pace a încheiat'o Mihaiū în vara anuluf 1597 și chiar dupe solicitarea sultanului.

2. Sigismund Batori, príncipele Transilvaniei.

3. Rudolf al II, imperatorele Germaniei

4. Alba Iulia, capitala Transilvaniei.

Aceste-evenimente atât de ne-așteptate,
Aū nimicitū cu totul mǎreșele proiecte
Ce urmǎrea Eroulū, ș'aū turburatū puternic
Politica-ī dibace. Acuma elū se vede
Silitū sǎ s'alieșe cu împǎratulū Rudolf,
Spre-a garanta mai bine independința Tȑrii,
Sultanulū în seraiuri tresare de mǎnie
Aflǎndū aste novele; și 'ndatǎ se preparǎ
Sǎ intre cu armata în țera Ardelǎnǎ,
Precum și 'n Romǎnia. Dar alte-evenimente,
Ce vinū ca prin surprisǎ, prefacū, schimbǎ cu totul
A lucrurilor fasǎ: Austria dibace
Nu apucase ȃncǎ sǎ 'nfigǎ piciorū stabilū
În țera Ardelǎnǎ, și Sigismund Batori
Revine la ideea sǎ-și ia înapoi tronulū
Și țera delǎsatǎ. Elū, secundatū d'aprȑpe
De partisanī puternici, ce suntū dușmanī de mȑrte
Politiceī germane, reintrǎ 'n a sa Tȑrǎ,
Furișū și prin surprisǎ; recuperǎ iar tronulū.
Dar armele-otomane l'amenitǎ d'aprȑpe
Și Sigisimund nu are destulǎ forțǎ-armatǎ
Sǎ 'nfrȑngǎ musulmanii. Atunci elū s'adresǎsǎ
Și chȑmǎ 'n ajutoru-ī pe Domnulū Romȑniei,
Cerȑndū sǎ renoiascǎ tractatulū d'alianțǎ.
Mihaiū nu stǎ la gȑnduri, ș'acceptǎ alianțǎ
Propusǎ de Batori, cȑci tȑma-ī era mare
De-a nu-lū sili sǎ cađǎ în brașele Turciei,
Ș'apoī sǎ aibǎ luptǎ cu Turcū 'n duoē laturi,
La munte și Danubiū. Elū dar subscrie 'ndatǎ
Tractatulū d'alianțǎ, și ajutorū de ȑste
Trimite lui Batori. Apoī în frunte-armateī
Pornește la Danubiū, spre-a stǎvili oștirea

A lui Hafiz-Mehmete, ce vine să-și dea mâna
 Cu oștile Silistrei ș'apoi să intre 'n Têră.
 Mihaiü străbate Istru cu armia română,
 Și dă pepü cu păgâniî aprópe de Nicopolü.
 Elü sparge, risipește a lui Hafiz oștire,
 Și tabăra nemică, și tunurî și bagage,
 Cadü tóte 'n a sa mână; iară Hafiz-Ahmete
 Abia scăpa cu fuga, perdându-și chiar durbanulü
 Și hainele-î luxóse.

Mihaiü, dupe trei ñile, în fruntea óstei sale
 Către Vidinü pornește, unde-lü aștéptă lupte
 Cu multü mai sângeróse: Sangéculü de acolo
 În frunte-a-mii resbelnicî, întempiná armata
 Eroulî celü mare, nu de Vidinü departe.
 Aci se 'ncinge-o luptă teribilă și lungă
 Și fórte sângerósă. Dar până 'n fine Turculü
 E'nvinsü, și mândra-î óste a pardositü pământulü
 Și ñace 'n nesimțire. Puținî abia mai scapă
 Intrându iute 'n cetate; iar alțiî puși pe gónă,
 Se risipescü pe délurî.

Aci Mihaiü Eroulü își pune în pericolü
 Viața-î prețióasă: Aprinsü de foculü luptei,
 Pe nesimțite-ajunge departe de armata-î
 Și isolatü cu totulü. Atuncî o numerósă
 Și 'nversunată cétă de turcí cade asuprá-î.
 Mihaiü cu lata-î spadă se luptă 'n disperare
 Și-ucide multî dintr'ênșii; dar lupta-î inegală,
 Pericolulü e mare. Unü turcü îndrépt'asuprá-î
 O sulit'ascuțită și punta-î se înfige
 Puținü în al sëü pîntecü. Mihaiü în disperare,
 Apucă iute ferulü cu-o mână vigurósă
 Și luptă să-lü poprécă de a-î străpunge corpulü,

Cătândū cu ochiī 'n giuru-ī sǎ vadǎ de ȳ vine
 În ajutorū vre-o spadǎ. Momentele-sū supreme ;
 Dar sânta Provedinȳă ii destinase viaȳa
 La alte mai mari fapte, și nu vrea ca sē pérǎ.
 Buzescu Preda 'lū vede și fratele seū Stroe
 Și sborū în ajutoru-ī. Cu-o agerǎ lovire
 Trunchiasǎ 'ndatǎ capulū pǎgǎnului ce lasǎ
 Din mǎni sǎ ī caȳǎ lancea ; apoi ei mai dobórá
 Caȳi-va din nemici alȳii și viaȳa preȳioasǎ
 Eroulū celū mare salvatǎ-ī de la mórte.

Aceste strǎlucite victorii ce Eroulū
 A repurtatū la Istru, avurǎ mare echo,
 Și 'nspǎimēntarǎ fórte armata musulmanǎ,
 Ce se lupta puternicū în țera Ungurésǎ :
 Mehmet-Satirgi-Pașa curmēzǎ orī ce luptǎ,
 Ridicǎ a lui óste și spre Solnocū se trage.
 Atuncea și Batori, scǎpatū de orī ce grige,
 Se 'ntórcē'n Clușū, ș'acilea licenȳiazǎ óstea.

Mihaiū credea acuma c'a revenitū momentulū
 Sǎ pótǎ cu credinȳǎ sǎ pue în lucrare
 Mǎreȳele lui planurī, de a uni Moldova
 Cu ȳera Romǎnésǎ. Fatalitatea însă
 ȳi stǎ mereū în contra și-ī pune grele pedici :

Molateculū Batori iar e coprinsū în sufletū
 De slǎbiciunī nedemne, ce suntū fórte fatale
 Și lui Mihaiū și ȳerīi. Elū iar vrea sǎ abdice
 La tronū, sǎ lase țera. De astǎ datǎ însă
 A lui decisiune e ȳncǎ mai fatalǎ
 Frumóseī țerī Romǎne și lui Mihaiū-Vitézulū,
 Cǎci elū cedésǎ tronulū frumóseī Transilvanīi
 Lui Andreas Batori, al seū vǎrū, Cardinalulū.
 Acēsta-ī creaturǎ damnatǎ a Lehieī,

Unu partisanu ferbinte al Turcului celu barbaru,
 Amicu prea de aprupe cu Domnulü Ierimia
 Şi inemicu de mörte al lui Mihaiü Eroulü.
 Acum incurcätura cu multu e mai fatalä :
 Mihaiü prin ajutorulu ce dase lui Batori,
 Nemulţumise tare pe Rudolf impëratulü
 Şi aträsesese-asuprä-i mänia musulmanä.
 Elü ştie că Andreas se v'alia cu Turculü,
 Cu Lëhulü şi Movilä spre-a 'nvinge Romänia
 Şi-a rësturna din tronu-i pe Domnitoru-i mändru.
 Mihaiü in disperare, nu vede mäntuire
 De câtü in a lui spadä : Elü vrea sä cucerëscä
 Moldova mai 'nainte ; acum silitü se vede
 Sä 'ncëpä cu Ardëlü.

Multü işi främântä capulü şi multü se rëtäceşte
 In variate planuri, ce vasta-i raţiune
 Concipe şi delasä, tot cumpänindü mijlöce
 De certä reuşitä. In astü-felü de türmente
 Şi cugetäri giganteci së rëtäcea Eroulü,
 Şi nóptea 'naintase. Sunase meşulü noptii,
 İl coprinsese somnulü şi ochii se 'nchisese.

Dörme'n täcerea noptii Eroulü Romäniei ;
 Dar marele lui sufletü nu dörme ci planëzä
 Prin sferele Eterici şi-şi urmäreşte-ardente
 Märeşele-i proiete. In visü, elü s'adresëdä
 Cätre ceresculü Tatä, şi cu adinci suspinuri,
 Şi cu ferbinte lacrämi, implorä ajutoru-i.
 Apoi elü mai invöcä pe divulü nostru tatä,
 Märeşulü Traianü Cesarü, a cărui sacrä umbrä
 Părea c'o vede 'n faşä.

Traianü, din înälţimea in care Creatorulü
 A pusü märeşu-i sufletü, aude rugäciunea

Ce-î adreséză în lacrămî al seû strănepotû mândru.
Atinsû d'a lui măreţe, sublime aspiraţîi,
Ridică a lui frunte mai sus spre Empireulû
Şi astû-felû elû imploră pe Creatorulû lumiî:
„Cerescule Părinte, fiinţă creatóre,
Tu care din nimica ai đisû să fie lumea,
Şi la suprema-ţî voe ea şi-a luatû fiinţă;
Tu care prin voinţa-ţî ai suspendatû în spaţiu
Atâtea lumî măreţe, ce se conducû de secolî
Prin legî nestrămutate; tu ce-ai creatû lumina,
Principiulû vieţîi, şi-ai semănatû cu stele
Locaşulû nemurirei, ai populatû cu fére
Pădurile eterne, cu peştî mările vaste,
Cu fructe profumate grădinele edemici,
Cu florî odorifere, poetice colnice,
Cu plante nutritive câmpiele mănóse;
Tu ce-ai creatû în fine pe omû cu-o simplă vorbă,
Dotatû cu raţiune să pótă să 'nţelegă
A tale măreţî fapte, c'unû sufletû să te-adóre,
Şi să aspire liberû la diva-ţî nemurire;
Tu care în clemenţa-ţî eternû nemărginită
Ai intrupatû pe Fiulû şi l'ai trimesû pe teră
Să scape din tortură, din negrele tartare,
Din ghiarele Satanei perduta omenire,
S'o facă să cunóscă divina veritate;
Ascultă umilita şi multû ferbintea rugă
A unei creature ce luptă pentru sânta
Şi drépta ta credinţă. Tu ai dotatû Părinte
Umanu-î, slabu-î sufletû cu cugetări măreţe
Şi elû demnú se arată de graţia-ţî divină.
Umbreşte-lû dar stăpâne cu diva ta privire,
Şi fă-lû să triumfeze în marele proiecte,

Să scape din peire a lui amată Țeră
 Ce este-o veche fiică a decădutei Rome.

„Din vastul meu imperiū ce Tu mi-ai datū o dată,
 Din mândrele provincii ce-am cuceritū cu arma,
 Din ficele-mi de arme, și cea mai prediletă,
 Fu Dacia mănósă, edemū de desfătare.
 Dar sórta-ī fu amară, căci deslipită 'n urmă
 De cósta mumei sale, ș'abandonată in voia
 Torentelorū de barbari, trăi o viață dură,
 Împărtașindū locașulū cu ferele sēlbateci.
 Cu tóte astea dēnsa, ca granitósă stāncă,
 Ca vie sentinelă a mamei sale Roma,
 N'a contenitū o clipă d'a stāvili cu peptu-ī
 Celū oțelitū și tare torente de barbari,
 Ce se spărgeaū de dēnsa ca valuri spumegóse.
 Ea conservă in sēnu-ī tradiții, obiceiuri,
 Virtuțile antice ce se perdeaū in Roma,
 Prin intrigī și corupții. Aci mărite Dómne,
 Divina-ți sântă-ți lege, amarū persecutată
 D'ai Romei corupți Cesari, află unū sântū asiliū,
 Se desvoltă in pace, și prin credința tare,
 A scosū din rătăcire atâtea nēmuri barbari!

„Când apoi mai in urmă Arabulū celū fanatecū
 Voi cu pala 'n mână să 'mpue omenirii
 A sa păgână lege, să 'mplānte Semiluna
 Pe templele creștine, totū fii scumpi ai Romei
 Aduși de mine 'n Dacia, luptarā cu putere,
 Opuserā-a lorū pepturi și stāvilirā-avēntulū
 Acestei crunte rase, d'a inunda-Europa.
 Torente mari de sange vērsarā-ale lorū pepturi,
 Și legea fu păstrată, și sacra libertate
 Multū timpū domni in Țeră. Acum Mihaiū Eroulū.

Piosulŭ servŭ al legii, aspiră să 'ntrunescă
Sub singurulŭ seŭ sceptru unŭ statŭ mărețŭ puternicŭ,
Cea Ȋacie antică ce fu scutulŭ de arme,
Ce a pututŭ resiste la năvăliri barbare,
La asupriri nedrepte. Ascultă Mare Dómnice
A lui ferbinte rugă ș' asupra lui trimite
Din grația-ți cerescă o rață de lumină!

CÂNTULŪ XII

GeniulŪ României pe o colônă de focŪ, descinde prin spațiu în camera lui MihaiŪ. MihaiŪ aședatŪ pe carulŪ de focŪ al GeniulŪ României, străbate prin sferele cerești la reședința lui TraianŪ. MihaiŪ, ajunsŪ pe limita sferii pămîntești, adresésă GeniulŪ mai multe ces-tiuni. GeniulŪ României, dupe cererea lui MihaiŪ, se oprește în pragulŪ locașului cerescŪ al lui TraianŪ, ca să-lŪ admire.

DivinulŪ Creatore, atinsŪ d'acéstă rugă,
Din tronu-lŪ de mărire, îndréptă-a sa vedere
La MihailŪ ArhanghelŪ, ce stă de sentinelă
La porțile mărirei, și elŪ pricepe 'ndată
Înalta sa voință. ArhanghelulŪ la sine
A și chematŪ îndată p'al României geniŪ.
ElŪ îi transmite iute voința cea supermă
A divului Părinte, iar geniulŪ se 'nclină,
Dispare ca nălucă.

Îndată dup'aceia prin sferele eterici
Se vede o colônă de focŪ care străbate
Ca fulgerulŪ prin spațiu. PămîntulŪ ea atinse,
Și s'a opritŪ d'asupra locașului în care
Se află MihaiŪ-BravulŪ. Dar nici unŪ umanŪ sufletŪ
Nu pôte ca să vadă celest'astă lumină.
SatanŪ ce stă la pîndă, veghindŪ în permanență
Și spionândŪ d'aprobe intimele dorințe

De care se nutrește Mihaiū, piosulū Duce,
Spre-a dejuca prin intrigi a sale întreprinderi,
Nu pôte să supórte apropierea astei
Luminī ce il orbește și fuge multū departe,
Scrīșnindū din dinți oribilū urlāndū plinū de turbare.

Trimisulū cerescū iute pătrunde 'n larga stanța
În care stă Eroulū, s'apropie de dēnsulū
Și 'ntinde-asupra-ī drēpta. Mihaiū deschide ochii,
Tresare la vederea acestui divinū angelū
Și e coprinsū cu totulū de o teróre sântă,
Căci serafimulū mare ce vede înainte-ī,
E'ncongiuratū de rađe ce luminésă stanța
Și o transformă astū-felū într'unū locașū celestū.
Frumosulū, blāndulū geniū nu vrea să lase 'n dubiū
Multū timpū eroulū sufletū ; și cu-o umană voce :

— „Mihaiū, elū blāndū îi dīce, Traianū divulū părinte,
Atinsū d'atale lacrāmi, s'a îndreptatū cu rugă
La Creatorulū lumei, cerēndu-ī pentru tine
Să sprijine a tale înalte aspirații.

Părintele luminei acilea mă trimete
Să te conducū în ceruri la divulū Traianū Cesarū,
Să-ți dea al seū consiliū, să pue 'n al teū sufletū
Credința reușitei. Vinū dar în cerū cu mine.“

— „Blāndū serafimū, frumusețea-ți mă 'ncântă mă
uimește ;

Angelica ta voce răvarsă 'n al meū sufletū
Unū farmecū ce mă face docilū la sânta-ți voe.
Fă dar ce vrei cu mine !..

Atuncea Serafimulū atinge lata-ī-frunte
Cu degetu-ī de flacări, și grația cerescă
Se varsă peste dēnsulū și astū-felū elū se 'mbracă
Cu-o forță ingerescă.

Întregŭ câtŭ e de mare, cu anima ŝi corpulŭ,
 Mihaiŭ urmésă paŝii seraficeii fiinŝe,
 ŝi 'ntocmai ca ŝi umbre străbatŭ prin sentinele
 ŝi eŝŭ în larga curte. Aci elŭ vede 'n faŝă-î
 Colóna ardătore, unŭ carŭ de focŭ ce-aŝtépŝă
 Ca să-î conducă 'n spaŝiŭ. Elŭ fără ŝovăire
 S'aŝedă lingă blândulŭ ŝi 'ncântătorulŭ geniŭ,
 Căci graŝia divină acoperise 'ntr'ensulŭ
 Natura lui umană. O clipă abia trece,
 ŝi-aŭ străbătutŭ în spaŝiŭ teresta atmosferă,
 ŝi éta-î pe limita care desparte globulŭ
 De alte lumii celeste. Acilea bunulŭ geniŭ
 Opreŝte cu-a sa voe al seŭ carŭ de lumină.
 Mihaiŭ priveŝte'n giuru-î ŝi nu póte să vadă
 De câtŭ unŭ negru haosŭ în care nu distinge
 Nimicŭ din ce cunóŝte. În marea lui mirare,
 Se 'ndréptă cu sfială, ŝi adresândŭ cuvântulŭ
 Către ceresculŭ geniŭ :

— „Blandŭ serafimŭ, îi dice, de-mi e permisŭ să aflu,
 Misterulŭ ce 'nconjóră întréga mea fiinŝă,
 Aŝi vrea să ŝtiŭ acilea în ce regiuni suntemŭ,
 Căci mintea-mi nu 'nŝelege nimicŭ din ce-mi vedŭ
 ochii.“

— „Aci ne-aflămŭ pe cerculŭ, pe ultima limită
 A sferei cei tereste, respunde bunulŭ geniŭ.
 Aci se limitésă în spaŝiŭ atmosfera
 Ce inconjóră globulŭ din care Creatorulŭ
 Făcu locaŝulŭ vostru. De-acilea înainte
 Suntŭ alte lumii măreŝe, cu altŭ-felŭ d'atmosferă,
 ŝi alte legi celeste; dar care formesŭ tóte
 Concertulŭ d'armonie de care se conduce
 Întregŭ totŭ Universulŭ.“

— „Dar globulă nostru unde-î, căci uu-lă măi vedă,
Îmî scapă la slaba mea vedere.“

— „Privește colo 'n spațiū, îi dice blândulū geniū.
Nu veđi tu unū punctū negru ce-abia e perceptibilū ?

— „Cum ? Ce-felū ? divin angelū, acela-î globulă nostru.
Atăta de giganticū, când il privești d'aprópe,
Ornatū cu măestrie de Creatorulū lumii ? !“

— „Așa, unū micū grăunte care se perde 'n spațiū,
În universulū lumii. Acela e locașulū
În care Creatorulū a pusū umana rasă,
Ca rege peste tóte ce elū conține-asupra-î,
Spre-a-î face fericirea și-a adora în pace
Pe Creatorulū lumii. Dar omulū, creaturā
Ingratā-ambițiosā, orgoliosū și mândru
D'a sa inteligență, d'acea divā schintee
Ce 'naltulū Creatore a aruncatū intr'ensulū,
Spre a-î face fericirea, mecunoscendū cu totulū
Natura sa finită, a vrutū ca să străbatā
D'incolo d'a sa sferā, a vrutū ca să cunóscā
Pe divulū Creatore, și 'n órba-î vanitate,
A vrutū să-și pue tronulū alătorea cu Densulū.
Acestū funestū orgeliū, acésta vanitate,
Făcu din elū subiectulū unei derideri triste,
Și l'a perdutū cu totulū !..“

„Învan se luptă omulū, cu slaba-î rațiune
De-a releva misterulū creațiunei sale,
De a cunóște încă destinulū seū finale.
Finita-î rațiune nu póte să coprinđā
Pe divulū Creatore, nici legea-î infinitā.
De-ar fi studiatū omulū umana lui naturā,
Și legile-î finite de care Creatorulū
A vrutū să se conducā ! De arū fi pusū măsurā.

La patimî egoiste ce-lŭ perdŭ și ilŭ degradă,
 Elŭ ar fi fostŭ ferice!... Dar nu; tristulŭ orgoliŭ
 Ce l-a 'nsuflatŭ Satana, îl turbură 'lŭ turmentă.
 Elŭ vrea din elŭ să facă unŭ zeŭ și să preside
 La legile naturei. Fatală nebunie!...
 Ce sunteți voi în fața puterii Creatore?!...
 Ființe peritoare ce v'a creatŭ cu-o vorbă
 Și care cu-o suflare vă pôte-arunca 'n spațiŭ,
 Pe voi și globulŭ vostru și-a vă sdrobi 'ntr'o clipă.
 În slaba-vă turbare, vă svircoliți ca vermiŭ,
 Vă sfășiați ca lupii cei turmentați de fôme.
 Uitândŭ legea morală, vă incarnați cu totulŭ
 În egoismulŭ lacomŭ, faceți din frații voștri
 Ființe degradate, îi înjugați la carulŭ
 Ambițiunei vóstre și-î chinuiți ca demoni
 Până ce-și dau sfârșitulŭ! Și care este fructulŭ
 Finalŭ ce voi culegeți din tóte aste rele?
 Când sună ora vóstră, ce duceți pe cea lume?
 Și ce lăsați în urmă? Dureri ș'amărăciune,
 Eternă remușcare, disprețulŭ și blesteme!

A patriei iubire și practica virtuții
 Potŭ împăca pe omulŭ la ultima sa oră;
 Căci, liniștitŭ în cugetŭ, își pôte alța fruntea
 Către ceresculŭ Tată, își pôte dice 'n pace:
 „Cum și de unde nu știŭ, mă aflu p'astă teră
 „Și mai puținŭ potŭ știe ce am să deviŭ mâine,
 „Când diva ta suflare ce ai depusŭ în mine
 „Va părăsi cadavru-mi de lutŭ în nesimțire.
 „Dar ce știŭ însă este că m'am silitŭ în viața
 „S'observŭ legea morală, se mă conducŭ în bine.
 „Acum fie-a ta voe ființă Creatore!...“

Mihaiŭ, pătrunsŭ în sufletŭ de aste adevăruri,

Și 'nclină grava frunte, percurge 'n a sa minte
Trecutul vieții sale și află consolare
În ale sale fapte.

Dar urlă admosfera d'unu sgototă fără sémă.
Era carulă angelicū ce străbătea ca fulgerū
Pin sferele etericī. Mihaiū, alțându-și fruntea
Zărește 'n depărtare unū munte-ardëndū in flacări
Și plinū de admirare, întrebă: „Divinū angelū,
Ce e colosu-acela ce luce 'ndepărtare?“

— „Acela e locașulū ce Creatorulū lumii,
În 'nalta sa clemență, a destinatū lui Cesarū.
În viața lui terestă elū n'a cunoscutū încă
Divina veritate și a muritū in legea
Păgână 'ntunecósă. Dar sântulū Createore,
Atinsū d'a lui virtute, s'a înduratū a-lū scóte
Din tartarulū celū negru și 'n sferele etericī
'I-a destinatū locașulū. Acilea elū ne-aștéptă
Încongiuratū de curtea-ī.“

— „O scumpū și divinū geniū, a-și vrea să staū o clipă
În fața astei umbre, dar nevedutū de nimenī,
S'admirū diva-ī figură, să-mī potolescū ardórea
Ce-aprinde alū meū sufletū“

Și Serafimulū dulce ascultă a lui rugă,
Și își oprește carulū la pragulū vastei cinte
În care sta Cesarulū.

CÂNTULŪ XIII.

GeniulŪ României, stândŪ cu MihaiŪ pe pragulŪ cintei lui TraianŪ, caracterisă în trăsuri generale pe Demnii marcanŷi ai României, ale cãrorŪ umbre stau d'a drepta lui. ElŪ espune pe scurtŪ faptele lorŪ cele mãreŷe ŷi face diferite reflesiuni. Între aceste umbre, geniulŪ aratã lui MihaiŪ umbra tatãlui seŷ Pãtraŷcu

MihaiŪ, plinŪ de uimire, se aflã înaintea
Unei imense cinte creatã 'n formã-ovalã
De nuorŷ mãreŷi, giganteci, aprinŷi toŷi de luminã.
În susŪ acoperiŷulŪ, înaltŪ câtŪ vede ochiulŪ,
Era d'azurŪ ŷi totulŪ perseminatŪ de stele,
LucindŪ de o luminã necunoscutã âncã
L'a omulŷi vedere. În josŪ era abisulŪ,
UnŪ negru întunecŷ în care figurŷ triste,
Sinistre ŷi hidose abia se zãreau âncã
La sarbãda luminã a unorŷ triste flacãri.
În capulŪ astei cinte era unŷ tronŷ gigantecŷ
Formatŷ totŷ din colone, d'unŷ focŷ aprinsŷ, purpuriŷ.
Pe elŷ sta maiestosa figurã a lui Cesarŷ.
În drepta ŷi în stãnga, de giurŷ în giurulŷ cintei
Stau diferite umbre pe jeŷuri transparente ;
Dar în mai multe planuri, formãndŷ tôte 'mpreunã
Unŷ vastŷ amfiteatru.

Mihaiu, coprinsu în sufletu de o uimire sacră,
 Stă mută, în admirarea mărețului spectacolă ;
 Apoi alțându-și fruntea, întreabă cu sfială
 Pe divulă conductore :

— „Ce suntă aceste umbre ce staă cu maiestate
 În astă sacră cintă ? Îmi pare că din ele
 Am cunoscută o dată în lumea cea terestă,
 Saă le-am văđută figura pe stampe colorate
 De o maiestră mână.

— „Aceste mândre umbre suntă Domniă ce stătură
 Pe tronurî, în Moldova și 'n mândra Romănie.

— „Dară de ce, blăndă geniū, nu-sū toți p'aceiași tréptă
 Și numai din ei unii aū fruntea adornată
 Cu div' aureolă ?“

— „Justiția divină i-a așeđatū acilea
 Gradatū dup'a lorū fapte. Ei parū a fi cu totulū
 În carne și în oșe, așa cum fură-o dată
 În lumea trecetőre. Dar nu, aceste forme
 Nu suntū de cătū o umbră în care-acum residă
 Al fie-căruī sufletū, acea divă schintee
 Ce-a animatū o dată o mămă de țerină,
 Ș'apoi s'a întorsū iară în lumea nemurirei.

„Veđi colo stăndū d'a drépta mărețului Cesare
 O umbră maiestósă ? Acela-i Radu-Negru,
 Fiū credinciosū alū legiī ceī drepte și curate.
 Elū, străbătēndū Carpațiī, din mândra Cisalpină,
 Trecu în Romănia, fondă aci o țeră,
 Unū tronū gloriosū, mândru, pe care straluciră
 Mulți Domniă ce îi urmară. Acestū tronū mai în urmă,
 Căđutū pe mână nedemne, fu maculatū oribilū
 De intrigī și trădare. E tronulū ce cu arma
 Ai reconchis la viață din mânele păgâne,

Și pentru care-acuma voești a 'ncepe lupta
 Dificilă și mare, spre-a-î garanta o lungă
 Și liberă durată în viața omenirei.

„Mai d'incolo stă bravul, celū Bassarabū al doilea
 Mihaiū¹⁾, faimosulū Duce ce-a 'nfrintū pe Carol-Robert,
 Și i-a sdrōbitū cu totulū semēța lui oștire²⁾
 Și-a veștejitū trufia ce-orbește pe Maghiarulū.
 Din astā sāngerōsā, distrugētōre luptā,
 Semețulū maghiarū rege, abia scāpā cu fuga,
 Urmatū de-o micā trupā. A lui Bassarabū frunte
 E 'ncinsā cu cununa ce pōrtā 'nvingētōrii.

„Privește acum colo puținū mai înainte
 O umbrā gloriōsā ce calcā în piciōre
 O semilună frintā. E Ladislavu saū Vlaicu.
 Unitū în alianță cu Ludovicū intaiulū,
 Vitezulū maghiarū rege, aū strābātutū Danubulū
 Și-aū sfārimatū cu totulū armatele pāgane³⁾.
 Victoria acēsta fu prima ce creștinii
 Aū repurtatū în contra superbeii semilune,
 Ce se pārea ne 'nvinsā, de cānd ea strābātuse
 Bosforū 'n Europa. Elū pōrtā cu mândrie
 Pe frunte-aureola vitejilorū resboinicī,
 Apērātōrii ai crucei.

— „Dar cine e, bunū geniū, figur'acea mārēță
 P'a cārīi d'albe plete tempestele și anii
 Își însemnarā cursulū? Ea pōrtā p'a sa frunte

1) Mihail II Bassarabū, al cincilea Domnū alū Romāniei, dupe Șincaī, care a domnitū de la 1329 - 1340.

2) Astā sāngerōsā bātālie și strālucitā victorie pentru Romāni s'a întēplatū în anulū 1330?

3) La 1366 Ludovic I regele Ungariei, aliatū cu Ladislav Domnulū Romāniei, aū sfārimatū cu totulū armatele musulmane care, de cānd trecuserā în Europa nu suferise încă nici o învingere.

O dubl'aureolă.,,

— „Acela-î gloriosul, faimosul Duce Mircea,
Vitezul multu în resbele și înțeleptu în pace.
Decimî de ani elu stete pe tronul României,
Necontenit în luptă cu inemicii Țării
Ș'apărătorii legei. Al seü gloriosu nume
E scrisu cu lungă'î spadă la Rovine, la Dristorü,
La Dobrogea, Nicopolü ; și Amurad al doilea,
Vitezulü Baiazede și Mahomed al doilea
Și Sigismund maghiarulü²⁾ l'au cunoscutu d'apropo.
Dar marele lui sufletu, către finitulü lungei,
Splendidei cariere, a fostu atinsu d' ovie
Și crud'amărăciune: Veđi colo josu în haosu
O umbră disperată ce spiritele rele
Necontenitü afundă într'unu torentu de flacări?
E Vlad, fiulü lui Mircea ce-a captivatü satana
În calea celorü rerle. Elü a tentatü să surpe
Din tronü pe al seü tată, ș'a meritatü infernulü.
A sa frunte e 'ncinsă cu șerpî și cu vipere,
Cunună destinată la trădători de țără.
Elü espiasă astü-felü oribila trădare.
Iar gloriosulü Mircea, încinsu de Creatorulü
Cu-o dublă-aureolă ce represintă într'ensulü.
Virtutea și bravura, se bucură acilea
D'eternă fericire.“

— „Dar cine e, bunü geniü, acea figură tristă,
Posomorită cruntă a cărei conștiință
Se pare torturată de suvenri sinistre?!

— „Acela e, Vlad Țepeșü, omü crudü fără de sémănü ;
Dar dreptü pin'la escese. Elü vru să 'ndrepte țera
Prin mörte și teróre. Era coruptă lumea.

2. Sigismund, regele Ugarei.

De când perise Mircea tot reū mersese Țēra ;
 Și legea și morala, și datini, instituții,
 Patriotismulū sacrū erau date uitării,
 Călcate in picióre. Ambiții criminale,
 Dănești, Drăculești, trădaū a Țērii drepturi
 La Musulmani și Unguri ; călcaū peste cadavre
 De frați ce-și daū viața in luptele civile,
 Țintindū care de care s'apuce tronulū Țērii.
 În astū-felū de epocă de frămintări oribile,
 Se urcă Domnulū Țepeșū pe tronulū Romāniei,
 Și geniulū Vendetei se pare că-lū ajută
 Să ia frinele Țērii.

„A reușitū Vlad Țepeșū, cu paloșulū și țēpa
 Să facă-a domni 'n Țēră dreptatea și morala ;
 Mii capete trunchiate aū inundatū pământulū
 Cu trădătorulū sânge. Dar multe-amari blesteme
 S'aū înălțatū la ceruri din buze inocente,
 Ce aū peritū victimă cruđimei sale órbe.
 E bunū și terorismulū in timpuri de corupții,
 Căci curăța cangrena ce infectésă corpulū,
 Ș'aduce pe mulți lacomi la cumpēna cea dréptă.
 Dar astă cruntă armă multū timpū nu pôte face
 A popolilorū lege, căci ea ucide 'n sufletū
 Al libertății germenū, și dreptulū cade lesne
 Victima tirāniei, capriciulū sórtei.
 Perfid'acéstă armă atrase pe Vlad Țepeșū
 Pe panta rătăcirei, și l'a perdutū cu totul.“
 — „Dar cum dupe atâtea nelegiuite fapte,
 Elū este pusū acilea in raiulū nemurirei ? !
 — „Înaltulū Creatore, in drépta lui balanță,
 A cumpēnitū d'o dată atātū faptele-ī crude
 Cătū și cele mărețe și-a patriei iubire.

Tiranulū Vodă Țepeșu a fostū crudū cu supuși-i;
 Dar nimeni pin' la dēnsulū n'a apēratū dreptatea
 Și-a Țērii sante drepturi cu-atata 'nverșunare:

„Când Mahometū al doilea, acelū sultanū potente
 Ce-a cuceritū cu arma mārēța capitală
 Lui Constantin celū Mare, a vrutū să violese
 Tractatulū d'alianța ce vē lega cu Turculū¹⁾;
 Când în trufia-ī orbă, trimise lui Vlad Țepeșū
 Firmanū să mērgă însuși la Pōrtă să se 'nchine
 Și să-ī aducă ancă pe anū copii cinci-sute,
 Pe carii să-ī turcēscă să-ī facă ianicearii,
 Vlad Țepeșū îi respunse cu pala si cu țēpa.
 Elū bate și sfāramă oștirea musulmană
 Ce din Vidinū venise să-lū prinđă, să-lū omōre.
 Iar cei ce cadū în mână-ī, învinși din astă oște,
 Cu Hamza al lorū pașe, suntū toți trecuți prin țēpă.
 Apoi elū mai străbate Danubulū și devastă
 Provincia d'a lungulū acestui mare fluviū,
 Trāgandū miī turci în țēpă.

„Turbēsă Padișahulū l'atata cutesanța,
 Și 'n fruntea unei oște de sute de miī ōmeni²⁾
 Ce însuși elū comandă, străbate 'n România.
 Vlad Țepeșū se retrage cu 'nctelū către munte,
 Totū hārțuindū pe Turculū. Apoi prin loviri dese,
 Eroice atacuri, lui Mahomet inspiră

1. La suirea lui Țepeșu pe tronū, domnea la Constantinopolū Mahometū al II, cuceritorulū acestei cetăți mārēte, incongiuratū de o putere formidabilă. În Ungaria era rege Matias Corvinū, fiulū lui Iōn Corvinū care, deși românū, Țepeșū nū putea aștepta nimicū de la dēnsulū. De aceea Țepeșū află prudentū a reinoi cu Turcia tractatulū de alianța al lui Mircea. Elū fu norocitū a-lū dobindi în condiții și mai avantajioșe pentru Țēră

2) Armaia lui Mahomet al II era de 250,000 ōmeni.

Descuragiarea, téma ¹⁾ și turculū abandonă
 Proiectulū seū celū mare de cucerirea țării,
 Se 'ntórce peste Istru.

Acestū curagiū eroicū ce-a 'nsufletitū pe Țepeșū
 În apérarea Țării și sacrele ei drepturi;
 Mărețele victorii ce-a repurtatū în contra
 Trufașei Semilune, i-a meritatū coróna
 Ce pórtă 'nvingătoriī. Elū este-aci pe planulū
 Al doilea-al astei cinte; dar nu póte să guste
 Eterna fericire a inimelorū pure,
 Căci conștiința-ī este oribilū frămintată
 D'atâtea crude fapte: O crimă urmărește
 P'acela ce-a comis'o chiar d'incolo de viața-ī.
 Se pare că Vlad Țepeșū eternū vede 'nainte-ī
 Acele miī victime cădute 'n ecatomba
 Măniei sele órbe. Se pare c'aste umbre
 Perpetuū îi impută barbara sa cruđime,
 Ș'acésta-lū torturésă și nu-lū lasă să guste
 Celesta fericire.“

Mihaiū, surprinsū cu totulū de cele ce aude
 Și vede înainte-ī, șoptește blândū în sine:
 „Divină Provedința! de ce 'n același sufletū
 Ai seménatū de-o dată virtuțile sublime
 Și pasiuni oribili; de ce-ai creatū pe omulū
 Supusū la contradicții!..“

1) Pe când Mahomet al II urmărea pe Țepeșū către Tirgovește, dete peste o pădure de duoë-deci de miī de țepe în care fuseseră trași 20 de miī de turci. În mijloculū lorū se distingea, prin înălțimea țepeī sale, Hamza-Pașa, în veșminte roșii. Mahomet remase înmărmuritū la vederea acestui oribilū spectacolū și suspinându dīse: „Nu póte cine-va să cucerésă o țeră care este apérată cu atâta cruđime și cu atâta devotamentū.“ Curându dupe aceea, Mahomet, descuragiátū de câte veduse și pătise, se întórce peste Dunăre.

Iar Serafimulŭ angelŭ ce-a înțelesŭ îndată
Intima-î cugetare :

„Perfecțiunea-î ȃice, nu este atributulŭ
Ființelorŭ finite. Destulŭ este ca omulŭ
Să practice virtutea în lumea trecătoare,
Căci astŭ-felŭ elŭ se 'nalță spre divulŭ Creatore
Și merită o sôrte beată-aci în ceruri!..“

Apoi divinulŭ geniŭ, cu blânda-î, dulcea-î voce,
Deștept' atențiunea eroicului sufletŭ
Și-lŭ face să țințescă vederea-î rătăcită
Asupra unei umbre mărețe, glorióse.

— „Privește-acum, îi ȃice, pe planu 'nteiŭ din drépta
O umbră maiestósă. P'angelica-î figură
Suntŭ scrise totŭ de-o dată bravura, abnegarea,
Tăria și virtutea. Acela este Radu
Al optulea ce fuse adusŭ pe tronulŭ țerii
Din Afumați, în grele și aspre circumstanțe.

„Murise Bassaraba, piosulŭ duce Négu,
Lăsândŭ pe tronulŭ Țerii pe fiulŭ seŭ Tudose,
Minore de ani sépte. Dar criminale-ambițiŭ
Aprindŭ îndată 'n popolŭ discordia fatală.
Și luptele civile, vărsândŭ frățesculŭ sânge,
Aducŭ peire 'n Țéră. Atunci Mehmet-Beg-Pașa,
Vestitulŭ din Nicopolŭ, care pîndea cu sete
Momentulŭ favorabilŭ să cuceréscă Țéra
Și pașalicŭ s'o facă, străbate 'n România
Cu óste numerósă. Elŭ intră sub pretestulŭ
Cu arma-î să protégă a lui Tudose drepturi.
Dar dupe ce învinge partidele opuse,
Își dă pe față planulŭ : Elŭ se declară pașe
În mândra Românie, organisésă Țéra
Ca pașalicŭ și 'n urmă de la Sultanulŭ cere

Insemnele domniei.

Era perdută Țera și sacrele ei drepturi!..
 În faț'astui pericolu și spaimă 'nfricoșată,
 Românul se deșteptă. Din marele lui sufletu
 Alungă egoismul, rechiamă iar în sine
 Patriotismul sacru. Dupe îndemnul grabnicu
 Lui Stoica Logofătul¹⁾, boerii în unire,
 Alegu de Domnă al Țerii din Afumați pe Radu,
 Și punu în a lui mână stindardul mântuirii,
 Și-î juru a loră credință. Mărinimosul Radu
 Răspunde cu tărie la 'nalta sa chemare :
 De trei ori elu învinge cu armele române
 Pe beiful din Nicopol, și Dunărea cea lată
 Devine iar hotarul ne 'nvinsă al României.
 În țeră nu mai este picioru de turcu, tot pere
 Sub sabia creștină. Românul acum este
 Deplin stăpănu la densuslă ; dar 'nalta 'nțelepciune
 Îi cere să previe mânia furiósă
 Sultanului potente. Mărețul duce Radu,
 Veghiat dușmanu de mörte trufașei semilune,
 Se 'ntrarmă cu curagiul sublimei abneganții
 Și merge în persónă la Pörtă, la Sultanul
 Să-î cëră-a-lă recunósște de Domnă alesu al Țerii.
 Sultanul cu turbare admiră-a lui virtute,
 Curagiul seü eroicü, și capulü îi respectă.
 Caracterul celü mare, virtuțile sublime,
 Găsescü adesea eco în inimile barbari.
 Elü nu îl recunósște de domnă al României,
 De câtü târđiü în urmă, când vede că nu-î miđlocü

1) Acesta se afla atunci reprezentantü al Țerii la Constantinopolü. Elü, afländü de cele ce se scrisese Sultanului de către Mehmet-Beg, serie îndată boerilorü să alegă Domnă pe Radu de la Afumați.

Să liniștescă Țera de câtu dându-î pe-alesulü,
Pe bravulü ei Domnū Radu.

Mulți anî domnește Radu în mândra Românie,
Și se părea că Cerulü asupră-î întorsese
Divina sa clemență. Gelosü însă Satana
D'al omeniri bine, în contra lui aprinde
Invidia și ura: Duoî fii perduți ai Țerii,
Urzescü contra lui Radu o négră conspirare,
Și elü cade victimă bländeții de caracterü,
Căci nu sfăramă capulü, la timpü, spurcatei hidre.
Elü e ucisă la Rîmnicü de aști fii ai perđerii.
Iar divulü Creatore a pusü mărêța-î umbră
Pe planü 'nteii al cinteii și-a 'ncinsü regésca-î frunte
Cu triplă-aureolă. Ea represintă 'ntr'ensulü
Curagiulü celü eroicü, patriotismulü sacru,
Virtutea și martirulü.

Mihaiü deschide-asupră-î ochi mari și în estasulü
Divinei admirații contemplă multü mărêța,
Angelica figură ce'nspiră 'n elü respectulü
Virtuțilorü sublime.

Apoi Mihaiü își plimbă vederea rătăcită
Prin umbrele mărêțe, și fără să voiască,
Ca printr'o inspirare elü își oprește ochii
În laturea cea dréptă asupra unei umbre
Modestă multü și bländă, dar plină de mărire.
Elü cu sfială 'ntrébă pe dulcele seü mentorü
De numele aceliü multüenerate umbre
Și Serafimulü dice:

— „Acela e Pătrașcu. al teü bunü genitore.“

— „Părintele meü, Dómne! Mihaiü suspină 'n lacrămî,
Și sufletu-î eroicü voește ca să sbóre,
Să 'mbrățișede-ardente acea celestă umbră.

Dar Serafimū 'ndată l' oprește și îi ȝice :

— „Tu nu poți să te-apropii, s'atingi această umbră,
Căci ea nu are 'n sine substanța corporală ;
Unū fumū este, vapóre ce represintă forma
Ce a purtatū o dată, și nu se póte-atinge.
Prin grația ceréscă tu ești adusū acilea
Cu animă și corpulū și nu poți să comunicī
Cu aste sacre umbre ce suntū de o substanța
Cu totulū d'alta fire. Când vei lăsa viața
Terestă, trecétóre și vei veni acilea
Adusū de Creatorulū, vei fi destulū de liberū
Cu elū ca să comunicī, să-ȝi satisfacī dorința
Ce-aprinde al teū sufletū.“

— „O scumpulū meū Părinte, suspină-adâncū Eroulū,
Eū n'avuiū fericirea să te cunoscū în viață.
Eram copilū atuncea, când mâna trădătóre
Te adăpă cu fere¹⁾ și îți răpi viața,
Lăsândū unū tronū în doliū, unū populū în durere,
Ce te plângea în lacrămi, pentru a ta biândețe,
Și mare bunătate.“

Curgū lacrimī în șiróie, ca roa abundantă,
Din ochī umbroși și negri, și peptu-ī se sfășie
De crude-amari lamente.

1) Pătrașcu a muritū, la 24 Decembre 1557, otrăvit de către amiculū seū Socol vorniculū, care aspira să-ī ia tronulū.

CÂNTULŪ XIV.

Geniulŭ României atrage privirile lui Mihaiŭ de partea stîngă a lui Traianŭ. unde se află umbrele mărețe ale Domnilorŭ cei glorioși ai Moldovei, pe care îi caracterisă în trăsuri generali, spuindŭ și unele din faptele lorŭ gloriose. Geniulŭ iluminésă Tartarulŭ cu o rađă din ochiulŭ seŭ și permite lui Mihaiŭ să vedă înt'ensulŭ pe toți Domniŭ cei trădători ai României și ai Moldovei.

„Destulŭ îi dice blândulŭ și grațiosulŭ ângerŭ :

Acî nu suntŭ permise durerea nici lamente

Unŭ altŭ scopŭ te aduce în sferile celeste,

Și anima ta cată să fie la 'nălțimea

Chemării cei inalte.

Întorce-a ta vedere spre laturea cea stîngă

A marelui Cesare ; privește lângă densulŭ

Cea maiestósă umbră, frumósă cu lungi plete.

Acela este Dragoșŭ, unŭ fiŭ de mare duce

Ce-avea unŭ tronŭ și-unŭ sceptru în mândrulŭ Mar-
mureșŭ,

Din vasta Cisalpină. Atrasŭ de seductórea

Plăcere-a vênătórei, elŭ străbătea adesea

Carpații în Moldova și rătăcea prin plaiuri

Mănóse 'ncântátóre. O dată elŭ s'oprește

Cu mândra lui escortă în loculŭ ce se chiamă

D'atunci câmpii lui Dragoșu. Aci, atrași cu toții
 De frumusețea țării; dotată de natură
 Cu câmpuri largi mănóse, cu munți umbriți de dese
 Și grandioase selbe, cu deluri îmbrăcate
 De erbă abondente, cu ape curgătoare,
 Decidú să abandone frumosulú Maramureșu și
 Să fondese-acialea o țérá 'ntinsă. mare.
 Ei vorú totú de o dată să scape 'n aste locuri
 De desele incursii a ordelorú tataré ;
 Iar mai cu sémă încă de grele persecuții
 Ce sufereaú teribilú din partea altorú barbari,
 Ce vreaú să le impue papistășesca lege.

Mărețulú duce Dragoșu străbate în Moldova
 Urmatú d'a sale rude, de mulți boeri de frunte,
 Ostași viteji în lupte, amici, numerosú populú.
 Aci, toți în unire, l'alegú de Domnú al Țării
 Și-i daú, spre-a-lú recunóște de suveranú potente,
 Sigilulú, marca țării, formatú dupe figura
 Aceluí capú de zimbru ce a ucisú elú însuși
 La vînătoare-áltú-datá, pe riulú disú Moldova.
 Apói elú în Sucéva își pune reședința.

Nu este anevoe vítézulú Domnú Dragoșu
 Să 'ntemeese-acilea unú statú întinsú, puternicú,
 Căci țéra este plină de vechile colonii
 Ce locuiaú retrase în părțile de munte,
 Sub ducí aleși de ele. Aști frați d'același sânge
 Cu toții alergară sub celú stindardú puternicú
 Ce ridicase Dragoșu, și astú-felú se formésá
 O țérá mândrá, tare, spre a putea să 'nfrunte
 Nevoile teribili de care fórte-adesea
 Era amenințată. Așa se formá mândra,
 Moldova cea vítézá, menită la marí fapte.

Mulți domni se succedară dupe-a lui Dragoșu mórte ;
 Puțini însă dintr'ênșii au fostu la înălțimea
 Măreței lorú posiții!.. Nu trecu mulți ani la miđlocu,
 Ș'ambiții criminale, rivalități funeste,
 Dividú teribilú țera și o espune pradă
 La inemici puternici ce voru a ei peire.
 Dar Cerulú destinase acéstă mândră țeră
 La glorióse fapte, și n'o lasă să peră.
 Adesea îi trimite pe tronú bărbați puternici,
 Viteji și cu prudentă.

Privește colo-o umbră p'a căria figură
 Suntú scrise totú d'o dată bravura și blândețea.
 E bunulú Alexandru. În lunga lui domnie ¹⁾,
 Elú organisă țera și clerulú și armata
 Și o dotésă astú-felú cu bune instituții.
 Iar când Maghiarulú rege voi să esecute
 Tractatulú ce 'ncheiasse cu Vladislav polonulú,
 Să 'mpartă chiar Moldova ²⁾, vitézulú Alexandru
 Știu să le impue a renunța la astă
 Infamă nedreptate. Virtuțile-í distinse
 L'au pusú în astă cintă, purtindú pe a sa frunte
 Aureolă sântă.“

— „Dar cine e, bunú geniú, acea mărétă umbră

1) Alexandru I cêlú Bunú, a domnitú 32 de ani și 8 luni, de la 1401 - 1433.

2) La 1412 Martie 15, Vladislav Jagelo, craiul Poloniei și Sigismund, craiulú Ungariei, întêlnindu-se la Lublin, au convenitú în privința Moldovei ca, dacă Turcii s'ar scula cu resbelú în contra Ungariei sau chiar dacă Sigismund ar declara resbelú Turcilorú, atunci Vladislav să vestescă îndată pe Alexandru al Moldovei ca să iasă în contra turcilorú cu tóte forțele sale armate. Iar dacă Alexandru nu ar fi următorú la asemenea înștiințare, atunci ei să scótă pe Alexandru din domnie; iar țera lui, Moldova, s'o împartă între Polonia și Ungaria (Șincai Tom. I pag. 378, dupe Duglos, Kromer și Engel).

A căria figură e plină de splendóre,
De 'naltă maiestate și fruntea-î radiasă
De dublă-aureolă?!..

— „Acela este Ștefan al cincilea, cel Mare;
E gloria Moldovei și spaima musulmană.
Maghiarul și Polonul, Tătarul, chiar Munténul,
Amaru simțit'au lunga-î și ascuțita-î spadă.
Mărețe, numeroase resbele elu purtat'a,
Cătu a domnită apröpe o jumătate secolü,
Și tóte 'ncoronate de splendide victorii.

„Corvin, Maghiarul rege, ce a voitü să scótă
Din tronü pe mândrulü Ștefan și 'n loculü lui să pue
Pe Petru-vodă Aron, plătit'a scumpü nebuna-î,
Ne drépta-î cutesanță în câmpiä de la Baia ¹⁾,
Căci a lăsatü în luptă trofee numeroase
Și morți de ce mii unguri, chiarü elü scăpändü cu fuga,
Rănitü greü în trei locuri.

1) Ștefan V celü Mare, a domnitü pe tronulü Moldovei 46 de ani, de la 1458—1504. În cursulü domniei sale, la 1467, Matias Corvinulü, craiulü Ungariei, a voitü să-lü detronese și să pue în locu-î pe Petru Vodă Aron. Cu o öste de 40 de mii ömeni, Matias a plecatü din Ardelü și trecëndü munții și plaiurile, a sositü mai antëjü în Trotușü, apoi în tirgulü Romanü și Neamțu, omorändü, ardëndü și pustiindü totü ce-î eșea înainte.

Ștefanü care avea o öste puținü numerosă, s'a mărăginitü de o cam dată să-lü urmărăscă de apröpe și să-lü härțuiască continuü în cursü de 40 de zile, infrinindu-lü de la jafuri și onoruri. Matias sosește în fine la orașulü Baia, pe care il întărește cu șanțuri și lingă care Ștefanü se aședase cu östea sa între riurile Moldova și Sameșulü. Elü crede acum că a venitü timpulü să lovescă de față pe Matias. İși lasă dar caii și tóte bagagele în tabără, plécă cu östea pe jos și vine în Baia. Aci, în nóptea de 15 Decembre, Ștefan aprinde orașulü de mai multe laturü și cade cu furie asupra Ungurilorü pe care il măcelărește pină la revărsatulü diorilorü. În acéstă bătălie au peritü ca la de ce mii unguri; iar Matias Corvinü, rănitü în trei locuri, abia a pututü scăpa din câmpulü de bătăe și ajutatü de unü românü, a trecutü în Transilvania.

„O armie-aliată de turci, tătari în numărū
Spăimântătorū de mare, a pardositū pământulū
Cu miī de miī cadavre în codrii Rahoveștiī 1).

„Trufașulū Mahomede, a Europei spaimă,
A vrut ca să resbune imensa desonóre
Ce-a suferitū armata-ī în codrii Rahoveștiī.
Dară vitézulū Ștefan, cu singura-ī armată,
(Căci Ungurulū, Polonulū, geloși peste măsură
De gloria-ī de arme, nu vrură să-lū ajute
În astă mare luptă), și animatū în sufletū
De vorbele eroici unei virtuóse mame 2)
Triumfă 'n Valea-Albă d'al seū nemicū puternicū.

1) Mahomed II, care protegea și ajuta foarte multū pe Radu IV celū frumosū, Domnulū României, a cerutū de la Ștefan V ca să-i dea cetatea Albă și Chilia de bună voe și să-i plătescă tributū. În urma refusului hotăritorū din partea lui Ștefan, Mahomed a și trimisū în contra lui 120,000 óste sub comanda lui Soliman Pașa (1475). Ștefan avea abia 40,000 ostași și aceștia încă foarte puținū esercitați la arme. Lupta a fostū crîncenă și sângerósă la loculū numitū Rahoveștiī, lângă riulū Bérlad. Oștirea lui Ștefan fu amenințată de a fi strivită de numărulū celū mare al turcilor; dar Ștefan se aruncă singurū în mijloculū turcilor și prin eroismulū seū le smulge victoria din mână. Resultatele și trofeele acestei victoriiī au fostū imense pentru Moldova.

2) Mahomed, pentru a-și resbuna în contra lui Ștefan de învingerea ce suferise în câmpulū Rahoveștiī numerósă lui oștire de 120,000 ómeni comandați de Soleiman Pașa și pentru a lua din mâinele lui Ștefan cetățile Alba și Chilia, se hotărăște a merge în personă cu armată în contra lui Ștefan (1476).

Ștefan, neputéndū dobîndi nici unū ajutorū din partea Ungurilor sau a Polonilorū cariī erau geloși de gloria lui de arme. alérgă cu óstea sa la Dunăre spre a opri trecerea turcilorū în țéră. Dar se vede silitū a lăsa lupta de la Dunăre pentru a alerga în contra tătariilor cariī inundaseră țéra din altă parte. Ștefan a bătutū pe tătari și i-a alungatū până la Nistru. În timpulū acesta Mahomed a intratū în țéră cu o óste foarte numerósă. Ștefan, în urma consiliului ce a avutū cu boerii seī, ne avéndū óste destulū de numerósă pentru a da peptū, cu turcii în câmpie largă, s'a trasū spre munți într'o strimțóre ce se numia Valea-Albă, unde este acum satulū Rësboeniī, numită astū-

„Polonulū rege Albertū se 'ncercă prin trădare
Să îi răpescă tronulū. Dar codru lui Cosminū
Vedut'au sfărimate oştirile polone
De optū-deci de mii ómenī. Iară Dumbrava Roşie ¹⁾
Stă ş'astăđi în fiinţa ca monumentū giganticū
Al gloriei de arme ne 'nvinsului Domnū Ştefan:

„În lunga sa domnie, ținut'a sus și țare
Drapelulū mândru-al Țării; ș'acuma se desfată
În raiulū nemurirei, încinsū cu-aureola
Virtuței și bravurei.

„Privește-acum la vale atâtea mândre umbre
Ce gustă 'n astă cintă eterna fericire:

felū din cauza aceluī resbelū. Aci, dupe o luptă crincenă și sângeroasă, Ştefan a fostū invinsū de mulțimea turcilorū.

Unii istorici spunū că Ştefan, descuragiatū de perderea bătăliei, a venitū să afle aziliū în cetatea Neamțu. Dar mamă-sa care se afla acolo, i-a refusatū intrarea, spuindu-i că nu pôte intra acilea de cătu victoriosū. Atunci Ştefan, îmbărbătatū de cuvintele eroice ale mamei sale, și-a adunatū din'noou óstea risipită și a reinceputū lupta cu turcii. Elū a reușitū a-i învinge cu desăvirșire și a-i goni până la Dunăre, omorândū fórte mulți dintr'ensii și luându-le inapoi tóte prăđile ce ei luaseră din Țără.

Fapta eroinei mamă a inspiratū pe nemuritorulū nostru poetū Dimitrie Bolintinenu de a scrisū frumoșa lui poesie intitulată: „*Mama lui Ștefan celū mare*“.

1) Ión Albertū, regele Poloniei, doria prea multū să detronese pe Ştefan și să pue Domnū în Moldova pe fratele seū Sigismund, ca de aci înainte să se bată mai cu înlesnire cu turcii. Elū nu cutesă însă să atace d'a dreptu pe Ştefan, ci a alergatū la o înșelăciune, ca să lū pótă învinge prin suprindere. A pornitū dar din Polonia cu 80,000 óste și cu 30,000 care dicendū că merge asupra turcilorū, Ştefan însă înțelegendū cursa ce i se întindea, și-a adunatū îndată óstea și i-a eșitū înainte. Dupe mai multe hărțueli păgubitoare Polonilorū, s'a datū o mare bătălie la Cotnar, unde armia polonă a fost sdrobită cu desăvirșire. Aci s'au robitū 15,000 poloni. Acești prinși de resbelū s'au înjugatū ca vitele și au fostū siliți a ara unū terenū lungu de duoè mile și latū de o milă. Acéstă arătură s'a semănatū tot de poloni cu ghindă din care a crescutū pădure. Acéstă pădure se numește și astăđi de Moldoveni Dumbrava Roşie, care stă ca o dovadă vie despre acea mare victorie a lui Ştefan în contra Polonilorū.

Colo-î Bogdan al treilea ce-a succedatŭ pe tronulŭ
 Mărețului Domnŭ Ștefan. Elŭ demnŭ fu d'al seŭ tată
 Căci i-a urmatŭ dorința, consiliulŭ ce-î dete
 La ultima sa oră. De libera sa voe
 Elŭ a'ncheiatŭ tractatulŭ cu Baiazetŭ al duoilea
 Și-a garantatŭ printr'ensulŭ a Țerii sale pace
 Și sacrele ei drepturi.

„Maî d'incolo e bravulŭ, vestitulŭ Petru Rareșŭ,
 Vlăstară rătăcită a marelui Domnŭ Ștefan,
 Ce se perdea în rindulŭ pescarilorŭ din Țeră.
 Elŭ fu 'nălțatŭ pe tronulŭ celŭ mândru al Moldovei
 De toți boerii Țerii; și marele-î talente,
 Energica-î voință, îl pune la 'nălțimea
 Măreții lui poziții: Multe și mari resbele
 Purtat'a cu Polonulŭ, Maghiarulŭ și Germanulŭ.
 De dece ori străbate în țera Ardelénă,
 Și pradă și ucide pe Sași, Săcui și Unguri,
 Și astŭ-felŭ elŭ se face organŭ de resbunare
 În contra tiraniei cu care aste nații
 Martirisaŭ oriblŭ pe frații lui de sânge.

„Aceștia suntŭ Domniî măreți ai României
 Ș'aî falnicei Moldove ce-aŭ menținutŭ cu spada,
 În lungi și grele timpuri a patriei lorŭ drepturi,
 Și i-aŭ lăsatŭ unŭ nume neștersŭ în cartea vieții!..

Voești acum cu mine să-ți rătăcești vederea
 În a durerii vale? Aruncă-ți puținŭ ochii
 În negrele abisuri.“

A disŭ, și Serafimulŭ din ochii-sei de flacări
 Aruncă o schinteie, o rađă de lumină;
 Și vastele caverne, deplinŭ iluminate,
 Permitŭ a vedea 'n ele spectacole oribile
 Ce 'nghiață de teróre. Mihaiŭ vede acilea

Cum vermuescū prin flacări miū umbreperate,
 Figurī sinistre, paliđi ce spiritile rele
 Menținū intr'o eternă durere și turmente.
 Al seū heroicū sufletū tresare la vederea
 Acestui tristū spectacolū și cade intr'o tăcere
 Profundă de durere.

Puținū, și Serafimulū cu-a lui cerescă voce
 Deșteptă-atențiunea-ī.

— „Așa se recompensésă acei ce in viață
 Mecunoscūră legea morala și virtutea.“

— „Dar cine suntū bunū geniū, strigă coprinsū de
 spaimă

Eroulū Romāniei, acele duoē umbre
 Pe care-unū negru spiritū gonește de pe urmă
 Cu biciū de focū prin flacrī. D'asupra lorū se vede
 Planāndū o sântă cruce ce strălucește 'n negurī
 Ca și-unū luminosū sóre?“

— „Aceia 'sū Mihnea Vodă ¹⁾ și Iliășū al doilea ²⁾
 Doi renegați ai legiī. Ei fură cruđi și barbarī
 Ca Domni in a lorū țeră; apoi, seduși in rele

1) Mihnea Vodă IV, turcitulū, a domnitū in Romānia in duoē rinduri: intēiū de la 1577—1583 și al doilea de la 1585—1590. In amēnduoē domniele sale elū a fostū tiranū și hrăpitorū. In prima domnie, spre a-și plăti datoriile ce contractase la Constantinopolū pentru a căpăta domnia, puse asupra poporului impositulū numitū *gălēta*. In a doua domnie, înființă unū impositū numit *năpastea*.

Cruđimile, jafurile și tiraniile esercitate de acestū Domnū, duseră plāngerile Țērii până la Constantinopolū. Sultanulū scóse pe Mihnea din domnie și ilū condamnă a fi spīnđuratū. Mihnea, ca să scape de mórte, se lepādă de religia lui și îmbrățișe islamismulū, dupe care deveni unū inemicū zelosū al creștinătății.

2) Iliășī al II este fiulū lui Petru Rareșū și a domnitū in Moldova de la 1546—1455. Iliășū a fostū unū Domnū tiranū Țesfrinatū și negliđitū. Elū a omoritū in sāmăbata dupe Paște pe Vartik Hatmanulū. Elū era cu totulū pentru turci, și pină in fine a lāsātū domnia și s'a dusū la Soliman II, unde s'a turcitū.

De geniulū Satanei, abandonară crucea
 Și 'mbrățișeră legea păgână-a Semilunei.
 Învan acum își 'nalță a lorū uscate brațe
 Către ceresculū Tată și cerū a lorū salvare,
 Căci grația divină nu cade-asupra-acelorū
 Ce își trădésă legea.

„Acum îți rătăcește vederea mai departe
 Prin negrele caverne și veđi acea mulțime
 De umbre disperate cu corpuri de scheleturi,
 Cu craniele góle, hidóse și oribile.
 Eternū aci'su muncite de spiritele rele,
 Prin flacări și tortură. Aceștia suntū Domniū
 Cei trădători ai Țerii, Dăneștii și Vlădeștii ¹⁾).

1) Dăneștii și Vlădeștii sau Drăculeștii au fostū duoē facțiuni cari au luatū naștere îndată după mórtea lui Mircea celū mare, și care dupe istorie se esplică astū-felū :

Radu II basarabū, care a domnitū de la 1373—1378, a lăsatū doi fi, pe Dan II Basarabū, care a domnitū de la 1378—1383 și pe Mircea I celū bătrīnū care a domnit de la 1383—1419. Din rivalitățile crlminali ale urmașilorū, legitimi și bastarđi, a acestorū doi frați, luară naștere acele duoē facțiuni cunoscute sub numele de Dănești și Vlădești sau Drăculești, cari sfīșiară Țera atāta timpū. Cei ce se trăgeau din Dan II. se numiau Dănești; acei ce descindeau din Mircea, se numiau Vlădești sau Drăculești.

În decursū aprópe de duoī secolī, de la mórtea lui Mircea I celū mare și pīnă ia șuirea lui Mihaiū bravulū pe tronū, Țera a fostū oribilū sfīșiată de spiritulū de pārtidă, de invasiunile streinilor, de crāncenile și sāngerósele lupte intestine. Drepturile cele sacre ale Țerii, au fostū cu desāvīrșire trădate și sacrificate mai cu sēmă de către ambițiunile Dăneștilor și a Vlădeștilor cari, ca să pótă pune māna pe tronulū țerii, se aruncă fără nici unū scrupulū, când in brațele turcilorū, când in brațele Maghiarilorū.

În acestū lungū și durerosū intervalū (1419—1592), Țera ar fi peritū cu desāvīrșire, fără patriotismul celū energicū al lui Vlad V Țepeșū; fără guvernarea cea inteléptă a lui Radu V celū mare; fără pacīnica și piósa domnie a lui Neagoe Basarab; fără eminentele talente militare, patriotismulū celū sublimū și virtuțile cele distīnse ale marelui și in eternū nemuritorulū Domnū Radu VIII de la Afu-

Împinși de órba sete de a domni pe tronuri,
 Își sfișiară Țera aprópe de doi secolí,
 Prin urí neîmpécate, vendete sângeróse,
 Împărächeri civile.

Mai dincolo privește pe Iliășu și Ștefan ¹⁾
 Frați vitregi ce 'mpărțiră Moldova 'n duoé trunchiuri.
 Apoi privește âncă pe crudulú Lăpușnénu ²⁾,
 Numitú ciuma Moldovei, căci mutilă poporulú
 Și sărăci boerii. Pe Despotú Eraclidulú,
 Ce despue altare de sânteles odóre,
 Le transformă 'n monedă, spre a-și plăti pe sbiriú

mați, care a reconchisú Țera diu pașalicu la drepturile ei imprescriptibile, fără domnia cea blândă a lui Pătrașcu II; în fine fără patriotismul celú sublimú, devotamentulú celú plinú de abnegare și coragiulú eroicú al mărețului Domnú Mihaiú V Bravulú, care a ridicatú cu credință stindardulú renașterii sale, a umplutú de spaimă pe inemiciú Patriei sale, a atrasú admirarea tuturorú suveranilorú creștini din Europa și a realizatú unú momentú mărețulú și fericitulú visú, de a întruni sub puterniculú seú sceptru vechea Dacie Traiană.

1) Rivalitățile la tronulú Moldovei cari au deschisú Polonilorú mai cu sémă calea în Moldova, au începutú mai cu osebite în anulú 1433, dupe mórtea lui Alexandru celú Bunú, între cei doi fiú vitregi ai seú Iliási sau Elias Vodă și Ștefan vodă III. Luptele dintre acești doi frați cariú alergau la ajutorú streinú, nu s'au terminatú de câtú în anulú 1436, prin împărțirea Moldovei între dênșii. Ștefan a luatú partea de josú de lingă mare, care se chiamă Basarabia și unde suntú Bialogradulú și Chilia. Iar partea de sus ce este mai vecină cu Rusia și care avea cetatea Sucéva s'a datú lui Iliăș.

Moldova și-a redobânditú unitatea de mai 'nainte în anul 1447 prin Romanú fiulú lui Iliăș care a resbunatú mórtea tatálui seú, omorindú pe unchiulú seú Ștefan și luindú-i tronulú,

Atragem atențiunea lectorului că Iliăș vodă care a domnitú peste jumătate Moldova în anulú 1436, a fostú fiulú lui Alexandru celú Bunú și nu trebuie să se confunde cu Iliăș II, unuiu din fiú lui Petre Rareșú care a domnitú de la 1546—1551, și care s'a turcitú.

2) Alexandru IV Lăpușnénu a domnitú de duoé ori: de la 1552—1561 și de ia 1564—1566. Elú a fostú piosú și a ziditú mai multe biserici; dar a fostú totú de o dată crudú și tiranú. Elú a sluitú miú de Moldoveni și a sărăcitú pe boeri.

Ce-î sprijinea domnia și sugrumaū poporulū.
Apoi miū alte umbre de demnitarī aī Tȃerii,
Care-și trădară Domniū prin negre conspirații.
În fine-aci 'n locașulū durerei cei eterne
Dacă toți acei ce 'n viață aū disprețatū virtutea
Și legile morale.

În fața-acestorū scene oribile și crude
Mihaiū se rătăcește pe gândurī lungī și triste,
Și tȃnărulū seū sufletū este mișcatū cu totulū.
Dar serafimulū āngerū, voindū să pue capētū
La aspra lui durere, clipește linū din ochi-i :
Și infocata rađa ce lumina Infernulū,
Se stinge ca unū fulgerū, și negrele abisurī
Aū dispărutū cu totulū.

CÂNTULŪ XV.

Mihaiū, prezentatū lui Traianū de Geniulū României, este pusū la drepta sa pe Tronulū de onóre. Traianū invită pe Fama ca să cânte in onórea lui Mihaiū vre una din victoriile sale strălucite.

În ceste Mihaiū-Bravulū, tăcutū, in nemișcare,
Părea că vede încă sinistrele spectacolī
Ce-lū atinsese 'n sufletū. Dar de o dată pare
C'aude și-lū deștéptă ca dintr'unū somnū letargicū,
Ceréscă armonie de corurī invisibilī,
Din mintea-ī risipește a visurilorū negurī,
Ce-lū turmentaū ca demonī. Elū își ridică fruntea,
Deschide iute ochiī ; dar nu vede nimica,
Căci aburī deși și negri întunecă vederea-ī.
De-o dată Serafimulū cu o suflare lină
Împrăștiasă nuorī ce-lū încongiorū cu totulū
Și-unū rēpitorū spactacolū apare înainte-ī :
Măréța, vasta cintă in care staū pe tronurī
Augustulū Traianū Cesarū și alți Domnī mari ai Tērii,
Acuma strălucește de o splendóre nooă.

Mihaiū și Serafimulū aparū in pragulū cinteī,
De laturea opusă augustului Cesare.
Eroulū României e plinū de maiestate,

Și umbrele străbune țintescă asupra-î ochii
 Și-'să pline d'admirare. Traiană își manifestă
 Augusta sa dorință de a vedea d'apropo
 Pe fiulă României, și Serafimulă geniul,
 P'ună nuoră plină de lumină străbate lunga cintă
 Și se oprește 'n fața mărețului Cesare.
 — „A ta piósă rugă îi dăce Serafimulă,
 A străbătută în ceruri la tronulă nemurirei
 Și divulă Creatore prin mine-ți satisface
 Ardentă ta dorință.“

Mihaiă, pătrunsă în sufletă de-o sântă maiestate,
 Își plécă josă genuchiilă și vrea să se prosterne,
 Și umile s'aducă omagiulă filiale
 Augustului Părinte. Traiană, cătândă la dănsulă,
 — „Te alță, blândă îi dăce, demnă strănepotă al Romei;
 Și fără de sfială, în sfera nemurirei,
 Privește cu amóre pe-al tău străbună Părinte.
 A tale glorióse și imortale fapte,
 Ce-mi fură raportate de vigilantă Famă,
 M'aă consolată adesea d'atât'amărâciune
 Ce mi-aă vërsată în sufletă ai mei urmași la Roma
 Ș'aă tei predecesorii în Dacia-mi diletă.
 Făcut'aă să rësune pe țërmurile vaste
 Bëtrinului Danubiă virtuțile antice
 Ce s'aă perdută la Roma. Dar ceea ce atinse
 Mai multă sdrobitu-mi sufletă, fu marea cugetare
 Ce-ai concepută cu mintea de-a reuni sub sceptru-ți
 Trunchiatele provincii ale anticei Dacii,
 Danubulă cu Carpații, antice stăvilare
 La năvăliri de barbari, și a-î reda ființă.
 Te-apropie de tronulă-ți, te pune lingă mine.“
 A dăis, și Mihaiă-Bravulă pe tronulă golă din drépta

Mărețului Cesare timidă, modestă s'aședă ;
Iar Serafimulă angelă, p'ală seă nuoră de lumină,
Se pune lingă dănsulă.

— „Eă am dorită d'aprobe să te privescă în față,
Îi dăce-Augustulă Cesară, să-mi delectesă vederea
Cu dulcea ta presentă, să-ți întărescă curagiulă,
Să pună în tine ferma credință-a reușitei
Măreței întreprinderi. Prin grația cerescă
Tu ești adusă acilea cu anima și corpulă
Al meă prea diletă óspe. În scurtele momente
Ce poți pe rece-acilea, voescă spre delectarea-ți
Nemuritoră Famă să cante din a tale
Victorii strălucite.

A dășă, și diva Famă, cu fruntea 'ncununată
De verđi, imortală lauri, docilă la dorința
Mărețului Cesare, își ia în brațe lira
Și maiestosă pășește și se oprește 'n față
Augustului seă óspe. Apoi cu fruntea 'ncinsă
De-o divă inspirare, cu o sonoră, dulce,
Armoniosă voce, la care se unește
Accente răpitore de coruri invisibilă,
Începe-a ei narare.

— „Voescă să cante, ea dăse, Călugărenii, valea
Eternă ne muritoră ce a văđută măreța,
Trufașea Semilună pălindă în față crucii,
Și fu mormântulă negru Osmaniloră fanateci
Și pedestală falnică de glorie neștersă
A armeloră Române!..

„Abia o primăvară cu calde și dulci rađe
Încununase fruntea frumoșei țerii Romane
De cândă Mihăiă Eroulă își împumnase spada
Și ridicase sacrulă stindardă al libertății,

Când négră de o dată tempestă se ridică,
 Și-amenință să sfarme Românū 'n a lui Têră.
 În patru luni de ȝile, Mihaiū, destructorū fulgerū,
 Rêstórnă, arde, pradă cetățile osmane
 Din drépta și din stînga bătrînului Danubiū,
 Și duce spaima morții departe pină 'n giurulū
 Tremêndului Bizanțîū. În patru luni de ȝile
 Mihaiū, în capulū óstei desprețuește mórtea
 Și asprulū gerū al iernii. În ȝece lupte crînceni,
 Înfrânge, nimicește mulțime de armate
 Osmane și tătare. Pe oțelita-î spadă
 Victorie elū scrie, și numele atătorū
 Cetăți semețe, falnici; Rusciuculū, Turtucaia,
 Și Hârșova, Silistra, Nicopole, Vidinulū,
 Suntū tóte în ruină și portū pe a lorū trunte
 Stigmatulū umilirei, săpatū adîncū cu spada-î.

Se turbură, tresare Sultanulū în seraiuri,
 Și vrea să se deștepte din traiulū seū molaticū.
 Elū vrea să pue capătū la astū-flagelū teribelū
 Ce a umplutū de spaimă suflarea musulmană.
 Dar altū-felū decisese destinulū d'a lui sórtă :
 Murat al treilea móre de-o crudă întristare,
 Și crudulū Mahomede e proclamatū în locu-î.

Se mișcă Orientulū ; suflarea musulmană
 Din patru părți s'adună, pornește în torente
 La Dunărea cea lată să cuceréscă crucea.
 Ferhatū are comanda supremă a oștirei,
 Ferhatū șérpele negru ¹⁾, și sute de pașale,
 Viteji, ageri și falnici cari conducū în luptă,
 Ca nuori de locuste, armatele-otomane,
 I se supunū orbește.

1) Characlan

Deja se decisese de sórta creştinéscă,
 Căci în trufia-î orbă, Vizirulŭ şi numise
 Unŭ paşe în Moldova şi altu 'n România.
 Dar armele păgâne, nici marele lorŭ numărŭ
 Ce-aŭ inundatŭ pământulŭ, nici furia turbată
 Cu care vinŭ să sfarme creştina omenire,
 Nu înspăimântŭ Eroulŭ. Acea ce desgustă
 Mărinimosu-î sufletŭ, e laşea vanitate
 Lui Sigismund Batori ce-a violatŭ tractatulŭ
 De triplă alianţă şi în secretŭ nutreşte
 Arcane, rele gânduri ¹⁾; e négra perfidie
 Boerilorŭ din Ţeră cariŭ conspiră 'n umbră
 Cu inemicii Ţerii: La Dunăre cu Turculŭ

1) Când Mihaiŭ, în tómnă anului 1594, se decise să ridice stindarul liberării naţionale în contra Turcului, elŭ avu prudenţa de a se întări cu alianţa vecinilorŭ sei, Sigismund Batori, principele Transilvaniei şi Aron-Vodă, principele Moldovei, cariŭ erau de o potrivă ameninţaţi de armele otomane.

„În 5 Noembre 1594, ŭice eminentulŭ nostru istoricŭ N. Bălcescu, unŭ tractatŭ formalŭ de alianţă defensivă şi ofensivă se iscăli în Bucureşti între Mihaiŭ şi plenipotenţiarii Domnului Transilvaniei şi Moldovei.“

Dupe acésta, Mihaiŭ, în cursŭ de cinci luni, luptă vitejeşte în contra stolorilorŭ de turci şi de tătari, mai multŭ cu forţele sale proprii, de câtŭ cu ajutorulŭ aliaţilorŭ sei; elŭ repurtă dece victerii strălucite şi cuceri o mulţime de cetăţi şi oraşe. Dar când mai târziu elŭ simţi nevoe de unŭ ajutorŭ seriosŭ din partea aliaţilorŭ sei, Sigismund Batori, cu caracterulŭ seŭ vanitosŭ şi inconstantŭ, a începutŭ a concepe veleităţi perfide şi infame în contra aliaţilorŭ sei şi a ţerilorŭ lorŭ.

„Sigismund Batori, ŭice Bălcescu, nestatornicŭ şi zadarnicŭ, se trufi şi se înalţă cu mintea, de când trată şi se înrudi prin căsătorie cu împératulŭ nemţescŭ şi începutŭ de o dată, prin usurpare, a se intitula prinţŭ al ţerii Româneşti şi al Moldovei, arătândŭ prin acésta dorinţa sa de a schimba tractatulŭ de alianţă ce făcuse cu Domnul României într'unŭ tractatŭ de suzeranitate a lui asupra-le.

Din scaunü să-lü răstörne ¹⁾; la Alba cu Maghiarulü
Ce vrea să-lü umiléscă.

O grea cumpăn' apasă pe capulü invincibilü
Eroulül celü mare: Căci a subscri tractatulü
Celü încheatü la Alba de trădătorii țerii,
Ar fi s'admită însuși a Țerii înjosire;
A nu-lü ține în sémă, e a sfida la luptă
Cu singurele-î forțe armatele păgâne,
Ce 'n numărü formidabilü staü gata să inunde
Pământulü României. Mihaiü 'și 'nghite-amarulü,
Gemândü rănitü ca taurü de-o dardă 'nveninată,
Acceptă și subscie tractatulü lui Batori ²⁾

1) Dupe terminarea gloriosei campanii din iarna anilorü 1594—1595, care se închee cu coprinderea Brăilei (10 Aprilie), parte din boerii țerii începură a complota în contra lui Mihaiü: Unii se temeau că Mihaiü, îngânatü de eroismulü și triumfurile sale militare, să nu devie tiranü; alții erau îngrijéti ca rebelulü începutü să nu fie totü așa de norocitü ca pina aci și să atragă urgia Turcilorü asupra Țerii; alții, în fine, împinși de ambițiune și de ură personală în contra lui Mihaiü.

„Tóte aceste facțiuni, dice Bălcescu, în capulü cărora era Banulü Manta, se uniră și complotară, ca să doborö pe Mihaiü și să cheme pe Turci.“

Mihaiü descoperă acestü complotü, sböră ca fulgerulü la Craiova unde își avea căminulü, sdrobește óstea de mercenari ce conspiratorii adunaseră în contra lui și, mărinimosü ca Augustü Cesarü, îi iartă pe toți și-î pornește în bătălie.

2) Mihaiü, în fața pericolulü eminentü ce amenință Țera, căci o armie turcéscă de 180,000 ómeni se apropia de hotare, și în urma sfatului ce ținu cu adunarea Țerii, trimise o deputație de boeri și de prelați în Ardélü ca să închee tractatulü de alianță cu Sigismund Batori, dândü însă instructiüi deputației de a conserva neatinse tóte drepturile suveranității și veniturile Țerii.

Majoritatea acestei deputații ca să-și resbunö în contra lui Mihaiü și ca să-lü umiléscă, trădă drepturile sacre ale Patriei și la 20 Maiü 1595 închee la Alba-Iulia tractatü prin care se rápea Domnulü Țerii tóte drepturile sale de suveranu, reducându-lü la rolulü simplu de locotenentü princiarü al lui Batori: iar țera Românéscă se intrupă cu Ardélulü.

Dar jură 'n al lui sufletū că are să-lū sfișie
Cu oțelita-ī spadă.

Între acestea, óstea cea mare musulmană
Sosește la Danubiū și se așază 'n lagărū
Lingă Rusciucū aprópe. Ferhatū s'apucă 'ndată
Să construéscă podulū peste gigantulū fluviū,
Pe care-avea să trecă măréța lui oștire.
Dar nu-ī fu datū să vadă dorința-ī împlinită,
Căci întrigī de seraiurī, l'alungă, il demite
Din 'nalta-ī funcțiune și 'n loculū lui se pune
Bătrínulū Sinan-Pășea, o féră insetată
De creștinesculū sange, ce-ī arnăutū de rasă
Și a juratū să péră ghiaurī de orī unde.

Sinan sosindū la Istru în tabăra păgână,
Dă ordine energici ca să termine podulū.
Elū vrea să-și trecă-armata spre-a nimici Românulū,
Apoi multū mai departe să ducă 'n Europa
Flagelulū Semiluneī.

Pericolulū e mare ș'amenință d'aprópe
A Românieī sórtă! De multū Mihaiū se uită
Necentenitū în cale să vadă ajutorulū

Acestū tractatū, care era rezultatul trădării, și pe care Mihaiū, silitū de nevoia în care se afla, a trebuitū să-lū consfínțescă, n'a fost nici unū momentū pusū în lucrare, căci îndată dupe subscrierea lui Mihaiū a reînóitū lupta cu turcī care a începutū la ȓece Iunie 1595 cu bătălia de la Nicopole și s'a terminatū cu luarea castelului Săn-Georgiū de la Giurgiu la finele lui Octombre, când superbulū Sinan-Pășea, care abia avuse timpū a trece Dunărea pe malulū dreptū, privia cum i se sfărâmă la trecerea Dunării numeroșa lui armată, și când ȓera fu mântuită cu totul de furia turcilorū.

Sigismund, în urma atătorū victorīi strălucite, plínū de témă și de admirare pentru Mihaiū, i-a declaratū că tractatulū de la 20 Maiū rămâne nulū și neavenitū, că Mihaiū se va bucura ca și pină aci de tóte prerogativele unū adevăratū suveranū independinte, nereservândū pentru sine de câtū titlu onorificū de suzeranū.

Promisă de la Batori. Dar vanitosul ungar
 Se'ncaută multă de nunta ce-lă lăgă 'n alianță
 Cu împăratul Rudolf¹⁾ și nu-și mai amintește
 De sacra-i datorie, nu vrea ca să mai știe
 Ce se petrece-afară. Târziu când ia de știre
 Că focul ce s'aprinde pe țermuri dunărene,
 Curând are să sbóre peste Carpați în țără-i,
 Se mișcă, se deșteptă și lui Mihai trimite
 Un mic număr de oște ce are la 'ndemână.

Multă timp Mihai luptase să 'mpedice pe Turcul
 De a străbate Istrul, și multă stricăciune,
 Și sângerose perderi îi causésă 'n oște.

1) Împăratul Rudolf al Austriei care, ca și predecesorii săi, vina cu ardere incorporarea Transilvaniei la imperiul său, cređu un moment că va putea realiza ardenta sa dorință.

Profitându de slăbiciunea de caracteru a lui Sigismund Batori, principele Transilvaniei, imagină un plan prin care să-și ajungă perfidul său scopu.

Sigismund Batori. împinsu de nemărginita lui vanitate și ușurință și lucratu indirectu și de iesuiți, instrumente ale împăratului, trimite la Viena pe Părintele Alfonsu Carilio, confesorul său, să cêră de la Împăratul în căsătorie pe Principesa Maria Cristina de Austria, fiica arhiducelui Carol, unchiul Împăratului. Împăratul se arată favorabilu dorințelor lui Sigismund, și îi acordă consimțimentul său pentru acêstă înaltă alianță.

Dar îndată dupe aceea se închee la Praga unu tractatu de alianță (12 Ianuarie 1595) între Împăratul Rudolf și Sigismund Batori, reprezentatu printr'o ambasadă. Acêstu tractatu în aparință, revârșă multă generositate din partea lui Rudolf asupra lui Batori; dar în fondul elu conținea o clausă perfidă, care ducea dreptu la câștigarea Transilvaniei. Acêstă clausă era: „Că dacă Batori va muri fără copii parte bărbătescă, Transilvania și țerile ce se țin de dēnsa voru rămânea pe sēma Împăratului și a urmașilor săi; și că Batori, cum și staturile provinciei voru făgădui printr'unu jurământu solemnă îndeplinirea acêstui articolu.“

Or, Rudolf știa în modu pozitiv de la Carilio și de la alți iesuiți cari il vindea casei Austriei, că Sigismund era impotentu pentru căsătorie și că nu va avea nici o dată copii.

Dar brava lui armată, puțină multă la număr,
Nu poate face față la numărul cel mare
Al oștei musulmane, pe țărmurile 'ntinse
Acestui măreț fluviu ; și téma este mare
Ca turculă fără veste să nu-lă ia pe la spate.
Atunci, cu prevedere, Mihaiă lasă Danubulă
Și se retrage 'n cale s'aștepte inemiculă
În locă mai favorabilă de luptă pentru dănsulă :
Alege strimta vale cu cringură mocirlose
Ce Neajlovulă străbate și vrea din ea să facă
A țării Termopile. Aci d'a stînga văii
Aședă a lui oște de șei-spre'ce miă ómeni,
Ce ardă de nerăbdare să 'ncépă lupta mare.

CÂNTULŪ XVI.

Fama, încununată cu lauri și acompaniată de lira sa, narésă gloriósa bătălie de la Călugăreni, cu diferitele și variatele ei fase.

Sinan trece Danubulŭ și plinŭ de îngânfare
Pașește 'n fruntea óstei spre capitala Țerii,
Căci nu 'ntelnește 'n cale nici umbră de obstacolŭ.
Mulțime de pașele, toți veterani de frunte,
Toți flórea 'mpărăției, formesŭ cortagiu-i mândru :
Mehmet-Satirgi-Pașea, Hasan bejulŭ Rumeliei,
Giafer-Pașea-enunculŭ, maghiarŭ de némŭ
Ce fuse și pașe de Torida, Haidar-Pașea vitézulŭ,
Ce 'ndatoră Polonulŭ să dea tributŭ Turciei,
Apoi Mustafa-Pașea, și Husein famosulŭ,
Și Caraiman celŭ falnicŭ, și 'n fine Mihnea-Vodă,
Ce legea renegându-și, lupta în contra crucii.
Mehmet-Satirgi-Pașea, ce pare 'n câmpulŭ luptei
Ca destructorulŭ geniŭ, comandă avan-guarda.

Așa Sinan ajunsese cu 'ntréga lui armată
La valea cea menită să-i vadă umilirea ;
Și 'ndată elŭ aședă oștirea de bătaie :
Segban-Bași ce'n luptă comandă Ianicérii,
Pătrunde în pădure ș'aci ocupă multe

Și importante posturi. Elu încă mai aședă
 Și multe tunuri grele p'unu delu înaltu, propice.
 Hasan înaintedă cu armia-i și tunuri
 Și se aședă 'n stînga, pe când Sinan în fruntea
 Spahiilor se pune pe-o mare înălțime,
 Aprópe de strimtóre. Mihaiu stă cu armata-i
 În laturea opusă pe-o altă înălțime,
 Ș'armatele nemice se măsurau cu ochii,
 Pin' lupta să începă.

Mihaiu în țiorii de ȝioă se află 'n câmpulu luptei
 Și își dispune óstea dușmanulu să atace :
 Elu pune la intrarea pădurei celii dese
 Din óstea lui pedestră, ș'aședă-a sale tunuri
 Ascunse pe-o colină. Iar Turculu ia poziții
 Și podulu vrea s'atace.

Mihaiu își'nalță ochii către ceresculu Tată
 Și 'nvócă ajutoru-i. Apoi se adresésă
 Către ai seî resboinici și cu 'nfocate vorbe,
 Animă al lorú sufletu cu unu curagiú energicú.
 Elu le-amintește 'n trecátu mărețele victorii
 Ce-aú repurtatú sub densuslu în contra Semilunei,
 Le pune în vedere că de la astă luptă
 Depinde sórta Țerii. Soldați 'ntr'o unire
 Și plini de înfocare, respundú l'a sa chemare
 Prin strigăte viteze, și cerú să 'ncepă lupta.

În fruntea unei trupe de optú miî braví de frunte,
 Mihaiu străbate podu și cade ca tempesta
 Asupra numeróseí armate musulmane ;
 Pe când pușcașii agerí, postați în cea pădure,
 Și tunuri ghintuite de sus de pe colină,
 Aruncă lavă-aprinsă în oștile păgáne,
 Și seceră ca mórtea prin desele lorú rindurí.

Îndarn mai multe cete din armia turcescă
 Se 'ncercă să stăvilască avântul ce Români
 Luase 'n bătălie, căci ei isbescă, restornă
 Armata inemică și-o 'mpingă înspăimântată
 Departe pină 'n lagărū.

Dar numerosū Păgănulū, curēnd își vine 'n fire :
 Sinan aruncă 'n luptă a Siriei armată,
 Condușă 'n bătălie de patru mari pașele,
 Și Ianiciarii falnici ; atacă cu putere
 Armatele creștine și trecū d'a lungulū podulū,
 Și-o luptă 'nversunată începe pretutindenī.
 Dar armia română energică, tenace,
 Oprește 'n locū avântulū armatei musulmane,
 Și luptă multū timpū astū-felū. Sinan în disperare
 Că numerósa-ī óste nu póte da 'nainte,
 Înglóta lângă dēnsulū oștire fórte multă,
 Adună împrejurū-ī toți pașii bravī și falnici,
 Și'n capu-unei colóne teribilă de mare,
 Elū face o năvală în armia română
 Și reușește 'n fine a 'mpinge óstea crucii
 Aprópe d'al seū lagărū, și-'ī ia ș'a sale tunuri.

Mihaiū nu se 'nspăimēntă de astă grea lovire.
 Elū óstea își adună și dă din noū năvală
 Așupara păgănimei și tae și dobórá
 Mulțime 'n a lorū rindurī. Iar Kiraly vitézulū,
 Cu rara-ī energie, recăpătându-și duce
 Din ale sale tunuri, le-aședă pe-o colină
 De unde-apoi trimete ucigătórea mórte
 În armia păgână. În trei rindurī creștinii
 Împingū pe câmpulū luptei armatele păgâne ;
 De trei orī iar păgăniū împingū creștina óste.
 Așa se urma lupta cu fase schimbătóre,

Din răsăritul Țilei aprópe de apusu-í :
 Când turcii, când creștinii aveau succesú în luptă,
 Turbarea era mare din amînduoë laturí,
 Și-aí biruinței laurí staú multú timpú în balanța.
 Luptaú Turcii teribilú cu numerulú celú mare ;
 Românií, cu ȧria ce 'nspiră eroismulú.

Dar în sfîrșitú se pare că Turculú va învinge,
 Căcí armia română, strivită sub povara
 Mulțimeí musulmane și-oribilú decimatá
 De tunurí numeroșe ce-aruncă des asupra-í
 Ucigátóre lavă, începe-a se retrage :
 Da, se retragú Românií ! Dar lupta nu 'nctesă :
 Retragerea lorú încă spăiméntă inemiculú,
 Căcí armia română, formîndú unú ungiú strategicú,
 Presintă págânimeí nestrábátute zidurí
 Și-unú eroismú puternicú de care se sfăramă,
 Ca și de-o stâncă tare, nenumérate stolurí
 De călărimí págâne ce 'ncércă s'o distrugă.

Continuă dar lupta cu furia turbării.
 Dar armia creștină ce se lupta continuú
 Și fără de repaosú din începutulú Țileí,
 Și nu avea de unde ímprospăta ca turculú
 A sale stórse forțe, putea-va multú timpú încă
 Să ȧie 'n locú avéntulú acelorú nuorí de barbarí
 Ce cadú pliní de turbare, aduși ca de tempestă
 Peste romána óste?! De-orú reuși págânií
 Să scóțá din strimtóre armatele creștine,
 Să le lățescă 'n câmpurí, perdutá-í bătália
 Și causa creștină. Mihaiú cunóște bine
 Imensa catastrofă ce plană peste capu-í;
 Dar liniștitú și mare în miđloculú tempestéí,
 Elú nu-și perde curagiulú. O rađá de speranța

Aşteptă să-î lucescă, să-î lumineze calea
Cea strîmtă şi obscură : Să-î vie elŷ aşteptă
O cétă de pedestri ce rêmăsese 'n urmă,
Departe de armată. Sosi-va ea la vreme,
Cu noi forţe ş'anime armata obosită ?
Victoria-î cu densusulŷ ; lipsi-va ea să vie ? !
Neantulŷ şi peirea !...

CÂNTULŪ XVII.

Sinan se prepară să dea ultimulŭ asaltŭ, spre a scôte pe Români din strimțore. Mihaiŭ dispune ôstea-i spre rezistență, își devotésă viața și rēpește victoria din mânilē lui Sinan. Elŭ trunchésă capulŭ lui Caraimanŭ și-i smulge stindardulŭ sacru din mână. Mihaiŭ înfruntă ultima năvălire a lui Sinan. Turcii înspăimētați iau fuga. Sinan cade cu calulŭ în Nėjlovŭ. Români gonescŭ oștile otomane pînă în ordia cea mare. Traianŭ congediasă pe Mihaiŭ incredințându-lŭ că va fi triumfătorŭ în marea sa întreprindere. Mihaiŭ transportatŭ de geniulŭ României în camera sa.

Mărēța facl'a ȃilei ce luminase 'n cale-i
O luptă-atătŭ de mare și-atătŭ de sângerósă,
Stă gata să apue, când aerulŭ de-o dată
Rēsună de miș glasuri ce varsă 'n câmpulŭ luptei,
În inima acelorŭ ce se băteaŭ ca smei,
Curagiulŭ și speranța unei victorii certe,
Căci armia română credea că îi sosise
Miș frați în ajutoru-i.

Mihaiŭ agerŭ la minte, profită de credința
Ce-animă-a sa armată, și cu puținulŭ numărŭ
De trei sute pedestri ce-i mai sosescŭ în luptă,
Voeste să întorcă, să smulgă de la Turculŭ
Victoria perdută. Ca acvila ce cată
O pradă în turbare, Mihaiŭ își plimbă ochii
Pe câmpulŭ de bătae și vede că păgânulŭ
Acuma se dispune să-și coronese fapta :
Sinan, vedēndŭ creștiniș sleiți în a lorŭ forțe,

Ș'animă și de-o-dată încontră-le îndrăpță
 O ultimă lovire. În fruntea numeroșei
 Armate de rezervă, elū vrea s'atace 'n față
 Armatele române și să străbată podulū;
 Pe când Hasan și Mihnea vorū trece prin pădure
 Cu alte oșți păgâne, să-ī ia de pe la spate.

Mihaiū dispune óstea așa cum să opréscă
 Mișcările păgâne. Cu mica-ī bravă cétă,
 Sosită-acum în luptă, s'aședă 'n capulū punții,
 Să 'nfrunte iute-avéntulū vizirulū puternicū.
 Trimite cu cazacii pe căpitanulū Cocea
 Și ungurii pedestri dușmanulū să atace,
 Să-lū ia de pe la spate. Iar Kiraly vitézulū
 Și-aședă duoē tunurī, ce desrobise 'n luptă
 Din mânele păgâne, pe-o mică înălțime,
 De unde să trășnéscă dușmana cutezanță
 Ce-ar vrea să trecă podulū.

Momentulū este criticū, căci sórta creștinéscă
 Stă 'n cumpăna peirei. Mihaiū cugetă 'n mintea-ī
 Că numai eroismulū unei sublime fapte
 Mai póte să atragă victoria în parte-ī,
 Să scape România d'a Turculūi urgie.
 Elū se decide 'ndată a duce pe altarulū
 Amatei sale patrii ofrand'a lui viață.
 Sublimū în abnegarea-ī, își 'nalță la Cerū ochiū
 Și chéamă 'n ajutoru-ī protecția divină.
 Aprinsū de foculū sacru ce 'nsuflă eroismulū,
 Elū smulge o secură din mână soldățéscă
 Și, adresândū cuvéntulū către oștirea-ī bravă:
 „Acum orī nicī o dată copii să scăpămū Țéra.“
 Și, ca teribilū trășnetū, elū sbórá p'armăsarū-ī,
 Și sparge și străbate în miđloculū colónei

Ce-avântulū își luase ca să străbată podulū.
Dobóră 'n drépta 'n stînga la capete păgâne,
Ce cadū sub brațu-î agerū ca spicele 'n câmpie,
Sub secera tăiósă. Ajunge de pe urmă
Pe Caraiman, și capu-î trunchiatū jos cade 'n sânge.
Din mână-î smulge stégulū celū sântū al Semilunei.
Mihaiū apoi se 'ntórce în centrulū óstei sale
Și-o chémă 'n lupta mare.

Aceste strălucite, eroice succese,
Pe dată suntū purtate cu sunetulū d'aramă
În totū câmpulū de luptă. Creștiniī se animă,
S'apriindū d'unū focū eroicū și-sū gata să sfidese
Întrég'armată turcă la luptă, la peire.
Coprinsū este păgânulū de spaimă și d'unū tremurū.
Ce-lū pune în uimire ca și-unū miracolū mere.

Sinan, vędëndū aceste surprindétóre fapte
S'aprinde de turbare și vrea ca să-și resbune.
În fruntea óstei sale pornește ca tempesta,
Voindū să trecă podulū. Dar de-o-dată 'n față-î
Apare Mihaiū-Bravulū ca granitósă stâncă,
Și elū și-oprește-avântulū. Din spate'î lovitū tare
De căpitanulū Cocea. Iar Kiraly vitézulū,
Cu cele duoë tunuri ce-sū puse pe-o colină,
Trăsnește 'n a lui cóstă și duce pustiirea
Și mórtea 'ngrođitóre în aripa din sâtnga.
Sinan se obstinésă, în cruda-î disperare,
Și reușește încă a-și întocmi oștirea.
Dar scrisū era pe fruntea-î că đioa-acea mărétă
Era predestinată să-î vađă umilirea,
S'asiste la triumfulū creștinului ce luptă
Să salve legea sântă.

Mihaiū în fruntea óstei l'atacă cu putere.

În spate Cocea 'i face mari perderi sângerose ;
 Pe când miclele tunuri creștine cu-a loră focuri,
 Sdrobescă ăstea dușmană. Păgânulă nu mai pôte
 Să stea să lupte 'n fața atătoră grele-atacuri,
 Și 'nspăimântatū ia fuga. Mehmet-Satirgi-Pașea,
 Rănitū cumplitū în luptă, a datū semnalulū fugei,
 Și 'ntrégă-armată turcă se 'ntorce spre Danubiū
 Și fuge în desordinū, trăsniță 'n dosū și 'n cōste
 De armia română. Se 'ncercă Ianiceri
 Semeți să stea în fața armateloră creștine
 Și să susție lupta ; dar cele l'alte cete
 Ce fugū înspăimintate, îi ducū cu ele 'n fugă,
 Ca unū torentū puternicū.

Îndarn Sinan voește, cu vorbe 'njuriōse
 Și cu loviri de mōrte, p'ai seī ostași să 'ntorcă
 În câmpulū de bătăe, căci panica intrase
 Adincū în a loră pepturi. Daū unii pesta alții
 Și se 'mbulzescū teribilū, și nu mai potū să afle
 Scăpare nici cu fuga, căci calea le e 'nchisă
 De tunuri grămădite, de cai și de cadavre.
 Păgani 'n disperare s'aruncă cu grămada
 În balta mocirlōsă să scape-a loră viață ;
 Dar află-aci o mōrte cumplită, rușinōsă.
 Haider, Husein pașea și Mustafa vitēzulū,
 S'aruncă toți în Nėjlovū și morū de-o crudă mōrte.
 Sinan Pașea elū ănsu-și tiritū d'ai seī în cale
 Și vulneratū de lancea unū creștinū în fugă,
 E prăvălitū cu calu-i în balta mocirlōsă.
 De sigurū elū acilea și-ar fi aflatū mormēntulū,
 Daca Hasan vitēsulū oștēnū de Rumelia
 Nu l'ar fi scosū afară, purtāndu-lū p'ai seī umeri.
 Electrizați Romāni de gloria de arme,

Gonescū cu mórtea 'n mână armatele păgâne
 Pin' ce le ducū departe în marea lorū ordie.
 Hasan Pașea și Mihnea, inspăimētați la vestea
 C'ar fi peritū vizirulū, iaū fuga și se 'ntörnă
 În tabăra păgână. De n'ar fi venitū nóptea
 S'ascundă sub a sale multū neguróse umbre
 Armatele dușmane, măcelū-ar fi fostū mare.
 Din armia păgână puținī abia cu fuga
 Ar fi aflatū scăpare departe spre Danubiū.

Armatele Române se 'ntorcū triumfătoare
 În tabăra creștină, purtândū pe a lorū umeri
 Prăđi multe și bogate. Trofeelee mărețe
 Ce aū luatū creștinii în astă mare luptă,
 Suntū multe, variate și fórtē prețióse:
 Multū aurū, multe arme, cai, tunurī și bagage;
 Multīme de drapelurī, în care strălucește
 Mărețulū stindardū verde ce chiar Profetulū dete
 Osmanilorū o dată ca să le fie 'n luptă
 Unū talismanū puternicū de 'nvingerī glorióse.

Mii turci măreți și falnici zacū morți pe câmpul luptei.
 Iar Nėjlovulū ce-ī roșu de multele torente
 De sânge ce 'nghițise, abia își duce unda,
 Abia se mai strecórá prin desele cadavre
 Ce-sū grămădite 'n vadu-ī și cursulū îi oprește.

Așa fu astă mare și sângerósă luptă
 Ce a remasū esemplu în cartea omenirei.
 Așa Mihaiū Eroulū, demnū strănepotū al Romei,
 Făcu să triumfese măreța sânta cruce
 Asupra ingânfatei, superbeī Semilune.“

A disū, și diva Famă se 'nclină și pășaște
 La locu-ī de onóre. Iar umbrelee străbune,
 Ce-sū pline d'admiratione pentru eroulū óspe,

Tresarū pe a lorū tronuri și radiasă tóte
 De-o sântă alegrețe. Traianū, divulū Cesare,
 Se 'ntórce-apoi cu fața către augustu-í óspe:
 — „Presenta ta, îi ȓice, ne-a delectatū o clipă
 În lumea nemurirei; dar a venitū momentulū
 Ca să te 'ntorcī la tine, în lumea cea terestă
 În care Creatorulū ȓi-a datū o misiune
 Spionósă, dar măréȓă. Te du dar, și cu tine
 Du ferma 'ncredinȓare că Domnulū te protege.
 Fii tare în voinȓă, mergi fără șovăire
 Pe a virtuȓii cale, și faptele-ȓi măréȓe
 Vorū fi încoronate de imortalii lauri
 Cé te aștéptă-acilea în raiulū nemurirei!..“

A ȓisū, și Serafimulū il smulge de pe tronu-ī,
 Ilū pune lingă dēnsulū pe caru-ī de lumină,
 Și pere ca năluca din maiestósa cintă.
 Ca meteorū străbate prin sferele eterici,
 Și-ajunge într'o clipă în lumea trecétóre
 De unde il luase diviniulū mesagere.

— „Deștéptă-te acuma din visulū fericirei,
 Îi ȓice Serafimulū, și vigurosū pășăște
 Să-ȓi transformeȓi în faptă măréȓa cugetare.
 Triumfulū te aștéptă!..“

A ȓisū, și Serafimulū dispăre ca unū fulgerū
 Care se stinge 'n spaȓiū!..

Mihaiū, în nemișcare, sta mutū ȓintindu-și ochii
 Spre partea 'n care blāndulū și dulcele seū geniū
 Își indreptase sbórulū. Dar negrulū intunerecū
 Domnește împrejuru-ī, și-a înȓelesū că este
 Abandonatū cu totulū în sfera sa umană.

CÂNTULŪ XVIII.

Mihaiŭ spune Banului Mihalcea și Arhipăstorului ceea ce i se întâmplase în noaptea miraculoasă ce trecuse. Elŭ dă ordinŭ lui Banu Mihalcea ca să adune oștile la Ploesti. Mihaiŭ primește jurământulŭ de credință de la căpitanii armatei sale mercenare. Satana descoperă boerilorŭ proiectele lui Mihaiŭ și-i atită în contra lui. Dómna Stanca se încercă a întorce pe Mihaiŭ de la planurile sale. Mihaiŭ convinge pe Dómna Stanca că este organulŭ boerilorŭ.

Se revêrsa de ȝioă, păleaŭ stelele noptii
La rumenele rađe a blondei aurore
Ce-aprindŭ totŭ orizontulŭ. Mihaiŭ se deșteptase
Din visulŭ lui celŭ straniŭ; dar totŭ i se mai pare
Că vede înainte-î acele strălucite,
Feerice tablouri ce-lŭ fermecară-atâta
În noaptea ce trecuse. La rađe-alburie
A ȝiorilorŭ ridente ce-aŭ străbătutŭ în stanța-î
Prin crăpături înguste și se îngânŭ timide
Cu palida lumină ce mai aruncă încă
O lampă ce se stinge, elŭ recunoște 'n giuru-î
Obiecte ce-lŭ deșteptă din celŭ estasŭ celestŭ
Și-lŭ facŭ mai clarŭ să vadă că este în palatu-î,
În lumea cea terestă.

Mihaiŭ își șterge ochii și cată împrejurŭ-î;
Deschide ușa stanței și vede sentinela
Veghiândŭ la a sa pörtă. Atunci pe a lui mână

Își pléc' ardênda-î frunte, ce este inundată
 De o sudóre rece, și cată să-și recheme
 În minte-î suvenirea divinelorū mistere,
 Ce l'aũ umplutũ d'o dată de spaimă ș'admirare
 În nóptea ce trecuse. De-o dată înaintea
 Icónei ce-î stă 'n față, își plécă linũ genuchii
 Și cu-o piósă voce:

— „O, nu Mărite Dómne, nu-î visũ, nu-î viziune
 Aceea-ce vederea-mi a admiratũ în sfera
 Înaltă-a nemurirei! O! nu, cerescu-ți angelũ,
 Pe caru-î de lumină m'a transportatũ în ceruri
 Unde-am vedutũ pe divulũ, străvechiulũ meu părinte
 Încinsũ cu-aureola beașilorũ din ceruri,
 Și 'ncongiuratũ de curtea-î aprinsă de splendóre.
 Elũ mi-a 'ntăritũ curagiulũ și a plântatũ în mine
 Credința reușitei. Așa dar de acuma
 Eũ potũ fără sfială să întreprindũ măréța,
 Dificila mea luptă, căci Cerulũ secundésă
 A mele slabe forțe.“

Și inspiratũ de-o sântă, cerescă 'ncuragiare,
 Se alță dreptũ și chémă să-î vie șefulũ gardei.
 O clipă, și 'nainte-î stă 'naltũ plinũ de sfială
 Unũ căpitanũ de óste ce-aștépt'a sale ordinii.
 — „Mergĩ iute și imi chémă aci pe Ban-Mihalcea
 Și pe Arhipăstorulũ; voescũ îndată-acilea
 A cuvinta cu dênșii.“

A dũsũ, și căpitanulũ ce-aude al seũ ordinũ
 A și sburatũ ca fulgerũ. Puținũ, și Ban Mihalcea
 Ș'Arhipăstorulũ legii pășescũ pragulũ Domniei
 Și intră cu sfială în sala 'n care Domnulũ
 Impacientũ 'i-aștéptă. Pe fața lorũ se vede
 Surprinderea și téma, căci nu potũ să-și esplice

Cea stranie chemare, atâtū neusitată.

— „Trăește, Mihaiū strigă, cu fața strălucindă
De-o sântă inspirare, trăește, e viū încă
Al României geniū! Și 'n lupta grandioasă
Ce ea are să 'ncépă va fi triumfătoare,
Căci Domnulū o protege!“

Și elū le strânge mâna, îi pune lingă dënsulū.
Mihalcea și Păstorulū, asigurați în sufletū
Prin astū augurū de bine, se umplu d'alegrețe
Și 'mpacienți așteptă s'asculte pe Eroulū.

Mihaiū le spune-a sale turmente 'ngrozitoare,
Pericolulū teribilū ce-apasă p'a lorū Țeră.
Peirea-ī personală, de când Andrei Batori,
Dușmanulū seū de mórte s'a ridicatū pe tronulū
Frumósei Transilvanii. Elū le espune planulū
Ce-a conceputū în sine de-a 'nvinge pe Batori
Și-a cuceri Ardélulū. Pericolulū n'ascunde
Și le arată téma ce-ī deșteptase 'n sufletū
Măreța-ī cutezanța. În fine le narésă
Miraculoasa nópte cu sacrele-ī mistere
Ce'n peptu-ī semănase credința reușitei.

— „Acum, le dice dënsulū, la lucru fără témă,
Căci ochiulū Provedinței veghiasă-asupra nóstră.
Mihalcea, te animă de marea-ți energie
Și dă ordinī severe ca oștile de Țeră
Și oștile în léfă să se adune tóte
Și fără 'ntârziere lingă Ploesți aprópe.
Iar dumnéta, Prea Sfinte, arhipăstorū al legiī,
Te 'ntr'armă cu puterea divinei inspirații
Și sémănă în populū coragiulū și amorulū
Ce datorésă Țerii. Iar mai cu sémă cată
A ține în credința pe toți boerii țerii,

Pe carii Necuratulü îi cêrcă mai cu sémă,
 Și 'n sufletü ispitește, când Têra ni se află
 În cumpenile grele.“

A ăisü, și Ban-Mihalcea ș' Arhipăstorulü legii,
 Pătrunși de gravitatea măreței întreprinderi,
 Alergü plini de credință să-și facă datoria.

Puținü, și 'n totü orașulü se simte-o agitare
 Care deșteptă 'n inimi surprinderea și téma.
 Armatele s'adună, se echipesü în pripă
 Pornescü fără să știe de loculü întrunirei,
 Nicî cauza plecării, nicî ce-au d'a întreprinde.
 A duoa ăi suntü tóte în intru și 'mprejurulü
 Orașului Ploestii, stând gata 'n așteptare
 Și pe piciorü de luptă.

Mihaiü, mai înainte de a porni oștirea
 Voește totü să-î jure că au ca să-lü urmese
 Orî unde elü va merge, să lupte sub stindardu-î
 Cu zelü și cu credință, și fără ca să știe,
 Să afle inemiculü ce vrea ca să combată.
 Mihaiü nu se 'ndoește d'a óstei lui credință
 Și nu eî vrea să-î cêră solemne jurăminte.
 Căci óstea românescă și căpitanii mândri,
 Urmaü orbește pașii, orî când și 'n orî ce locuri,
 Vitézului lorü Duce. Dar nu era tot astü-felü
 Cu óstea mercenară, compusă din mulțime
 De némuri variate, Bulgari, Sêrbi și Poloniü,
 Maghiari, Sêcuü și Sașii, care veneau în stoluri
 Să serve sub stindardulü unü puternicü Duce
 Ce 'ncorona cu lauri, cu glorie măreță
 A lorü eroici fapte, și 'ndestula cu pradă
 Avută, prețiosă a lorü aviditate.
 Astü-dată mai cu sémă, când lupt'avea să fie

Cu rasa cea maghiară, elū vrea să fie sigurū
De zelulū și credința Sécuilorū și Ungurī
Ce se luptaū sub stégu-ī.

Mihaiū chéamă 'nainte-ī pe bravulū Gheorghe Mako
Ș'alți căpitani de óste : Tascuni, Tamsfalvi,
Pe Ghiorhge Kiș și alții. Mihaiū le stringe mâna
Și-ī pune ca să jure că-lū vorū urma orbește
Orī unde-ī va conduce, și nu-ī vorū trăda stégulū.
Ei jură toți credința și se întorcū la óste.
Mihaiū apoi aduce pe Stefan Petnahazi,
Ce comanda beșlii, o cétă călărăță
Ce însuși Mahaiū-Bravulū înființase 'n óstea-ī
Și care era spaima nemiculū în luptă.
Apoi mai chiamă încă pe conductorii mândri
Maghiarei cavalerii : Dimitrie celū Mare,
Horvat Gheorghe și Kidel, Ion Kiș și Sinoli.
Aceștia asemenī făcură jurământulū.

Mihaiū și Ban Mihalcea ș'Arhipăstorulū legii,
Țineau tare secretulū măreței întreprinderi.
Boerī în urmăire, cătaū ca să-și esplice
Cea stranie mișcare ce-agită națiunea
Și nu potū înțelege ce planuri concepute
Vitézulū Domnū al Țerii.

Satanū, plinū de turbare, veghiase de departe
La cele petrecute în nóptea de miracolī,
Când Angelulū din ceruri descinse în locașulū
Eroulū celū Mare. Dar grația divină,
Țiindu-lū la distanță, elū n'a pututū să afie
Divinele mistere de care se 'nspirase
Eroulū Romăniei. Când mai târđiū Satana
Descopere secretulū și 'nalta hotărire
A lui Mihaiū Eroulū, aprinde iute torța

Discordiei fatale, și-o pörtă, o agită
Printre boierii Țării. Elü încă mai cutesă
De-a ispiti în sufletü și chiarü pe Dómna Stanca.

S'adunü boerii Țării și ținü sfatü între dênșii,
Și toți se înspăimëntă de marea cutesanță
Ce-animă pe Eroulū, și toți aruncă culpa
Asupra lui Mihalcea, că 'mpinge la perire
Pe Domnū și a lorü Țérá. Eí caut'apoí međiü
Ca să congiure reulü. Dintre boeri s'alege
Tudose Logofétulü, bărbatü distinsü, în virstă
Și priceputü în sfaturi. Elü, profitändü de lipsa
Bătrínulü Mihalcea ce e trimisü de Domnulü
În țera Ardelénă, lingă Andreí Batori,
Cutéză să încerce de-a deturnă pe Domnulü
Din 'nalta-í hotărîre de-a cucerí Ardélulü.
Elü ia în ajutoru-í pe ênsășí Dómna Stanca,
Cării deștéptă 'n sufletü presimțimënte triste
Pentru augusta viață a scumpulü consórte,
Pericole imense pentru peirea Țării...
Elü încă-í mai inspiră o ură ne 'mpăcată
În contra lui Mihalcea.

Mărăța Dómna-a Țării, soție grațiosă
Și mumă blândă, dulce în timpii ceí de pace,
Distinsă eroină în timpii greí de luptă,
Se 'ntr'armă de curagiu-í și merge lângă soțu-í
Și Suveranulü Țării se 'ncerce să-lü întórcă
Din calea temerară pe care apucase.
C'unü aerü suplicante, dar plínü de maiestate,
Ea, apărändü în față-í:

— „De când mărite Dómne, îi đice cu o voce
Și dulce și severă, de când a ta consórte
Nu-í demná că se știe, nici merită să afle

Înaltele proiecte ce pieptulū teū animă ? !
 De când a Țērii Dómnă încrederea-ți nu are
 Și marele-ți proiecte nu potū vedea lumina ?!
 Vēdū Țēra în picióre, armatele 'n mișcare,
 Și nimeni nu cunóște voința-ți absolută.
 Misterū mare domnește în tot ce se petrece !
 Consilierū d'aprópe nu ai la orī ce faptă
 De câtū pe Ban Mihalcea, astū rēū și perfidū geniū,
 Ce-aprinde 'n al teū sufletū ambițiunii fatale,
 Ce te vorū perde-o dată, cu Țēra d'impreună.
 Nu ești destulū de mare ? n'ai căștigatū cu spada
 Atâtea strălucite și splendide victorii
 Ce-atraseră asupra-ți a lumii admirare ? !
 De ce voești acuma să întreprinđi o luptă
 Atātū de-aventurósă ș'atāta de nedreptă ? !
 De ce voești prin sānge să cucerești o țēră
 D'amici și de protectori în care-aflași o dată
 Asilū și ajutóre ? ! De ce vrei să ieși tronulū
 Luī Sigismund Batori, ce óstea luī ți-aduse
 Și ți ajutā d'a scóte din Țēră păgānimea ?
 Ingratū eū nici-o-datā nu te-am știutū, stāpāne,
 Și nobilulū teū, sufletū n'a înclinatū la fapte
 Nedrepte, odiose ! De ce tocmai acuma
 Voești să-ți espui viața și-a Țērii scumpă pace
 Spre a satisface-o órbă și vană-ambițiune !...“
 — „Destulū, o bună Dómnă, destulū ! aste cuvinte
 Eū știū, fură 'ncuibate de alți 'n al teū sufletū !
 Tu nu ești înainte-mi de câtū espresiunea
 Acelorū ce-abusără de anima-ți creāulă,
 Acelorū ce n'aspirā de câtū la răsturnare,
 Și cari conspirā 'n umbră, nutrindu-se continuū
 Cu fapte criminale ! O ! scumpa mea consóрте,

Nu vana-ambițiune mă'mpinge a 'ntreprinde,
 În aste triste zile, o luptă-atâtă de mare!
 Nu fără cugetare eă m'am decisă a trage
 Din tēcă lata-mă spadă. A Țării siguranță
 Imperiosă mă chēmă din noă pe câmpulă luptei.

Am reușitū cu spada a desrobi pământulă
 Celū sacru-al României din mâinile păgâne;
 Am datū filorū Țării o patrie, căminurī,
 Avere, templurī sacre, in care fără témă,
 În pace să adóre pe Creatorulă lumii.
 Să fie însă 'nchisă aci sacra menire
 Ce am pe astă lume?! O, nu; eă simțū in peptu-mă
 O misie mai mare, și Țera de la mine
 Reclamă ș'alte fapte.

Abia 'nfruntaiū tempesta ce deslănțatū pornise
 Din Orientulă lumii să pérđă creștinimea
 Și astăđi o tempeșă mai négră, mai fatală,
 Tempesta perfidiei, din Occidentū s'ardică
 Cumplitū asupra nóstră. Încaī te lupti cu Turculă
 Pe fașă și știi bine că ai dușmanū unū barbarū.
 De poți învinge forța-ī, elū geme de turbare,
 Dar iți respecă dreptulū. De ești invinsū de dēnsulū,
 Elū nu-ți atinge legea, nici datine, nici limba;
 Și tot mai poți recurge la 'nalta lui clemență,
 Căci Turculū in triumfu-ī e generosū ca leulū.
 Dar nu este tot astū-felū cu gintele creștine,
 Ce ne 'ncongioră Țera: Austriaculū este
 Ingratū, ascunsū, astute. In elū cavalerismulū
 E pura viclenie, și cu acēșă armă,
 Ce-ī dīcū diplomație, se 'ncercă să domine
 Întrēga omenire, voește-a pune ghiara
 Pe tóta Româniea. Polonulū e ușure,

E fanfaronă, și forța-î stă 'n intrigă și cabale.
 Trufașu este Maghiarul, și 'n egoismu-î barbaru,
 În órba-î nebunie, ar vrea lumea întrégă
 Maghiară ca să fie!

Aceste némuri rele au pusú ochi rēi asupra
 Amatei nóstre Patrii și vorú ca se ne piardă;
 Iar instrumentú servile acestei negre crime,
 Este Andrei Batori. Unitú cu Ierimia
 Movilă al Moldovei, și sprijinitú puternicú
 De armele polone, elú vrēa ca să mă pērdă
 Și să-mi rēpescă Țēra. Iar vulpe-Austriacă
 Pandește în tăcere ca să-î rēpescă prada,
 Cu țēra-î d'impreună.

Acesta e motivulú ce m'a decisú a 'ncepe
 O lupt'atátú de mare. Nu-î vorba de ambiții,
 De vanități ușóre, ci de salvarea Țērii.

În câtú despre Batori, de Sigismund trufașulú,
 Și-a mea recunoștința, tu ai uitat-se vede
 Că elú veni în Țērá cu armele să lupte
 Alătura cu mine în contra păgătimei,
 Ca să 'ncongióre rēulú, tempesta musulmană
 Ce-ar fi trecutú Carpații în țēra-î Ardelénă.
 Apoi, ai uitatú încă infama-î conduită
 Când, în momente critici de cumpănă supremă,
 A sfășiatú tractatulú ce îl lega cu mine,
 Și vrea să pue-asupra-mi stigmatulú umilirei.
 Cu tóte astea, află, nu setea rēsbunării
 Intr'armă-a mele brațe: Românulú nu e sigurú
 De scumpa-î existența, de câtú când sub unú sceptru
 Va'nființa sub sóre unú statú mărețú puternicú,
 Cea Dacie Traiană. Acesta este țelulú
 Ce'mi într'arméză brațulú și imi conduce pașii.

E mare cugetarea ce-animă al meu sufletu,
 E grandioasă lupta ce amă a întreprinde!
 Te calmă însă, stéoa ce mi-a lucitū în cale
 De când ceresculū Tată a pusū pe a mea frunte
 Coróna României, va lumina și-astū-dată
 Anevoioasa-mi cale, căci Domnulū e cu-acela
 Cu care e dreptatea. Te calmă dar, și-așteptă
 Cu 'ncredere deplină a mele 'nalte ordini!"
 —Mărite, scumpe Dómne, și al meu dulce consórte,
 Eū n'am venitū acilea să-ți contradicū voința;
 Tu știi că a ta voe e lege pentru mine.
 Dar astă dată-o négră, sinistră presimpțire
 Mă turbură, m'agită și 'n sufletu-mi deșteptă
 Mari temeri pentru tine. Ce faci tu este mare,
 Sublimū și admirabilū, căci sufletu'ți eroicū
 Nn póte să concipă de câtū fapte mărețe,
 Și tarea ta voința ți-asigură triumfulū.
 Dar nu uita că-adesea mărețele triumfuri
 Ascundū în ele-unū germenū de pasiuni infame
 Ce aū de consecință... Nu vreaū să pronunțū vorba;
 Dar négra-mi presimpțire mă turbură m' apasă
 Și simțū că mă ucide!..."
 — „O sufletū de femee! răspunde blandū eroulū.
 Dar temerea de mórte cređi tu că se cuvine
 P'unū Domnū, pe capulū óstei, ce luptă pentru Țéră
 Și sacrele ei drepturi, și gloria-ī mărețā,
 Să'lū facă-a sta pe gânduri în calea ce-ī prescrie
 Onórea, datoria?! Oribilă idee
 Ți-aū inspiratū în sufletū cei trădători de Țéră
 Ce vorū a mea peire și-a Țerii umilire.
 Când ași cunóște sigurū că 'n capulū carierii
 Ce-am întreprinsū, în Domnulū, m'așteptă cruda mórte,

Eū n'ași șovăi încă de a-ī opune peptu-mī,
Căci mai presusū de viața, în omū e datoria!..."

— „Mai multū, Mărite Dómne, nu voiū a contra-đice
Inalta ta voința ; dar tu nu'mī vei respinge
O cerere modestă : In đile fericite,
Ca și 'n timpī de restriște, în pace și 'n resbele,
Tu m'ai vėđutū continuū lipitā l'a ta cóstā.
Iți cerū ca și astū datā să te 'nsoțescū ori-unde,
Sā 'mparțū deplinū eu tine și binele și răulū !?...“

— „O blandū și nobilū sufletū, angelica'ti dorința
Deplinū ți-e acordată. Prezența ta în luptā,
Și-al teū eroicū sufletū, imī va 'ntāri curagiulū,
Victoria mai certā va face pentru mine.
Mergī dar de te preparā spre-ā mă 'nsoți în cale.“

A đisū, și cu amóre o strānge blandū la peptu-ī,
Și pe augusta-ī frunte depune-o sėrutare.
Iarā mārėța Dómnā. voiósā, fericitā,
Pășește să dispue de scumpa-le plecare.

CÂNTULŪ XIX.

Mihaiu trece cu oŝtea prin munŝi in Transilvania. Secuŝi se rescólă ŝi se inoléză sub stindardele lui Mihaiu. Mihaiu supune Braŝovulu ŝi-i lasă garnisónă. Andrei Batori, aflând de trecerea lui Mihaiu, plécă din Alba, ŝi merge sã se întărăscã la Sibiu. Mihaiu se aŝedã in lagãrũ, cu tóte oŝtile sale, la satulu Destinulu. Stroe Buzescu cade captivũ in mâinile unui cãpitanũ maghiarũ, ŝi este dusũ sub tenda sa. Zuleima care era sub forma cãpitanuluŝi maghiarũ, se descopere lui Stroe ŝi-i declarã cã amorulu a invins'o ancã o datã ŝi nu póte sã'ŝi rėsbune. Zuleima ŝi Stroe imbrăcaŝi in uniforme maghiare, fugũ din lagãrulu ungurescũ. Stroe ŝi Zuleima, goniŝi de pe urmã de o trupã maghiarã, se perdũ inŝr'o pãdure. Zuleima ŝi Stroe la o o tirlã pe oi. Dupe o cina frugalã ei se culca pe erbã sub unũ stejarũ. La lumina foculuŝi Zuleima ŝi Stroe iŝi spunũ suferiutele amoroŝe ŝi jurã unuluŝi altuia de a nu se mai dospãrŝi nici o datã.

La pótele intinse a munŝilorũ giganticŝi
Carŝi despartũ Ardėlulu de țera Romãnescã,
E tãbãritã oŝtea Erouluŝi celũ Mare.
Regina blondã-a noptũi, pãŝindũ cu maiestate
In caru'ŝi de luminã pe bolta azurată,
Aruncã blãnde rađe asupra mãndrei oŝte
Ce stã 'n profundũ repaosũ sub albe 'ntinse tende.
Dormũ oŝtile romãne ŝi 'ŝi întãrescũ puterea,
Sã 'nfrunte greutatea in lupta ce-i aŝteptã.
Dar cãpitanuluŝi mare nu dórme; elũ veghiază,
ŝi cugetã continuũ la planuluŝi d'operare,
La strategiŝi abile, ce aũ sã-i garanteze

O certă reușită.

Mihaiū vrea să străbată în țera Ardelénă
 Prin pasulū ȕisū Buzēulū și să'și așeđe óstea
 Între Sacsoni și Sechelī, spre-a'ī ține 'n ascultare
 Saū a'ī atrage 'n parte-ī; vrea încă-a tăia drumulū
 La oștile polone ce ar voi s'aducă
 Dorite ajutóre lui Andreas Batori.
 Dar mai 'nainte însă de a porni d'acilea,
 Elū spediază ordinū în mândra Oltenia
 La marele banū Udrea și la Buzescu Radu,
 Să iasă, să se scóle cu oștile Craiovei,
 Din Mehedinți și Jiulū, să-ī iasă înainte
 În luncile întinse ce inconjorū Sibiulū.

Se lumina de ȕiuă, și-o blândă auroră
 Ce-aprinde universulū cu rađe purpurine
 Anunț'o ȕi splendidă. Natura se deștéptă
 Din somnulū celū letargicū, și pasērile'n crânguri,
 Și férele prin selbe, salută fie-care
 În limba-ī naturale pe împēratul ȕilei
 Ce-animă Universulū. Mihaiū ordonă 'ndată
 La corniceriī óstei să sune deșteptarea.
 Acum mândra oștire e tótă în piciorē
 Sub armele-ī de luptă, și-aștéptă cu ardóre
 S'audă 'naltulū ordinū märețului lorū Duce.

Mihaiū vrea să pătrundă în țera Ardelénă
 Cu multū mai înainte ca 'naripata Famă
 Să pótă duce vestea lui Andreas Batori
 Că a plecatū din Țēră. Elū dă ordinū prin crainici
 În tot lagărulū óstei ca nimeni să nu pórte
 Cu sine de câtū arma și micidele bagage.
 Întrégă brava óste să facă pe josū calea:
 Soldații, căpitanii, să mérgă toți alături

Ca niște frați de arme. Pe cai ușori de munte
Să se încarce tunuri și alte necesarii
De lagăr și de luptă ; femei și avuție
Și grelele bagage să vie mai în urmă
Pe cai și în căruțe.

Mihaiū, în prevedere d'a nu 'ntempina 'n cale
Vr'unū neplăcutū obstacolū din partea inemică,
Pornește înainte o bună avan-guardă
Să garanteze calea armatei ce-i urmădeă.
Elū vine 'ndată 'n cale, ș'apoi întréga-ī oște
Pașește dupe dēnsulū. Rēsună codrii, munții
Și văile profunde de sgomotulū de arme,
Și tropătulū copitei fugacilorū în spume,
De strigătele celorū ce mergū voioși la luptă.
Fugū férele selbateci, răcnindū pline de spaimă
Și se ascundū prin peșteri, prin viđuinī obscure,
Ca 'n ȓile de tempeštă, de uraganū teribilū.
E ore rēulū geniū ce Creatorulū lumii
În drēpta sa mânie a deslăntatū din Iaduri
Și l'a trimisū pe teră să pedepsescă lumea
De multele-ī păcate ? O ! nu ; este ne'nyinsulū
Apērătorū al crucii, e strălucitulū geniū
Al mândrei Romānie ce-a priimitū din Ceruri
Mărēța misiune de a salva creștinulū
Din ghiarele păgāne ; e Anibalū Romānulū,
Mihaiū, marele Duce care-și conduce oște
Prin mândrii Alpī Carpatici în țera Ardelēnă,
S'o scape de sub aspra, maghiara tiranie.
O ȓi și-o nópte-ajunge oștenilorū cei falnici
Ca să străbată-acēstă selbatecă grea cale,
Și étă-ī pe pāmēntulū frumoșei Transilvaniī.
Aci, pe o câmpie mănósă și plăcută

A tăbărită oștirea și gustă 'n libertate
 Repacsul ce simte unu fiu la sênulă mamei.
 Mihaiu pornește 'ndată pe Tamasfalvi, Maco,
 Pe Harli și pe Domös, secui néoși de rasă
 În centrulă sêcuimei ce locuiescú Cikudulú
 Și scaunulă Gherghiulú să-i cheme la revoltă
 În numele dreptății ș'al libertății sacre.
 Sătui de tirania lui Sigismund Batori,
 Și ne-așteptându nimica de la Andrei despotulă,
 Sêcuii nu esită a se 'nrola sub stégulă
 Unui puternicú Duce. Dar mai 'nainte însă
 De a coprinde arma, ei cerú liberă voe
 Să ardă, să sfárame Orheulú, cetățuia
 Ce Sigismund Ioane, tiranulă maghiarú rege,
 D'asupra lorú ȕidise, spre-a-i ține 'n apăsare.
 Mihaiu voiosú le-acordă ardenta lorú dorință.
 Și Secheli, ca vântulă, teribilă in mânie,
 S'ardicú in mare numărú și ardú, dărimú cu totulă
 Cetatea ce-i domină și pradă și devastă
 Mulțime de casteluri și mulți magnați cadú pradă
 Vendetei sângeróse. Apoi mergú cu grămada
 În tabăra romană.

D'aci Mihaiu se scólă și-aședă a lui castre
 Mai spre Brașovú, la Prêșmărú, orașú din țera Bêrsei.
 Mihaiu nu vrea să lase in urma lui Brașovulă
 În libera sa voe, căci astú orașú puternicú
 L'arú fi isbitú din spate la unú momentú propice.
 De-aceea il supune, și-i lasă garnisonă.

În nóptea viitoare, Mihaiu pornește óstea
 Și pasă înainte și 'n Codlea se oprește.
 Aci puțină așteptă și trece la Șercaia ;
 Apoi cu multă grabă străbate Fogărașulă,

Ș'ajunge 'n Cărtișóra. Mihaiū pune prea multă
Celeritate 'n cale, spre-a nu da pasū dușmanulū
Oștirea să-și adune și planulū să-ī dăreme.

Între acestea 'n Alba dieta adunată
Se ocupa cu chestii de mică importanță
Fără a ști nimica ce se petrece 'n Țérá.
Dar de o dată fama nefericitei sórte
Aduce în cetate teribila novelă,
Și tótă Ungurimea se turbură se mișcă.
Andreī chiamă sub arme pe toți ostașii Țérii,
Și-ordonă să s'adune în lagărū la Sas-Sebeșū.
Se pórta 'n tótă țera o sabie 'ncruntată
În negru 'nchegatū sânge, ce-anunță tot d'auna
Omorulū și peirea, și se invită lumea
A se scula la arme.

Andreī lasă în Alba pe fratele seū Ștefan
Și Ladislav Gyulasi ș'alérgă la Sas-Sebreșū
Unde s'adună óstea. Elū nu stă multū acilea,
Căci află că dușmanulū s'avintă cu pași repeđi,
Și vrea să-ī stea 'mpotrivă. Pornește iute óstea
Și pașii îndreptésă către Sibiulū mândru,
Unde 'ntărește castre.

Mihaiū înaintésă către Sibiū cu óstea-ī,
Spéréndū s'ajung'acolo 'naintea lui Batori.
Dar țălu-ī mai cu sémă era să-și împreune
Puternica lui óste cu oștile Oltene,
Aduse de Ban Udrea și de Buzescu Radu,
Prin pasulū Turnu-Roșu. Dorința-ī se 'mplinește,
Și oștile unite pășescū mai înainte
Și se orpescū în lagărū la satulū ȕisū Vestinulū.

Mihaiū nu vrea să iasă cu óstea-ī la lumină,
Ci se oprește încă în curmăturī de munte,

Pin' va sosi momentul s'o scôtă la câmpie.
 Dar oștile dușmane erau atât d'aprobe,
 Că strejile opuse se vedü una pe alta.
 Nu pöte căpitanulü ca să deschisă lupta,
 Căci tunurile sale rëmase suntü în urmă.
 Elü are dar nevoe d'o ȕi de 'ntârziere :
 Spre a-și atinge scopulü trimete lui Batori
 Cuvinte dulci de pace, pe care Cardinalulü,
 În marea-ı îngrijire, căci nu sosise încă
 Doritele-ajutöre din diferite locuri,
 Le-acceptă și deschide negocierı de pace.

Andrei trimete solii în tabăra română,
 Ce-aducü lui Mihaiü vorbe de plină îngănfare.
 Eroulü se arată dispusü ca să primescă
 Propunerile-aduse, și 'nchee armistițiü
 Cu solii lui Batori, și se trimitü ostatici
 Din amânduoë taberi. În tötă ȕiua-acea
 Se facü cercări de pace ; dar fär'a satisface
 Ardenta așteptare a lui Andrei Batori.

Între aceste-armata cea brav'a României
 Și căpitaniı mândri ardü toți de neastempărü,
 Tot așteptändü momentul de a intra în luptă.
 Către apusulü ȕilei Buzescu, bravulü Ștroe,
 Aprinsü de nerăbdare, incalecă-armăsarulü
 Și insoțitü d'o cétă de bravi d'ai sei resboinici,
 S'aventurésă-a face o mică scursiune,
 Departe multü de lagărü, spre-a recunöște loculü
 Ce are să le serve de teatru 'n marea luptă.

În fugă-ı, cursierulü, il duce prea departe
 De mica lui escortă ce-lü perde din vedere,
 Căci a cotitü în dosulü unei coline 'nalte
 Ce se vedea 'nainteı. Aci nefericirea

Ce însoțește pașii vitezului resbelnicū,
 Îl face ca să cadă pe ne-așteptate 'n cursă ;
 O cétă călărăță din armia maghiară
 Ce poposea în dosulū aceliī verđi coline,
 Îndată ce-lū dărește, il ocolește, 'lū stringe
 D'aprópe cu-a lorū arme. Buzecu 'n disperare,
 Se uită împrejurū-ī și nu vede nici unulū
 Din brava lui escortă. Elū înțelege 'ndată
 Că nu este scăpare și cată-a-și da viața
 Ca bravū, cu arma 'n mână. Își trage iute spada
 Și resemnatū așteptă a sórtei lovitură.

Se tot strimtésă cerculū maghiarei cavaleriī
 Și'ntr'unū momentū, Buzescu, era să cadă pradă
 În luptă neegală, când de o dată-auđu-ī
 E deșteptatū d'unū tropătū ce vine de departe.
 Toți își întorcū privirea de către acea parte,
 Și vedū sburandū ca ventulū unū căpitanū de arme
 Ce dă semnū de departe maghiarei cavaleriī
 Ce 'nconjura pe Stroe să nu încep'ataculū.
 Într'unū momentū e 'n fața lui Stroe ce-lū privește
 Și nu póte să-lū vadă, căci fața-ī e ascunsă
 Sub viziera cascei ce stă mândru pe capu-ī.
 Ca statui imobile, maghiarulū și Buzescu,
 Privescu unulū la altulū și nimenī nu 'nțelege
 Ce cugetări frământă pe căpitanulū ungurū.
 Buzescu, în turbarea mâniei ce-lū aprinde,
 Rupendū tăcerea dice :

— „Ce stai în nemișcare, viteze căpitane?
 Fortuna îți suride ; tu ai în a ta fața
 O victimă mărétă ; ridică-ți dară spada.
 Iar de te temi cu mine să 'ncruciseđi ađi ferulū,
 Retrage-te, mă lasă să luptū cu 'ntréga-ți trupă.

Eū voiū ca să daū morţii câţi-va din ei acilea,
 Apoi să scapū de-o viaţă ce-mi este odiōsă.
 — „Presumţiosū resbelnicū, respunde căpitanulū
 Cu-o voce innăsprită, de multū a ta viaţă
 Imi este rezervată, şi numai eū am dreptulū
 S'o smulgū din peptu-ţi tēnărū, spre-a stinge 'n alū
 teu sânge

O sete ce mă arde de multū, fără remediū!..“

Aceste-accente aspre deşteptă de o dată
 În sufletulū lui Stroe unū simţimētū teribilū ;
 Fiorulū rece-al morţii străbate prin a sale
 Multū arđetōre vine, nu pentru téma morţii,
 Ci pentr'unū misterū straniū ce se revelă 'ntr'ensulū ;
 Palōrea morţii crude i-acopere figura,
 Din mânā-i cade spada. Atuncea căpitanulū
 Dă ordinū l'a sa trupă să desarmese iute
 Pe valorosulū Stroe, pēn' nu-şi revine 'n sine,
 Şi cu respectū să-lū ducă sub tenda sa în lagărū.
 I se supunū oşteniī, şi esecutū îndată
 Imperiosulū ordinū.

Sunase međulū noptiī, se potolise foculū
 Pe câmpurī şi sub tende şi totū era 'n tăcere
 În castrele Maghiare. Sub o frumōsă tendă
 Abia se mai zăreşte o licărindă lampă.
 Aci, 'n tăcerea noptiī, veghiađă bravulū Stroe
 Profundū în cugetare. Elū işi frământă mintea
 Spre a ghici misterulū ciudateī aventurē
 Din đioa ce trecuse. De-o dată înainte-ī
 Apare căpitanulū ce preocupă mintea-ī,
 Aşa cum il vėduse cu faţ'acoperită
 Sub larga-ī vizieră. Elū sta măreţū în faţa
 Captivulū Buzescu, meninţatorū ca mōrtea,

Și cată multu asupră-î. Buzescu dupe-o scurtă
 Și crudă așteptare, își alță mărețu fruntea,
 Se scólă în picióre și ațintindü cu ochii
 Cea stranie figură, îi dize cu putere :

— „Ești mesagerulü morții, tu care vii 'nainte-mi
 La astă tristă oră, saü ești însăși căliulü
 Ce vrei să-mi răpești viața, p'ascunsü, în umbra noptii?
 Vorbește, eü suntü gata să 'n fruntü a sórtei voe!..

— „O! nu, respunde 'ndată superbulü belatore,
 Căci Cerulü saü Infernulü, unü demonü saü unü angelü
 Te aü sub a lorü pază, protegü a tale dize.
 Arcana lorü putere înlătură tempesta,
 Îmoaie 'n orî ce inimî a furiei turbare
 Și 'n fața ta sfăramă a rësbunării armă.“

Și căpitanulü june, trăgëndü din tēcă spada,
 O fränge ș'o aruncă în pulbere și-o calcă
 Sub ale lui picióre.

— „Venisemü, dize dënsulü, să catü o rësbunare
 Ce nici însuși Satana nu a pututü concipe.
 Dar cruda ta vedere më 'nvinge, më desarmă,
 Căci suntü vitězü îu luptă, dar slabü în fața celui
 Ce 'n peptu-mi de femee lăsă o rană-adincă.“

Și ridicându-și mâna, aruncă din capü coifulü
 Ce-i ascundea figura. Și nobila Zuleima,
 Cu străluciți-i carmenî, apare înaintea
 Vederilorü lui Stroe, pătrunsü d'unü dulce farmecü.
 Buzescu stă o clipă uimitü și 'n nemișcare
 În fața astui straniü, surprinđetörü spectacolü.
 Apoi, ștergindu-și ochii și ațintindü în fața
 Frumósa viziune :

— „Zuleima, dize dënsulü, cu-o voce 'năbușită ;
 Zuleima, ești tu ênsă-țî? saü e cum-va vre-o umbră

A visurilor mele, din zile fericite!..

— „Așa, ȕice Zuleima; așa, eă suntă o umbră,
Ună visă de fericire ce-ai spulberată ca fumulă
În cruda-ȕi nepăsare din somnulă fericirei
În care împreună ne desfătămă o dată!..
Așa, o crudă sôrtă neconținută mă 'mpinge,
M'aduce înainte-ȕi spre a-mi nutri durerea
Ce peptu 'n veci mi-apasă!..“

Și c'ună transportă frenetică s'aruncă ca victimă
În brațele lui Stroe și-lă stringe multă la peptu-ă,
Fară-a putea nici unulă să mai profere-o vorbă.
Dup'ună momentă, Buzescu, se smulge de la peptulă
Celă ardătoră și ténară al nobilei Zuleima,
Și în delirulă straniă unoră ardente friguri
Ce aprinsese 'n sufletă ne stinsa pasiune
Ce-avea pentru Zuleima, s'aruncă la picioare-ă
Și c'o 'nfocată voce:

— „De ce ună fatală geniă neconținută te-aduce
În față-mi, în momente de crudă încercare?!..
Zuleima, tu poți astăzi să cruȕi zileloră mele
Amara sufesinȕă ce-oribilă mă turmentă
Și să te scapi d'ună demonă ce-ȕi turbură viaȕa.
Ia spada mea din tēcă și-o 'mplintă-adincă în peptu-mi,
Ucide 'n elă amorulă ce arde pentru tine
Și mă redă virtutii ce uită când suntă în față-ȕi.
— „Așa dar al teă sufletă, respunde blândă Zuleima,
A 'mpărtășită amorulă ce peptulă meă consumă.
Și vrei să-ȕi curmă viaȕa? voești a mă desparte
Etern de al teă sufletă?!.. O! nu, amate Stroe,
Amoru-mi pentru tine a 'nvinsă cruda mea sôrtă:
D'acum, în reă și'n bine, în ceruri saă în iaduri,
Vomă fi tot împreună!..“

A ȡisŭ, ši se indr ptă către intrarea tendei
 La care stă de paȡă al ei sclavŭ de credinȡă.
 Ea iute  i šoptešte vre-o c te-va cuvinte,
 ši elŭ aduce 'ndat  tre  forme militare
 Ce p rtă cavaleri  maghiari pe câmpulŭ luptei.
 — „Să ne 'mbrăcămŭ indat , šoptešte 'ncetŭ Zuleima,
 Căci timpulŭ sb ră iute ši m rtea ne pindešte“

Puȡinŭ, ši printre tende se v dŭ trec nd ca vântulŭ
 Tre  cavaleri de frunte. Ei int lnescu in cale
 Deštepta sentinelă ce vrea ca să-i opréscă,
 Zuleima insă 'n trec tŭ pronunȡă cuvîntŭ magicŭ,
 ši pasă inainte. Deja ei străbătuse
  n lungŭ intinsulŭ castru, š'acum suntŭ in câmpie,
 ši sborŭ pe cai ca vântulŭ. Fugeaŭ bravii resbelnici
 F r'a c ta in urmă ši fără să cutese
 A sc te vre o vorbă. Dar trista lorŭ tăcere
 De-o dată e 'ntreruptă d'unŭ trop tŭ de copite
 Ce vinŭ din depărtare. Ei capulŭ iši int rnă
 ši v dŭ sbur ndŭ spre d nšii, pe cursierli ageri,
 O trupă de resbelnici ce-abia se v dŭ la raza
 Unei nor se lune, ca umbre diafane.
 Pericolulŭ e mare, căci m rtea  i gonešte.
 De-aceea ei daŭ pinten  fugacilorŭ in spume
 š'alergŭ in g na mare.

Spre-a-ši perde a lorŭ urmă, fugarii p trundŭ iute
 Într'o obscură selbă ce se afla 'nainte
 ši se afundŭ intr' nsa, ši fugŭ fără 'ncetare,
 Ne mai štiindŭ pe unde iši r tăcescŭ ei pašii.
 Fugiră multŭ timpŭ astŭ-felŭ, ši caii d'ostenelă
 Se domolesc din fugă. Eraŭ sc paȡi acuma
 Din ori ši ce pericolŭ; dar nu štiŭ und'se află,
 Nic  unde aŭ s'ajungă, căci in pădurea désă

Nu vedă nici o potecă să le indice calea.
 Ei abandonă friulă fugaciloră ce-î pörtă
 Și-î lasă 'n a loră voe. Cursieră și 'ndreptă pașii
 Pușină în partea dréptă și mergă fără de pregetă.
 Dupe pușină cale, s'aude 'n depărtare
 Lătratulă unu căne și vedă slaba lumină
 Unei timide flacări ce-abia pôte străbate
 Prin dеса umbră-a nopții. Pașescă plină de speranță
 De către parte-aceea și dau peste o stină.
 L'a loră apropiere se întărită căni
 Ș'ală loră lătrată deșteptă păstoră din răpaosă.
 Celă mai bătrină dintr'ênșii se scólă în picioră
 Și resemată în băta-î elă așintește 'n față
 Pe cei trei feți de arme și dice 'n limba dulce
 A patriei române :
 — „De unde 'n aste locuri ș'acu 'n puterea nopții
 Voinici ce purtați arme ? Venit'ați voi acilea
 Să turburați odihna unoră păstoră de turmă ?
 Sunteți fugari de óste ? sau rătăcit'ați calea
 Pe care vreați să mergeți ?
 — „Trăiască Mihaiă-Bravulă, respunde-atunci Buzescu,
 Și óstea-î ce se luptă a libera Ardélulă
 Din ghiarele maghiare. D'ai lui ostași noi suntemă,
 Și-o 'mprejurare tristă ne rătăcește pașii
 Prin astă négră selbă.“
 — „Trăiască dar, respunde voiosulă baciă al tărlei,
 Și Cerulă să 'ncunune mărețele lui scopuri
 Așa precum gândește. Descălecați în tărle
 Și v'odihniți acilea ca și'n căminulă vostră.“
 Și 'ndată capulă stânei l'ai sei ciobani ordonă
 Să dea cai la érbă, să mai așite foculă
 Și masa loră frugală la óspeți să întindă.

Căci Domnul îi trimite. Cinesă bravii ôspeți
L'a focului lumină și-și capătă puterea.

Buzescu 'n cursul cinei se 'ndreptă către baciū
Ce sta la focū cu dênșii și 'ntrébă de-î departe
D'aci românulū lagărū și care este calea
Ce duce dreptū la dênșulū.

— „Pentru voinici de ôste, cu cai ageri c'ai voștri,
Destulū suntū vre-o trei ore; iar drumulū e poteca
Ce plécă chiar d'acilea din țarculū stânei mele.“

— „Îți mulțumescū, bădiță, de buna ospătare
Și îți urămū ca turma mereū să-ți totū sporéscă
Sub cerulū unei patrii de-apăsători scăpată.“

— „Amin, ȓice ciobanulū, și armele române,
Domnindū victoriôse peste Carpați și Istru,
Să ție susū stindardulū măreții, vechii Dacii!“

Apoi cei doi junī ôspeți se tragū ceva în lături
Și se lungescū pe érbă să ia puținū repaosū :
Iar altulū nu departe veghiasă cum pascū caii
Pe plaiū în libertate.

La palidele flacări a focului ce arde,
Zuleima și cu Stroe privescū unulū la altulū,
Și somnulū nu s'atinge d'ai lorū ochi ce schintee
Ca niște vii lucéferi, și suntū perduți cu totulū
În suvenirī trecute. Zuleima intrerupe
În fine-astă tăcere printr'unū suspinū ce scôte
Profundū din peptu-î ténărū. Buzescu cu o voce
Timidă și duiôsă :

— „De ce, scumpă Zuleima, alū teū peptū se sfișie
De crude-amari suspinuri? Prezența-mī lîngă tine
Să nu fie 'ndestulă a-ți face fericirea?!“

— „O, da, amate Stroe, prezența ta e raiulū
Ce 'ncongiură ființa-mī cu ale lui delicii.

Dar tocmai astă dulce, imensă fericire
 Deşteptă 'n al meu sufletu vii temeri ce-lu sfişie,
 Rechiamă 'n a mea minte, ca 'ntr'unu tabloû feericu,
 Acelu visû delirante ce am gustatû cu tine
 În raiulû fericirei. A nôstre-ardente inimî,
 Gingaşe, inocente, se desfătaû ca flórea
 În roa dimineţii, pluteaû în fericire
 Ca fluturii pe zefirî. Dar o suflare rece
 Păli suava flóre şi-unû vântu tempestosû, iute
 Goni zefirulû dulce şi orî ce mângăere.
 Suflarea cea de ghiaţă ce-ai îndreptatû asupra-mî
 În nóptea de durere, dupe fatala stîncă,
 A vestejitû pe faţa-mî ai tinereţii carmenî
 Şi-a omoritû cu totulû feericcele aripî
 Ce-amorulû imî dedese cu visurî aurite.
 Şi vai! căduiû victimă în valea disperării;
 Decepţiunea crudă a omoritû în mine
 Credinţa 'n fericire!..

„Tu nu ştii, scumpe Stroe, ce-am suferitû în urma
 Plecării tale crude; tu nu poţi înţelege
 Turmentele oribile ce mi-ai lăsatû în sufletû!
 Atâta disperare ai aruncatû în senu-mî,
 C'am vrutû să-mî repui viaţa în nóptea chiar aceea.
 Dupe fatala stâncă, am vrutû să stingû în valurî
 Unû focû ce-ardea în peptu-mî; dar unû spectacolû
 straniû,
 Şi fiorosû, sinistru, al lui Osmanû cadavru
 Care plutea pe ţermurî, împinsû d'a mării valurî,
 Victima sventurată amorului ardente
 Ce-avuse pentru mine, schimbă a mea voinţă,
 Şi deşteptă în peptu-mî unû simţimentû de ură,
 De crudă rësbunare. Nu mai trăiamû acuma

De câtŭ pentru vendetă.

„Aflaiŭ despre resbelulŭ ce se agită astăđi
 Și alergaiŭ ca vântulŭ în fruntea trupei mele,
 Să-mi satisfacŭ dorința. Fortuna îmi surise,
 Te dete 'n a mea mână. Eŭ mă păștémŭ în sufletŭ
 De setea resbunării: Venisemŭ înainte-ți
 Sub tenda mea din castru decisă-a te ucide
 Și-am satisfac astŭ-felŭ cumplita mea mânie.
 Dar vai! nu cunoscusemŭ puterea pasiunei
 Ce ai plântatŭ în peptu-mi. Când te vedŭi 'nainte-mi
 Sublimŭ în resemnarea-ți, mi se păru în chipu-ți
 Că vedŭi chiar paradisulŭ ce Mahometŭ rezervă
 L'ai seŭ fidelŭ în ceruri; se stinse 'n peptŭ turbarea
 Vendetei ne 'mpăcate și 'n inimă-mi s'aprinse
 Antica pasiune, fatală vietii mele.

Acum decidă Cerulŭ în viitorŭ de sôrta-mi,
 Căci m'abandonŭ cu totulŭ la 'nalta lui voință!..“

A ăisŭ, și e 'necată în lacrămi și 'n suspinuri.
 Buzescu, cu sfiata unŭ amorŭ din sufletŭ,
 S'apropie de dēnsa; cu buze arđetore,
 Culege de pe față-i ferbintele ei lacrămi,
 Ca fluturele roa dupe suava flóre.
 Apoi, luândŭ de martorŭ bălaia lampă-a nopții,
 Ce străbătea prin frunđe cu raze amoróse
 Și stelele lucióse dupe-azurata boltă,
 Ii jură cu 'nfocare că de acu 'nainte
 Aci josŭ saŭ în ceruri vorŭ fi inseparabili.

Morfeŭ se 'ndură 'n fine și-atinge cu-a sa vargă.
 Perechea amorósă, și ei adormŭ în visuri
 De fericiri celeste!..

CÂNTULŪ XX

Buzescu și Zuleima în pădurea seculară. Zuleima reveleză lui Stroe planul a cător-va căpitanî maghiari prin care voiau să asasine pe Mihai. Stroe și Zuleima plecă cu iutela în tabara la Mihai, să previe trădarea. Mihai înapoiasă lui Batori pe ostaticii sei, somându-l să-l abandone Ardélul. Andrei Batori, perdându speranța de pace, ese în câmpul de bătae și-și întocmește oșteea pentru luptă. Mihai vine cu oștile sale în fața dușmanului și le înșiră în rinduri de bătae, dupe un plan strategic.

A nopții valuri negre cu 'ncetulū dispăruse,
Colinele-aurite salută cu-a lorū frunte
A zorilorū ivire. Mii rađe călduróse
Pătrundū printre ștejarii pădurii seculare,
Ș'anunță o ți nooă la tot ce are viață.
Se deșteptase turma și căinii și păstorii,
Și tót era 'n mișcare.

Buzescu și Zuleima gonescū de la ei somnulū,
Deschidū ochi mari și cată duióșū unulū la altulū.
Păreaū că se deșteptă ca dintr'unū somnū feericū.
Și-abia și-aducū aminte de cele întemplate
În nóptea ce trecuse. În fine ei se scólă
Și rătăcindū ca cerbulū, găsescū sub umbra désă.
Fontána ce țîșnește o apă cristalină.
Aci s'oprescu pe dată să-și răcoréscă fața

Și'n peptu să-și stingă setea. S'aședă împreună
 Pe trunchiul unui arboru trântit de vijelie,
 Ș'acilea, în tăcere, ascultă-armoniöse
 Concertele de pasări ce le desfata-auzulu ;
 Privescu unul la altulu pătrunșid'unu secretu farmecü,
 Și nu cutesu nici unul a profera o vorbă.
 Sublimi în inocență, păreaü Adam și Eva
 În raiulu fericirei în care Creatorulu
 A aședatü dileta-i, superbă crétură.
 Țăcerea uimitóre în fine fu 'ntreruptă :
 — „Eü sperü, dise Zuleima, să nu ne mai despartă
 Nimicü pe astă lume. Permite-mi, scumpe Stroe,
 Ca 'n lupta ce s'aștéptă să fiu tot lingă tine ;
 Voescü cu tine-alătüri să 'nfruntü orü ce pericolü,
 Voescü ca peptu-mi fragedü să fie pentru tine
 O pavađă-oțelită.“
 „O! scumpa mea Zuleima, respunde 'ndată Stroe,
 În luptă lângă tine voiü fi unü leü feroce.
 Trufia unguréscă va încerca d'aprópe
 Teribela-mi mânie.“
 — „Cunoscü amate Stroe, maghiara sumeție,
 Ce n'are-asemănare cu-a luptei vitejie.
 Maghiaru-adesea-alérgă la 'nșelăciuni perfide,
 La armele trădării!.. Cătü fuiü cu ei în lagărü
 I-am cunoscutü d'aprópe. În nóptea precedentă
 În tendă-mi s'adunară și lungü ei discutară.
 Mii planuri ei făcură cum ar putea să 'nvingă
 Nemiculu ce-i spăimântă. Din ei unulü propuse
 Un međiü infernale, degradătorü perfide :
 — „Spre-a 'nvinge pe Românulu și aspra-i cerbicie,
 Cu orü ce prețü noi cată s'abatemü capulu mândru
 Superbulu lorü Duce.“

— „O știmū, respundū cu toții ; dar care este omulū
 Și brațulū acelū tare ce-arū cutesa s'abatā
 Pe leulū celū sēlbatecū ce pōrtā 'n a lui mână
 Flagelulū morții ēnsu-și, și este 'n bătălie
 Unū destructore demonū?!“

— „Prea facilū, dișe altulū. Acea ce nu pōte
 Bravura militarā, va face-abilitatea :
 Noi nu pūtemū ucide pe astū fiorosū taurū
 De câtū prin stratagemā, și étā-a mea idee :
 Căți-va din bravii noștri, vre-o doi-spre'ce la numărū,
 Vorū îmbrāca costumulū romānei cavalerii
 Ș'apoi vorū sta la pândā. În ferbințēla luptei
 La unū momentū propice, ei vorū eși 'n câmpie,
 Se vorū preface 'n luptā cu alții tot d'ai noștri,
 Și 'ncetū se vorū retrage spre tabāra romānā.
 Din partea inemicā nu vorū avea vre-o témā,
 Căci, sigurū, îi vorū crede voinici din a lorū óste.
 Când apoi bravii noștri vorū fi destulū d'aprópe
 De tigrlulū celū feroce, vorū nāvāli cu toții
 Asupra lui cu lancea și 'ndatā 'lū vorū da morții,
 Cu mare 'ntusiasmū aplaudā toți planulū ;
 Deja se fēlicitā de certa reușitā.

Eū singurā 'ntre dēnșii staū rece, în rezervā.
 Suprinși d'a mea tăcere, cei l'alți mă 'ntrebā 'ndatā
 De nu aflu proiectulū ingeniosū și sigurū,
 De nu voiū să iaū parte l'a lui eșecutare.

— „În țēra mea natalē, respundū cu indignare,
 Nu se usesū d'asemeni miđlōce 'n bătălie.
 Eū am venitū acilea să luptū ca bravū pe față,
 Dar nu să culegū laurī cu armele tradării.
 Nu potū să fiū d'ai voștri.“

„Roșescū plin de mānie Maghiarii și se scōlā,

Și esū din a mea tendă fără-a mai ȃice-o vorbă,
Căci ei simtū desonóre ce-apasă a lorū frunte.

— „Dar n’ăi aflatū în urmă, întrebă-agitatū Stroe,
De-aū renunțatū la astă infamă hotărire?”

— „Nimicū, căci deatuncea eū n’am datū ochi cu dēnșii,

— „Zuleima, ȃice Stroe, acești mișei resbelnici

Mi ’nspiră mare témă, și o presimțire tristă

Mă face ca să tremurū d’a lui Mihaiū viață.

Să alergămū îndată în tabăra română,

Să prevenimū trădarea ce-amenință d’aprópe

P’al nostru mare duce.“

A ȃisū, și sbóra ’ndată la tărta ciobănescă,
Și-ordonă să le-aducă mai iute armăsarii.

Assan se și presintă cu-ăi lorū cursierī agerī

Ce bate din copită, arȃendū de ’mpaciență

D’a se porne pe cale. Buzescu stränge mâna

Stăpinului de turmă și-ī multumește-amabilū

De buna lui primire. Îndată cei trei óspeți

Încalecă-armăsarii și sborū agerū ca vântulū

Pe ’ngusta potecuță ce duce dreptū în castru

La armia română. Ciobanulū îi privește

Până ce-și perdū de urmă, disparū în désa selbă.

Între acestea ’n castrulū Eroulū celū Mare

Sosescū ostași cu tunuri. Acuma totū e gata

Ca să se ’ncépă lupta, spre-a nu da pasū, Batori,

Să-și întărescă óstea cu nooi soldați ce-aștéptă.

Din ȃi de diminéță, Mihaiū inapoiasă

Lui Andreas Batori pe Moise Sécuiulū

Și pe Melchiorū Bogati. Elū spune lui Batori

Prin aști maghiari ostatici, să-ī lase ’ntregū Ardélulū

Deplinū în a sa voe, să-ī abandone Tera,

Căci altū-felū va coprinde-o cu spada, vitejește.

Andrei pricepe-atuncea că trebuie-a se bate,
 Și 'napoiadă 'ndată ai lui Mihaiū ostateci;
 Dar cruda presimțire neconținut îi dăce,
 Ca să evite lupta; de-aceea elū trimite
 În tabăra română din noou pe Malaspina ¹⁾
 Ca să tentese încă de pôte-a 'nceea pace.

Mihaiū, în hotărîrea-î nestrămutatū și tare,
 Nici vrea să mai asculte pe solulū lui Batori.
 Elū merge dreptū în lagărū, își întocmește oșteă,
 Pornește cu iuțelă spre câmpulū de bătao.
 Andrei aștepta încă pe solu-î cu răspunsulū,
 Când de-o-dată 'n față-î apare-unū mândru crainicū
 Trimisū de Mihaiū Bravulū. Elū spune încă-o dată
 Luī Andreas Batori să abandone țera
 Și să depue arma, de vrea ca să evite
 A sângelui vărsare; iar la din contra, dēnsulū,
 Va fi gonitū din urmă cu foculū și cu spada.

Andrei la aste vorbe semețe, tunătoare,
 Turbēză de mânia, incalcă-armăsarulū
 Și chēmă înainte-î pe generalulū oștei,
 Gasparū Cornișū vitēzulū, și-î dă ordinū pe dată
 Să întocmescă oșteă în rindurī de bătae.
 Gasparū conduce oșteă pe o câmpie lată ²⁾
 Și astū-felū o înșiră:

În centru elū aședă frumōsa cālărime
 Ce se comandă 'n luptă de Moise Sēcuiulū

1) Malaspina era un episcopū trimisū de Papa ca nunțiu al seū lângă Andrei Batori. Andrei îl trimise în tabăra lui Mihaiū să miđlocescă de pace. Malaspina, ca să reușescă în misiunea lui, cueză a spunē lui Mihaiū că este trimisū de împăratulū Rudolfū să invite pe Mihaiū să părăsescă Ardélulū. Mihaiū îl dovedește mincinosū și-lū gonește rușinatū din tabără.

2) Câmpia dintre Sibiu și Șelimbarg,

Și de locotenentii Franciscu Sevri, Beez
 Și Toma Czomortany, sēcui viteji de frunte.
 Alătura cu dênșii era óstea polonă,
 Cu arcuri, pușci și săbii, avëndü în capü unü nobilü
 Polcnü, distinsü în lupte.

La aripa din drépta, e armia pedestră
 Și încă sași o mie. Comanda astei aripî
 Se dá lui Stefanü Lazărü, deprinsü multü în resbele
 Și care avusese victorii strălucite
 În multe alte lupte. I se mai dete încă
 Ca ajutorü, Aradi, unü bravü căpitanü ungurü.

În aripa din stânga, veneaü întâiü albaștrii, ²⁾
 Pretoriani pedestri, voinici, viteji de frunte,
 Ce se comandă 'n luptă de Pereșetz Mattheea
 Și de Franciscu Turi, al seü locotenente.
 Venea apoi în urmă armata de rezervă,
 Pe care o conduce Huszar Petre și Tahi,
 Maghiari ambii de rasă și ageri în resbele.
 Huszar are întrégă comanda astei aripî.
 Alătura cu óstea din aripa cea stângă,
 Vinü nobiliü, magnații, Melchior, Bogati ș' alții ;
 Apoi la stâng'acestorü era banulü de Lugoșü,
 Andrei Barcsai cu-o bravă, vitésă călărime,
 Gaspar Sibrik cu óste de călăreți pretorii.

În linia a doua venea corpul reservei
 Formatü din nobilime, bărbați din comitate.
 În capulü lorü se află Ión Ifliü celü june,
 Senatorii Ravasdi și Toldi și Rodoni,
 Și alți viteji din nobili. Sennyei are comanda
 Acestei mândre trupe. La spate veneaü încă

2) Acéstă trupă se numea astü-felü dupe uniforma ei albastră.

Călări vre-o șese sute, ce comandați Mendzenti
Szeinere, Wolfgang Petki și cu Ștefan Beseni.

Așa 'ntocmită óstea, Andrei adună 'n giuru-î
Pe capii ce-o comandă și vrea să-î stimulese
La luptă, la bravură. Dar patima 'lă orbește
Și-lă face ca să uite și rangulă ce elă pórtă,
Și buna cuviință. Elă multă se 'nfuriasă
Ș'aruncă calomnia și 'njurii nesfirșite,
Cercendă să innegrască pe bravulă Mihaiă vodă
Și nația română. Apoi p'ună cală de rasă,
Se pune, își ia loculă la drépta strălucitei
Falange ce comandă, p'ună punctă înaltă de unde
Să póta să observe oră ce mișcare-a óstei.

Maí staă pe lângă dènsulă Ștefan Ciaki, Palătici
Și multă alții din nobili.

Mihaiă vine cu óstea în fața inemică
Și cu ună ochiă de vultură, observă întocmirea
Armatei lui Batori. Elă vede partea stângă
Prea bine întărită, asemenea și centrulă ;
Dar aripa diu drépta o află multă maí slabă.
Elă cugetă o clipă și stabilește 'n minte-î
Ală seă plană de bătae :

Își concentrésă dară în faț'aripei drepte
Ș'a centrului puterea vitezei sale-armate
Și nu vrea să atace armatele din stînga.
Maí întocmește bine a sa aripă stîngă,
Punend aci haiducii și călărimea sirbă
Și cetele Moldave și altele cazace.
Baba-Novacă comandă aceste brave trupe,
Baba-Novacă vitézulă, faimosulă generale.

La centru-aședă ungură, avend de capă maí mare
Pe bravulă Gheorghe Mako ; iar capii de cohorte

Erau Franciscu Lugașu, Dimltrie celū Mare,
Horvatū și Mihaiū Gyulaī. La spatele acestorū
Eraū trupe polone și altele cazace ;
Apoi venea romāna, vitēza cālărime,
Ce are la comandā boeri viteji d'ai Țērii
Și încercați în lupte. În fine Mihaiū bravulū
Venea cu strălucita, vitēza lui falangă.
Apoi boerii Țērii cu mândrele miliții.
În care se distinge mai multū bravele cete
Ce portū numele falnicū „Buzestii și Rățestii.“ ¹⁾
Apoi ôstea Craiovei, din Mehedinți și Jiulū,
Ce aū în a lorū frunte pe bravulū banulū Udrea
Și pe Buzescu Radu ; și alte strălucite
Romāne căpeteniī.

La aripa din drēpta, Mihaiū aședā trupe
De diferite arme, menite să ocupe,
Să ție 'n observare armata inemică
Din aripa din stīnga, spre-a nu putea să vie
În ajutorū la cei-l'alți.

1) Cetele de miliții Buzestii și Rățestii, se chemau ast-felū dupe numele căpitanilorū lorū, frații Buzestii și Gheorghe Rațu.

CÂNTULU XXI.

Bătălia decisivă de la Şelimbergü. Baba-Novacu atacă întâiu armia maghiară. Mihaiü luptă în persoană şi atrage în parte-i victoria care şovaia. Tentativa cătorü-va căpitanî unguri de a ucide pe Mihaiü prin trădare. Stroe şi Zuleima salvă viaţa lui Mihaiü. Stroe străpunsü de lancea trădătoare care era să ucigă pe Mihaiü. Fama falsă că Mihaiü a muritü. Oştile române iaü fuga. Mihaiü işi readună óstea şi revine în luptă. Oştile maghiare batü în retragere. Gaspar Corniş generalismulü maghiarü, cade prisionierü. Armatele maghiare iaü fuga. Andrei Batori fuge cu o cétă de devotaţi ai sêi ca să-şi salve viaţa. Mihaiü impinge înainte armatele sale şi are victoria completă.

Era la şeece ore. Unü sóre caldü şi dulce
Luceşte peste óstea cea mândră şi frumoşă
Din amênduoë laturî. De-o-dată, 'n semnü de luptă,
Rêsună lungî trompete şi strigăte rêsboinicî ;
S'aude pân' la cerurî a tunului trăsnaire,
Sinistra şuerare a bombelorü ce sbóră
Şi ducü foculü şi mórtea în ambele armate.
Se 'ncrucişeză ferulü, şi ţăcănitulü gróznicü
Al spadei sângerânde, şi gemetele surde
A celorü ce-şi daü viaţa, şi fumulü desü şi negru
Ce 'ntunecă-atmosfera, pătrunde cu teróre
În inimile slabe. Acestü vastü câmpü de luptă
Părea însăşi infernulü, în plina lui turbare.
Româna vitejie învinge gróza mortşii.

Silitu este Maghiarulü avântulü sä-și opréscă
 Și pasulü sä-și retragă.

Baba-Novacü e 'ntèiulü vitézü care cutéză
 A da prima lovire. În fruntea numerösei,
 Vitezei cavalerii, atacă pedestrimea
 Lui Lazărü ce-i stă 'n față. Dar dupe-o luptă cruntă
 Și fórte sângerósă, elü își oprește-avântulü
 Și-și 'napoiasă pasulü. Mihaiü trimite 'ndată
 În ajutorü pe Maco cu-o trupă cälărăță,
 Lânceri, vitéză cétă. Aceștia animă,
 Îmbărbătésă óstea puținü descuragiată
 A lui Novacü și cade cu toți de-o dată.
 Cu furie nespusă, pe oștile lui Lazăr
 Și-a lui Andrei Batori. Așa câtü-va se luptă.
 Apoi se diviđésă in duoë strinse corpuri.

Atacă unulü aspru vitéza pedestrime
 Ce comandésă Lazăr, o calcă în picióre
 Și o străpungü cu lancea. Aci cade și Lazăr
 În centrulü óstei sale, victimă strălucită
 Unü curagiü eroicü. Celü l'altü corpü cade iute
 Asupra mândrei óste lui Moise Sécuiulü,
 Ce-i stă semețü in față. Aci lupta-i tenace
 Și fórte sângerósă. Aci e principala
 Posiție-a bătăii, și amândoi nemicii
 Se luptü ca s'o posede. Mihaiü l'ai seî trimite
 Și alte ajutóre; și Moise Sécuiulü
 E'mpinsü de Gheorghe Maco. Elü perde multă óste,
 Și-unü stégü ce pórt'asuprá-i insemnele Batori.

Din aripa din stânga Huzar vede peirea
 Lui Moise Sécuiulü, bătaia mai perdută,
 Ș'alergă 'n ajutoru-i cu-ai seî lânceri de frunte,
 Și alte multe trupe. Elü cade ca tempesta

Asupra bravei óste triumfătoare 'n luptă
 Și care totu resistă și 'n contra astorú trupe.
 Dar până 'n fine forța începe s'o-abandone,
 Și bate în retrageri.

Ca vulturul de munte, Mihaiú, preumblă ochii
 Pe câmpul de bătae, și vede că desastru
 Ameninț'a lui óste. Elú nu vrea ca să-î scape
 Victoriá din mână. Pe datá la elú chiamă
 Pe căpitanií Rațu, Buzestii, Banulú Udrea
 Cu bravele lorú trupe; apoi adună 'n giuru-í
 Mai tótá călărimea română și maghiară;
 Ia cea mai mare parte din óstea de rezervă,
 Ș'alergă în persónă la loculú de pericolú.

Aci, ca leú teribilú. purtându în a sa mână
 Îngrozitórea-í palá, străbate pîntre rándurí,
 Dobórá 'n drepta 'n stînga nemiculú ce-cutéză
 Să-í iasă înainte. Se face măcelú mare
 Și sângele roșește pămêntulú sub picióre.
 În fine elú triumfă; respinge 'n apoi tóte
 Oștirile nemice. Huzar îmărmurește
 D'atáta vitejie!..

Perduseră Maghiarií bătaia și a-lorú trupe
 Se risipescú în fugá. Dar étá cá apare
 Și corpulú de rezervá ce sta mândru 'n picióre,
 Și nu intrase 'n luptá. Elú vine 'n ajutorulú
 Armateí risipită, oprește a eí fugá
 Și o silește-a merge din nuou în câmpulú lupteí.
 Barcsai, Huszar și Tahi și Moise Sécuiulú
 Și cei l'alți capí d'armate, s'adunú, se stimuléșă,
 Spre-a reîncepe lupta. Íși întocmescú armata
 În rándurí de bătae, se punú în a eí frunte.
 Lâncera călărime și tótá pedestriema

Înverșunatei garde, s'aruncă cu tărie
 Asupra indirjitei, triumfătoarei óste
 A lui Mihaiú Eroulú.

Se reincepe lupta mai crâncenă, turbată
 Din amênduoë laturí. Maghiaríi și Românií
 Se sfișie ca tigrii cei turmentați de fóme,
 Căci prada lorú e mare, avută și frumósă,
 Ardélulú mândrá Tșéră. Victoria resistă
 Și stă multú în balanță; dar o trădare négră
 Preface-a luptei sórtă :

Acei ofițeri ungurí ce conspirase 'n contra
 Eroulú celú Mare, găsescú acumú momentulú
 Să-și esecute planulú. Aci 'n vârtejulú luptei
 Aparú toți la lumină diviđi în duoë cete
 De óste călărățá, ce simulesú o luptă
 Între români și ungurí. Acei ce portú costumulú
 Românei cavalerii se totú retragú spre partea
 În care stă Eroulú. Când suntú destulú d'aprópe,
 La o distanță mică de prada ce vinéză,
 Ei se întorcú ca fulgerú spre óstea românescă,
 Ochiescú a lorú victimă și se pornescú ca vântulú
 Cu lăncile-ascuțite, ce ducú o mórte certă
 Eroulú celú Mare.

Dar de-o-dată 'n aerú s'aude tunătoare
 Și disperată voce ce strigă la trădare.
 Mihaiú și 'ntórce capulú și vede cu mirare
 Venindú spre elú ca vântulú trei cavaleri de arme,
 Din care unulú pórtă româna uniformă,
 Iar doi pe cea maghiară. Elú n'avusese timpulú
 A înțelege astă misterióasă faptă,
 Și cavalerii ageri suntú câte trei în față-í
 Strigândú : „Trădare négră !..“

Sosescă totu atunci însă și asasinii mârșavi,
Și dau năvală orbă, tentându ca să-și consume
Oribila loră crimă. Mihaiu eroulă însă
E garantatū în față de paveze-oțelite,
Treil pepturil ce infruntă ale trădării arme :
Buzescu-abate capulă acelu ce-î aprôpe
Ca să străpungă peptulă vitezului seū Duce,
Cu 'nveninata-î lance. Assan și cu Zuleima
Ucidū câți-va din cei-l'alți și 'nlătură tempesta
Ce-amenința ca trăsnetū niște auguste dīle.

Era salvatū Eroulă ; fatalitatea însă
Nu vru ca bucuria deplină să 'ncoronese
Triumfulă vitejiei : Pe când Buzescu 'n față
Mărețului seū duce lovește 'n peptū pe unulă
Din asasinii unğuril, elū e străpunsū din laturil
De-o lance oțelită, și cade josū în sânge.
Aceste crude fapte se facū numa 'ntr'o clipă
Și nu dau pasū la nimeni misterulă să 'nțelégă.
Mihaiu transportă 'ndată pe devotatu-î Stroe
Sub tenda sa din lagărū și își urmésă lupta.

Între acestea însă armatele maghiare,
Din noouă împrôspătate, profitū de turburarea
Ce se urmase 'n partea armatelorū române,
Și luptă cu tărie. Se respândește fama
În totū câmpulă bătăiei că a peritū Eroulă
Celū Mare-alū României, străpunsū d'o crudă lance.
Acéstă falsă veste animă pe Maghiarulă
Și duce desolarea în inima română.
Se luptū Maghiarii crâncenū ; iar ôstea românesca
Slăbită, sdruncinată, descuragiată 'n sufletū,
Se sparge și ia fuga.

Mihaiu, plinū de mânie, p'unū armăsarū de rasă,

Ce 'nótă totū în spume, alérgă într'unū sufletū
 Ca să-și recheme-ostașii coprinși de-o spaimă orbă,
 Năluci imagineare. Elū merge în totū loculū
 Strigandū cu voce tare: „E viū Ducele vostru!
 De ce fugiți din luptă, de ce lăsați în mâna
 Maghiarilorū cei lacomi victoria măréță!..
 Așa elū, cu îndemnulū ș'amenințări teribili
 Se 'ncercă să opréscă p'ái seî din a lorū fugă.
 Dar spaima este mare și surđi la a lui voce,
 Fugū oștile departe. În fine reușéște
 Să ție 'n locū stegarii cu stégurile óstei;
 Apoi adună 'n giurulū astorū embleme sacre
 Oștirea 'mprăștiată. Elū întocmește 'ndată
 Armata de bătae și-și îndreptédă fața
 Către nemica óste.

Maghiarii nu știură a profita la vreme
 De marele-avantage ce dobândise 'n luptă.
 Ar fi pututū prea facilū, deplinū să risipéscă
 Oștirile române și să opréscă astū-felū
 Pe marele lorū duce a le 'ntocmi de luptă.
 Dar armia maghiară n'avea unū Mihaiū-Bravulū,
 Și Andreas Batori, mai multū vitézū în vorbe,
 Și 'njurii grosolane, n'a cutezatū să iasă
 În fruntea óstei sale.

Mihaiū din noou e'n fața nemicului tenace,
 Pe câmpulū de bătae. Îndat'aruncă 'n luptă
 Oștirile oltene, în capū cu Banulū Udrea
 Și cu Buzescu Radu, și cetele viteze
 Din óstea de miliții, Buzeștii și Rățeștii,
 Și alte duoé cete de bravi polonī ce încă
 Nu înfruntase lupta. Ei cadū plini de turbare
 Pe oștile lui Barcsai și Moise Sécuiulū;

Ucidū, restórnă totulū ce vede înainte,
 Barcsai resistă astei tempeste 'ngrozitóre ;
 Dar téma il coprinde și se retrage iute
 La corpulū de rezervă.

Între acestea óstea scadrónelor moldave,
 Care luptau sub stégulū celū mândru-al României,
 Facū unū captivū ilustru : Gaspar Cornis tentase
 Să facă recunóșteri în drépta óstei sale,
 Spre a vedea ce este de intreprinsū în starea
 Dificilă de lucruri. Dar 'lū incongiórū îndată
 Scadrónele moldave, il prindū și-lū ducū 'nainte
 Vitézului lorū Duce. Mihaiū cunoște bine
 Virtuțile distinse acestuī bravū resbelnicū.
 Ilū pune dar sub pasă, tratându-lū cu 'ngrijire.

Retragerea 'n desordinū a oștilorū lui Barcsai
 Și Moise Sécuiulū ; căderea în robie
 A lui Corniș ce-ī șefulū armatelorū maghiare,
 Înmărmurescū de spaimă p' Andrei și a lui óste.
 Mai multū ei nu cutéză ca să susție lupta,
 Pe când Mihaiū-Vitézulū, re'mbărbătându-și óstea,
 Pășește înainte, ucide și restórnă
 Armatele maghiare, le-alungă în desordinū.

Andrei, dupe colina pe care s'aședase
 Din ȓi de diminéȓă, vėȓu, dupe o luptă
 Aprópe de cincī ore, armata-ī în risipă
 Și fără de speranȓă de a putea s'o 'ntórcă
 În câmpulū celū de luptă. Elū cugetă atuncea
 La propria-ī salvare. În grabă părăsește
 Și postulū și armata și fuge 'nsoțitū numai
 De peste-o sută ómeni, tot călăreȓi de frunte,
 Și mulȓi din căpitaniī ce-avea mai de aprópe.
 Oștirea-abandonată și fără de comandă,

Maî întreține lupta pin'la sosirea nopții,
Spre-a se putea retrage în plină securanță.

Mihaiū aflându de fuga lui Andreas Batori,
Voeste-a pune capetū, să 'ncoroneze lupta
Acestei mândre țile. Împinge dar 'nainte
Victorioasa-î óste și sparge, risipește
Armatele maghiare, ce fugū în disperare
Orî unde vedū cu ochii, lăsându întregulă lagărū
Armatorū române.

Ostașii, în beția victoriei mărețe,
Pradū tabăra maghiară, se'ndestulesū cu aurū,
Argintū, haine bogate. Troféele culese
Din astă mare luptă suntū multe, prețioase.
Mihaiū află în castre vre-o patru-șeci de tunuri,
Stindarde numeroase și totū felulū de arme,
Pe care braviū ungurî le aruncase 'n fugă :
Apoi peste o mie prisionierî de luptă.
Dar premiulū celū mare, trofeulū celū ilustru,
Ce compensa Eroulū d'a sale sacrificii,
Era ănsuși Ardélulū, pe care-lū dobândise
Cu armele în mână.

CÂNTULŪ XXII.

Mihaiu în tenda lui Buzescu. Buzescu, în agonia morții spune lui Mihaiu că Zuleima i-a scăpatu viața și o pune sub protecția sa. Zuleima în tenda lui Mihaiu. Ea narésă lui Mihaiu și Dómnei Stanca istoria vieții sale și aventurile ce a avutu cu Stroe. Zuleima se decide a se converti la creștianismu.

Se terminase lupta ș'armatele române
Se desfătau în nópte în castrele maghiare,
Unde aflare multe máneari și bėuturá.
Mihaiu alérga iute sub tenda lui Buzescu,
Sá vadă ce se face cu astu eroicú sufletu
Ce îi scăpase viața cu prețulu vieții sale.
Elu afla lingá densusu pe ténára Zuleima
Și chiaru pe Dómna Stanca care veghesu în lacrámí
La cruda-í agonié. Pátrunsu este d'ó datá
De duoé simtimente ce mișcă alu lui sufletu :
Privește la Zuleima, și recunóște 'ntr'énsa
Pe căpitanulu agerú ce și-a espusú viața
Alătura cu Stroe, spre a-lu scăpa de mórte.
Elu nu póte 'nțelege misterulu ce 'ncongióră
Acestu personagiú straniú. Se uită-apoi la Stroe,
Și lacrámí arđetőre inundá a lui față.
Elu ingenuche 'n față virtutei ceí sublime,

Depune-o sărutare pe recea asudată
 Și palida lui frunte, și strînge a lui mână.

Buzescu se deșteptă din somnul s' ũ letargicũ,
 Țîntește dreptũ în față pe marele seũ Duce,
 Îl recunõște, aude armoniõsa-ĩ voce.
 O ultimă sforțare elũ face de s'ardicã
 Pe patu-ĩ de durere, și cu o voce stinsã
 D'apropiatã mõrte :

— „Aĩ cãștigatũ bãtaia, mãrinimõse Dõmne?!...“

— „Înalta Providențã, rãspunde blãndũ Eroulũ,
 Ne-a datũ și d'astã datã victoria întrãgã.“

— „Așa darã acuma, șoptește viũ Buzescu,
 Cu fața radiõsã, eũ potũ muri în pace.
 Divinulũ Creatore deplinũ mẽ compensesã
 La ultima mea orã!...“

Apoi dupe-o tãcere solemnã, durerõsã.
 — „Privește-acuma, Dõmne, cãtãndũ la alũ seũ Duce,
 Privește-astã feciõrã ce a venitũ acilea
 Din locuri depãrtate sã-și veștejescã crinũ
 Suavi aĩ feței sale!...“

Acestea țise Stroe privindũ cãtre Zuleima,
 Și-o lacrimã se scurge din ochi-ĩ stinși de mõrte.
 — „Ea e unũ divinũ angelũ, perfecta creaturã
 A divuluĩ Pãrinte, descinsũ aci din ceruri
 Sã salve-a võstre țile. Ea 'mĩ desvãli misterulũ
 Cã relele ursite aũ conspiratũ în contra
 Vieței tale-auguste; eũ n'amũ fostũ de cãtũ brațulũ
 Ce-a 'nlãturatũ lovirea ce se 'ndrepta asupra-țĩ.
 O lasũ dar sub ñnalta protecțiune-a võstrã,
 Și morũ în liniștire!...“

A țisũ, și capu-ĩ cade pe perna de sub dẽnsulũ,
 Și-ĩ mortũ, fãrã suflare!...

Zuleima se aruncă pe recele-î cadavru
 Și vrea să-lî încăldescă cu-a ei arđende lacrămi.
 Mihaiū și Dómna Stanca, atinși amarū în sufletū
 D'astă duiósă scenă, consolă cu dulci vorbe
 Amanta desolată, și-o iaū la ei în tendă.
 Apoi dá 'ndată ordinī să se 'ngrijescă corpulū
 Vitezulū Buzescu.

Mihaiū și Dómna Stanca și nobila Zuleima,
 Suntū câte trei sub tenda Eroulū celū Mare.
 Zuleima se sfortedă să-și năbușescă plansulū;
 Dar peptu-î se sfișie de lungi ș'amari suspinuri.
 Mihaiū și Dómna Stanca privescū la ea 'n tăcere
 Și-î respectesū durerea. Dupe o lungă oră.
 De tristă suferință, Eroulū s'adresesă
 La nobila Zuleima:

— „Frumósă mea copilă, îi đice cu blăndețe,
 Eū înțelegū lovirea ce îți trimete sórta.
 Tu ai perdutū unū sufletū ce îți dedia viață!
 Dar perderea mea încă e fórte simțitóre
 Căci amū perdutū cu Stroe o animă vitéđă.
 Elū a muritū ca bravii, făcendu-și datoria
 Pentru-al seū Domnū și Těrá, ș'acuma ne privește
 De susū din înălțimea etericelorū sfere,
 Din raiulū nemurirei, în care Creatorulū
 A pusū nobilu-î sufletū. Așa fu înalta voe
 Divinulū Părinte, la care fără murmurū
 Noi cată-a ne supune. Dar buna mea copilă,
 Potū eū óre a-ți cere să-mi satisfacī o dréptă,
 Legitimă dorință? Pe ce țermuri divine
 Vėđut'ai tu lumina? De cândū cunoști pe Stroe?
 Ce stranie-aventură te-aduce 'n aste locuri?!..
 — „Deși-î durerosū fórte d'a rescoli trecutulū

În fundul unei inimi zdrobită de durere ;
 Dar totuși a mea voce deplină va satisface
 Augusta-vă dorința. Eă amă vădută lumina
 Pe țermurile calde Bosforului feerică,
 Ș-al meu părinte fuse de 'naltă și nobilă sânge.
 Resbelele purtate de voi cu vitejie
 La Dunărea cea lată, răpi de lângă mine
 Pe scumpu-mi genitore și devenii orfană.
 Atunci inchinaiu viața-mi la zeul răsbunării,
 Și n'aspiramă la alta de câtă să impacă umbra
 Amatutului meu tată, vărsându pe câtă se pôte
 Mai multă ghiaurulă sânge ! Dar ce pôte voința
 Umană-a unui sufletă în contra hotărîrei
 Fatale ce destinulă a scrisă pe a sa frunte !..
 O tristă aventură imi sôse înainte
 Pe nobilulă Buzescu, și sôrta-mi se preface ;
 Destinulă mă aruncă în sferi necunoscute,
 Fatale pentru mine !..“

Zuleima se 'nterupe de crudele suspinuri
 Ce-î sfișie-amară peptulă, și o tăcere tristă
 Domnește 'n larga tendă, Apoi fôrte mișcată,
 Cu-o voce tremurîndă, Zuleima povestește
 Cum cunoscă 'n bătaea de la Rusciucă pe Stroe,
 Cum sôrta'lă dete în mână-î, cum l'a condusă cu dênșă
 Pe stâncele 'nflorite Bosforului albastru,
 Cum petrecu cu dênșulă în celă castelă feerică,
 Edem ce pôte 'ntrece p'acelă ce-aștăptă dreptii
 În sfera nemurirei. Și tot narîndă cu farmecă
 Trecuta-î fericire, se perde, se transpôrta
 În timpulă și în loculă în care fericirea
 A legănat'o-dată în carulă ei de rose.
 Apoi țîntîndă în față augustele persône,

Cu-o agitată voce :

— „Știți voi ce este-amorul care-a putut învinge
 O inimă rebelă c'aceea ce în peptu-mi
 Nu a putut vre-o dată să facă să palpite?!..
 Puteți voi înțelege acel vulcan în care
 S'a aruncat schintea ce-aprinde și consumă
 O lavă ardătoare ce clocotește 'nchisă
 Sub stânca granitoasă?! Acesta e amorul
 Ce-a aruncat în peptu-mi vitedul mândrul Stroe
 La prima sa vedre!.. D'atunci am uitat totul;
 Vendeta mea jurată s'a risipit ca fumul,
 S'a consumat de focul văpaei ardătoare
 Ce s'aprinsese 'n peptu-mi. Eū nu mai știam încă
 De sunt în cer pe teră sau de planez pe vânturi,
 Căci visuri d'aurite mă legănau pe zefiri,
 Și 'ntréga-mi existență era un vis fericeu!
 „Veni însă o oră fatală 'ngrozitoare,
 Ce spulberă ca fumul divina-mi fericire,
 Și m'aruncă victimă în iadul disperării:
 Buzescu se deșteptă din somnul moliciunei
 În care s'afundase cu mine d'impreună,
 Revine la virtutea-i și plécă fără voe-mi,
 Mă lasă desolată în ghiara disperării!..
 O! nu vă pot descrie durerea și turbarea
 Ce am simțit d'o dată în ardătoru-mi suflet!..
 Alū meu peptu era 'ntocmai ca un vulcan în punctul
 D'a face splosiune, de-a-și rupe grósa cóje,
 Spre a deschide-o pórtă prin care să arunce
 Multă ardătoare-și lavă!..

„Am vrut a mă ucide, spre a scăpa d'atâtea
 Dureri sfișitoare; dar o 'ntemplare tristă
 Îmi prefăcu voința, și am jurat pe teră,

Luându de martorū cerulū, să nu mai amū repaosū,
 Să nu-mī mai oprescū pașii, pîn'ce voiū da de Stroe,
 Să-mī stingū in alū lui sânge turbarea-mī arđetore!
 Dar astea erau spasma a slabei mele inimi!..
 Eū l'amū aflatū in fine; unū demonū saū unū angelū
 L'a datū iară in mână-mī! Dar când veniū 'nainte i
 Să-mī satisfacū vendeta, energia mē lasă,
 Turbarea mi se stinge și frângū in fața-ī spada-mī.
 Uitându a mele sacre, solemne jurăminte,
 Deviū fără de voe-mī a lui perdutā sclavā!..
 Amū tremuratū ca varga să-lū vedū scăpatū din ghiara
 Maghiarilorū cei barbari; l'amū smulsū ca prin minune
 Din tabăra dușmanā și amū venitū acilea
 Să-lū vedū murindū in fața-mī, străpunsū de-o crudā
 lance,

Să-lū perđū pentru vecie!..

Și nobila Zuleima, sfirșindū a ei narare,
 Vērsa lacrămī torente!..

— „Copila mea, îi dice mărăța Dómna Stanca,
 A vóstrā despărțire e numai momentanā;
 Viața p'astă teră e tristă t rectóre
 Și plină de durere. Dar o viață nouă
 Așteptā sus in cerurī pe animele pure,
 Ce-aū practicatū virtutea. Acolo poți cu Stroe,
 Să guști adevērata, divina fericire!“

Zuleima-și alță fruntea, țintește ochi 'n lacrămī
 Asupra Dómnei Stanca, și c'o tremēndā voce:

— „Mărinimósā Dómnā, o 'ntrébā cu sfiālă,
 Al teū prea nobilū sufletū nu cređū că vrea să-și facā
 O tristā jucārie c'unū sufletū in durere,
 Voindū ca să-lū console! Vorbește-mī adevērulū,
 Căci nu póte minciuna să-ți veștejască buza,

Religiunea vóstră permite la aceia
 Ce-aũ fostũ legatũ pe terã d'unũ purũ amorũ angelicũ
 A se vedea în ceruri?! Potũ eũ spera vre-o datã
 Sã vãdũ pe scumpu-mĩ Stroe, sã fiũ cu elũ alãturi?!"
 — „Așa, respunde Dómna, ți-amũ spusũ chiar ade-
 vèrulũ,

Și astã fericire depinde d'a ta voe.“

— „Vorbește, ce potũ face spre-a fi admisã 'n ceruri,
 În raiulũ nemurirei, alãtorea cu Stroe?!"

— „Cu inima voiósã, respunde Dómna Stanca,
 Sã 'mbrãțișeđi îndatã religia creștinã,
 Și raiulũ se deschide.“

— „O! umbrã strãlucitã a scumpului meũ tatã!..
 Șoptește tristũ Zuleima. Tu mẽ aștepti în raiulũ
 Ce Mahometũ promite la credincioșii legii,
 Sã gustũ cu tine-alãturi divina fericire;
 Dar Stroe nu-i acolo și nu potũ fi fericite!..
 O! Mahometũ, pardonã o animã fidelã,
 Ce astãđi te renégã!.. O pasiune crudã
 A rëtãcitũ în cale al meũ simțitorũ sufletũ,
 Și nu potũ fi în raiulũ în care nu e Stroe!.."

O pausã solemnã urmèđã dup'aceste
 Înflãcãrate vorbe. Zuleim' apoi se scólã,
 Stã dreptũ, piósã 'n fața auguștilorũ ei óspeți,
 Mihaiũ și Dómna Stanca; apoi cu-o voce fermã,
 C'o animã convinsã, c'o frunte radiósã:

— „Acum suntũ fiica vóstrã! Sublimele cuvinte
 Unei virtóse Dómne m'aũ transformatũ cu totulũ!
 Ce amũ acumũ a face sã potũ merita Cerulũ?“

— „Veĩ însoți cadavrulũ amatului teũ Stroe,
 Rèspunde Dómna Stanca, la Cozia, locașulũ
 Ce însuși elũ și-alese, pentru eterna-i pace.

Tu vei afla acolo pe D \ddot{m} na Teodora,
Pi \ddot{o} sa D \ddot{m} n \ddot{a} , mama Eroului te \ddot{u} Duce.
Ast \ddot{u} bl \ddot{a} nd \ddot{u} \ddot{s} i nobil \ddot{u} suflet \ddot{u} \ddot{i} \ddot{t} i va conduce pa \ddot{s} ii
Pe calea m \ddot{a} ntuirei \ddot{s} i- \ddot{t} i va deschide raiul \ddot{u} !“
— „O ! da, \ddot{d} ise Zuleima, coprins \ddot{a} de estasul \ddot{u}
Eternei fericire, imi pare c \ddot{a} v \ddot{e} d \ddot{u} cerul \ddot{u}
Deschis \ddot{u} in a mea fa \ddot{c} \ddot{a} , imi pare c \ddot{a} Buzescu
'Mi 'ntinde-a sale bra \ddot{t} e, \ddot{s} i uit \ddot{u} pu \ddot{t} in \ddot{u} durerea
Terest \ddot{a} ce m'apas \ddot{a} ! . .“

Dupe-o t \ddot{a} cere scurt \ddot{a} , Zuleima reincepe :
— „Acum, M \ddot{a} rite D \ddot{m} ne \ddot{s} i nobil \ddot{a} feme \ddot{e} ,
Permite \ddot{t} i-mi a merge sub a lui Str \ddot{o} e tend \ddot{a} .
Voesc \ddot{u} p \ddot{a} n'la plec \ddot{a} re s \ddot{a} sta \ddot{u} tot \ddot{u} l \ddot{i} ng \ddot{a} d \ddot{e} nsul \ddot{u} .
Ved \ddot{e} rea lui de sigur \ddot{u} imi va 'nt \ddot{a} ri credin \ddot{c} ta
Speran \ddot{t} elor \ddot{u} divine ce-a \ddot{t} i sem \ddot{a} nat \ddot{u} in peptu-mi.“

A \ddot{d} is \ddot{u} , \ddot{s} i se inclin \ddot{a} . C \ddot{a} nd vru s \ddot{a} se retrag \ddot{a} ,
Mihai \ddot{u} \ddot{s} i D \ddot{m} na Stanca, depun \ddot{u} pe a ei frunte
Dui \ddot{o} s \ddot{a} s \ddot{a} rutare \ddot{s} i-o las \ddot{a} ca s \ddot{a} plece ! . .

CÂNTULŪ XXIII.

Ceremonia funebră. Pornirea corpului lui Stroe Buzescu la Cozia. Sărutarea cea din urmă. Mihaiū porneste la Alba. Priimirea entusiastă a lui Mihaiū pe cale și în Alba. Tôte cetățile și orașele Ardélului se închină lui Mihaiū. Zuleima la Cozia. Îmmorméntarea lui Buzescu. Zuleima, convertită la creștinismū, móre pe morméntulū lui Stroe.

Cu fruntea-ī aurie, unū sóre caldū și dulce
Se 'nalță cu încetulū și plinū de maiestate
Pe bolta azurie. Din caru-ī de lumină,
De susū din înălțimea etericelorū sfere,
Contemplă cu durere mulțimea de cadavre
Ce-aū pardositū pământulū și zacū fără suflare
Pe câmpulū de bătae.

Mihaiū se deșteptase din scurtulū seū repaosū.
Elū iute trimesese mai multe cete-armate
Ca 'ndată să ia 'n gónă nemiculū dupe urmă
Să 'mprăștie orī unde s'arū încerca s'adune
A sa sdrobită óste și arū voi să ésă
Din nuoū în câmpū de luptă. Trimite numeróse
Iscóde în totū loculū, iar mai cu sémă 'n calea
Ce duce către Alba.

Mihaiū apoi se duce în tenda lui Buzescu,
Ca să prepare tôte pentru a lui pornire.

Elu află lângă densusul pe nobila Zuleima,
 Deşteptă sentinelă care veghiază-asupra-î.
 Eroū-adună 'ndată pe căpitanii ōstei
 Şi-ordonă să se cante funebra rugăciune,
 În faţa'n asistenţa acestorū fraţi de arme.
 Dupe aceea face a s'aşeda sicriulū
 În care e pusū corpulū defuntului ilustru,
 P'unū carū făcutū a nume spre-a-lū transporta pe cale,
 La Cozia, locaşulū eternului rēpaosū.
 Mai e anc'o trāsura ce-î destinată-a duce
 P'Assan şi pe Zuleima. O cētă cālărētă
 Cu căpitanu'n frunte, ce cată să 'nsotēscă
 Cadavru 'n a sa cale, stă gata de plecare.

Batū tobele, rēsună de trāmbiţe-atmosfera ;
 Trei salve tunătore de arme şi de tunuri,
 Daū semnulū de plecare. Cortegiulū se porneşte.
 În frunte este o cētă de armie pedestră
 Cu căpitanī-alături în plină uniformă ;
 Urmēsă apoi clerulū, apoi carulū funebru.
 Îndată dupe densusul venea mārētulū Duce
 Cu nobila sa Dōmnă, ce are lângă dēnsa
 Pe tēnăra Zuleima. Assan urmēsă paşii
 Stăpānei desolate, ia parte la durerea-î.
 Apoi vine mulţime de căpitanī de ōste,
 Şi cēta cālărētă.

Aşa merge cortegiulū până ce ese-afară
 Din lagărulū armatei. Aci s'oprescū cu toţi
 Spre-a ōice unū adio eternū, plinū de durere,
 Şi-a da sārutulū ultimū vitēzului Buzescu.
 Mihaiū şi Dōmna Stanca îndeplinescū intai
 Piōsa datorie, apoi fraţi de arme
 Urmesū dup'a lorū grade. În fine suveranii

Mihaiū și Dómna Stansa se 'ntorcū către Zuleima
Și-i dau curagiū in sufletū prin dulce mângăere,
Și-o sërutare caldă depusă p'a ei frunte.

Zuleima-adâncū mișcată de pompele pióse
A legiī ortodoxe, se simte transportată
În sferele celeste în care par' că vede
Pe scumpulū ei amante. Îi pare c'aste sacre,
Divine țeremoniī serbésă a ei nuntă !..

Dar cruda detunare a salvatorū de arme
Ce-anunță despărțirea, a deșteptat'o 'ndată
Din dulcea-i aiurare, și cade 'ntr'o profundă,
Mortală întristare !..

Pe când tristă Zuleima, urmésă cu durere
Convoiulū care duce în cale pe Buzescu,
Mihaiū și-ardică castrulū și se pornește 'n cale
Spre Alba, capitala Ardélului celū mândru.
Aci Ștefan Batori și Ladislaū Gyulasi,
Pe carī Andrei lăsase ca să guverne țera,
Cum află că Maghiariī perduseră bătaia,
Iaū tofū ce potū cu dênșii și fugū peste hotare.

Îndată ce Albeniī aflare de plecarea
Lui Gyulaī și Batori. pornescū la Mihaiū bravulū
Treī solī, bărbați de frunte, cu daruri prețioase,
Să-lū róge ca să cruțe a lorū veche cetate,
Să n'o dea 'n prada óstei, căci ei îi jurū credință
Și-sū gata-a se supune la orī ce sacrificiū.
Mihaiū calmésă 'ndată a lorū temere vană :
— „Eū n'am venitū le țice, ca să distrugū cu arma.
Cu foculū astă țéră ce e o scumpă parte
Din corpulū mamei nóstre, din corpulū vechei Daciī.
Eū am venitū din contra s'o scapū de asuprirea
Sub care-o ținū Maghiariī, s'o punū în libertate,

S'o vedă țără prosperă. Fiți dar fideli l'a vóstre
Solemne jurăminte, și depărtați din sufletu
Orî ce 'ngrijiri deșarte!..

Mihaiu înaintase cu 'ncetulü către Alba.
În cale-i esü țeraniü și cetățeni multime,
Din sate și orașe, ș'aclamü buna-i venire
C'unü viü entusiasmü. Locuitorii Albei
'L'ântëmpinã o leghe afarã din cetate,
Cu fórtë mari onoruri. În fruntea lorü se aflã
Dimitrie Naprazdi, episcopulü catolicü,
Încongiuratü de cleru-i. Elü, cu-o solemnã voce,
Felicitä sosirea Eroului celü Mare.

'I-urësã-o gloriósã îndelungatã viață,
Eternã stãpanire asupra țerii mãndre
Ce-a cuceritü cu arma. Apoi cu-o strãlucitã,
Ne mãi vedütã pompã, Mihaiu intrã 'n cetate.

Urmãndü esemplulü Albei, orașele din țerã
Trimitü soli sã salute pe 'nvingëtorulü Duce,
Sã-i jure-a lorü credință, sã-i cërã-a le protege.
Cetatea Clușului încă se 'nchinã și primește
Romãnã garnisonã, ce-i pusã sub comanda
Bëtrinului Mihalcea.

Așa, întregü Ardélulü supusü își recunóște
De suveranü putinte pe Domnulü Romãniei.
Cu-o blãndã generósã și nobilã purtare,
Mihaiu atrage 'n parte-i întregü poporulü țerii.
Elü reușãște încă sã 'moaie dușmãnia
A nobililorü însuși, ce sperü numai într'ensulü,
Spre a-i cruța de ura, mãnia ne 'mpãcatã,
Ce face ca poporulü sã cërã rësbunare.

Pe calea cea petrosã, dificilã și strimtä
Care strãbate munții ș'alãtura cu Oltulü

Descinde la locaşulŭ celŭ sfântŭ în România,
Înainta cortegiulŭ care ducea cadavrulŭ
Eroulŭ Buzescu. Dupe mai multe ȝile
De cale elŭ soseşte la Cozia, azilulŭ
Eternulŭ repaosŭ.

Acilea Teodora, bătrâna Dómna mumă,
Cu ceta monacală şi clerulŭ în veşminte,
Îi esŭ cu toţi 'n cale. Piósa Teodora
Fusese prevenită câtŭ-va mai înainte
De însăşi Dómna Stanca, de totŭ ce se 'ntemplase,
Şi cunoştea prea bine funesta aventură
A nobilei Zuleima, piósa ei dorinţa
De-a 'mbrăţişea credinţa religiei creştine.

Résună duiosŭ valea de clopote şi toca
Ce anunţă-apusulŭ ȝilei cu care, vai, Buzescu
Descinde în mormentu-î. Piósa Teodora,
Cum vede pe Zuleima, se duce dreptŭ la dênşa
O strânge blândŭ la peptu-î, depune-o sărutare
Pe palida ei frunte. Zuleima recunóşte
În ea unŭ nobilŭ sufletŭ, şi pare rēcorită
Ca d'o ceréscă roă; apoi, mute-amēnduoé,
Urmésă de aprópe cortegiulŭ mortuale.

Sicriulŭ se depune în spaţioasa curte,
În faţa monastirei. Iar ceta monacală
Cu clerulŭ d'impreună întónă imnulŭ morţii,
Care deşteptă 'n inimă credinţa nemurirei.
Treí salve-apoi de arme anunţă durerosulŭ
Momentŭ al despărţirei. O grópă stă deschisă
Sa priméscă 'ntr'ēnsa, pentru eterna pace,
Unŭ lutŭ fără simţire care purtase 'ntr'ēnsulŭ
Celŭ mare, nobilŭ sufletŭ ce-acum se strămutase
În lumea cea eternă.

Zuleima, în delirul unor ardente friguri,
 S'aruncă preste corpul amatului ei Stroe
 Și vrea cu el d'o dată să se cobore 'n grópă.
 Dară piósa Dómnă deșteptă 'n al ei sufletú
 Credința resemnării.

— „Uiți tu, îi dice dense cu-o voce ingerescă,
 Uiți tu că al teú mire e susú colo în ceruri
 De unde te privește, te-așteptă lângă densulú
 Cu brațele deschise; uiți tu că legea nóstră
 Îți va deschide pórtă în raiulú nemurirei
 Unde vei fi cu densulú în lumea cea eternă?!..
 Te resemnésă dară, desbracă alú teú sufletú
 De pasiuni comune și te prepară demná
 De viața cea eternă!..“

Zuleima-adâncú pătrunsă de sacrele cuvinte
 Ce-î reanimú vointa, curagiulú resemnării,
 Se scóală și 'n tăcere urmésă dupe pașii
 Piósei Teodora.

D'a duoa și Zuleima, cu o credință tare,
 Se pune să observe, să 'ndeplinescă tóte
 Canónele ce legea prescrie pentru-aceia
 Ce vorú să 'mbrățișese religia creștină.
 Cătú ține 'ndeplinirea acestorú forme sacre,
 Nicí cum nu se nutrește și somnulú nu 'ntărește
 Slăbitele ei forțe. Cătú e de mare nóptea,
 Neconținutú veghiază lângă morméntulú negru
 Amatului ei mire. Părea că e o umbră
 Tăcută, solitară, ce-și rătăcește pașii
 Pe tristele morménte. Nimicú nu o deșteptă
 Din trista ei veghere; nicí cobea cea de nópte
 Cu țipátu-í sinistru, auđulú nu-í atinge.
 Ea singurá cu nóptea se crede lângă Stroe,

Cu care se 'ntreține d'a lorū apropiată
Divină 'ntrevedere.

Dar în tăcerăa nopții, sub negrele ei umbre,
Unū sufletū în durere veghiază de departe,
Deplinū împărtășește a ei tristă durere.
Assan ce în Zuleima credea că vede raiulū
Și-o adora cu foculū celū viū al țerii sale
Se consuma în taină de-o crudă întristare.
De miī de orī elū vruse s'alerge lângă dēnsa,
S'o smulgă din durerea de care e sdrobotă,
Să cerce a o duce în țera ei natală ;
Dar nu are curagiulū s'apără înainte-ī
Și plinū d'amarăciune respectă-a ei durere.

Zuleima petrecuse îndelungate zile
În postū și rugăciune și se făcuse demnă
De-a priimi botezulū religiei cei drepte.
Al ei nașū este Dómna piósa Teodora.
Maria-acum se chiamă, și ingerii în ceruri
Serbésă-a ei mărire. Transfigurată pare
Creștina musulmană, și în estasulū misticū
În care-acum planésă, îi pare-a vedea cerulū
În tót'a lui splendóre, deschisū ca s'o priméscă ;
Îi pare că zărește, în raiulū nemurirei,
Pe scumpulū ei amante. Acuma pentru dēnsa
Viața-ī o povară, obstacolū ce o ține
Departe de cerésca. eterna fericire.

Mistificatū de tóte ce se petrecū în giuru-ī,
Assan abia 'nțelege că nobila-ī stăpână
Își renegase legea ; dar nu are curagiulū
A desvéli misterulū care ținea sub vĕlu-ī
O crudă veritate. În fine se într'armă
De unū curagiū eroicū și 'n nóptea viitóre

Se hotărăște-a rumpe tăcerea ce-lu ucide.
 Elu află pe Zuleima lângă mormentulū rece
 Al scumpului ei Stroe. Străbate cu incetulū
 Prin umbrele nocturme, s'apropie de dēnsa,
 Voēște să-i vorbēscă; dar niște șopte straniū
 Ce i-aū isbitū auđulū, îi amuțește vocea.

Zuleima in delirulū unorū plăcute visurī,
 Nu simte-a lui prezență. Assan in fine rupe
 Mortala lui tăcere, și cu-o tremēndă voce:

— „Alah să te protégă. prea scumpa mea stăpână.
 Să-ți trecă cu vederea impia pasiune
 Ce-ți rētăcește mintea și perde al teū sufletū!..“

Zuleima-și alță fruntea și cu-o privire tristă,
 Ca nópcea ce domnește pe negrele morminte:
 — „Assan, ea blândū îi ȃice, destinulū meū fatale
 Lēgă trista mea sōrtă de celū ce ȃace-acilea
 Sub astă rece pétră!.. Putēmū eū dupe mórtea-ī
 Să mă despartū de dēnsulū?! Religīă creștină
 Îmi promitea eterna viață lângă dēnsulū;
 Mī-am renegatū dar legea și m'am făcutū creștină.
 Tu nu blasfema fapta-mī; și dacā pietatea
 Măi póte in favórea-mī s'atingă al teū sufletū,
 Ascultă a mea rugă: Când vei lăsa pământulū
 Și vei afla in cerurī pe scumpulū meū părinte
 Să-lū rogi să nu blesteme nefericita-ī fiică,
 Căci chiar Alah permise a se 'ncuiba in peptu-ī
 Funesta pasiune ce m' aruncă in sânulū
 Religieiĝhiaure!..“

Și cu frigur'apřinsă de-o divă estalare,
 Cu ochī ce-aruncū schintee prin dēsa umbră-a noptīi,
 De totū transfigurată!..

— „Privește, ea îi ȃice, nu veđi tu óre colo

Cum se deschide cerulŭ și cum lucescŭ aprinse
Mii facile arđetóre !.. N'auđi tu armonia
Seraficelorŭ corurŭ și nu veđi cum descinde
A ăngerilorŭ cėtă spre-a mē rēpi d'acilea
Și 'n cerurŭ a mē duce lângă amatulŭ Stroe !..“

Și în deliru-ŭ placidŭ, și-înaltă la cerŭ ochiŭ,
Întinde-a le ei brațe către 'nstelata boltă
Și vrea ca să-și ia sborulŭ spre raiulŭ nemurireŭ ;
Dar lutu-ŭ o atrage și cade pe mormēntulŭ
Celŭ rece de sub dēnsa !.. Assan, în disperare,
O strigă cu putere, se 'ncercă s'o ridice
În brațele-ŭ tremēnde, voește s'o reinvie
Cu-arđēnda lui suflare. Zuleima însă-ŭ rece,
E mōrtă fără sufletŭ !...

Așa plăpānda flōre din clime căldurōse,
Adusă de virtejulŭ unei tempeste crude
Pe țermurŭ înghiețate, își perde totŭ parfumulŭ,
Se veștejește, mōre !...

CĂNTULŢ XXIV.

Mihaiu trimite soli la împăratul Rudoltu să-i spue că voeste să ție Ardélul pe séma sa, recunoscându-lu numai de Suzeranu. Mihaiu respunde solilor împăratului că nu lasă Ardélu și că-lu va ține cu sabia, precum l'a cucerit. Sigismund Batori aliatu cu Ierimia Vodă în contra lui Mihaiu. Óstea lui Mihaiu străbate munții Moldovei și cade fără veste asupra óstei inemică adunată la Trotușu. Sigismund Batori și Ierimia Vodă fugu înspăimētați cu óstea lor. Mihaiu urmărește dușmanul până în cetatea Hotinului. Lupta teribilă și sângerosă înaintea Hotinului. Mihaiu deplinu victoriosu. Mihaiu, pe tronul Moldovei, primește jurământul de credință al Țării Mihaiu primește în Alba, în mijlocul dietei, pe solul împăratului Rudoltu, care-i aduce titlul de Locotenentu asupra Ardélului, recunoscându-i dreptul de a-lu stăpâni ca suveranu.

Mihaiu realizase o parte însemnată
Din 'nalta-i cugetare. Stăpânul p'Ardélul, acum
Elu își forma proiecte cum ar putea să aibă
Moldova cea vitéză, unindul sub sceptru-i mândru
O Dacie Traiană, ideea ce-lu domină
Și sufletu-i nutrește!

Dară Satanul ce fuse învinsul până acuma,
Și-aridică semețu capul ca o tempeșă neșă,
Și vrea să nimicēșă proiectele măreșe
A unui creștinu sufletu. De patru părți întinde
Satanicele-i curse: Aprinde gelosia
În sufletul lui Basta, ce arde de turbare

Și ne 'mpăcată ură în contra-acelui mare
 Vitězú căpitanū care coprinse tot Ardélulū
 Cu singurile-ī forțe. În împēratulū Rudolfū
 Deștēptā miī prepusurī despre Eroulū Duce,
 Că vrea să aibă-Ardélulū cu totulū pentru sine
 Să nu-lū mai recunōscā de suzeranū al Țērii.
 Luī Ieremia-Vodā insuflā temerī grōsniciī
 Că vrea să-ī ia Moldova. Iar Sigismund Batori,
 Ce se afla 'n Lehia, e-aprinsū de'o vie sete
 Ca să rēsbune mōrtea luī Andreas Batori,
 Și să revie iarā pe tronulū țērii sale.

Așa, din patru laturī, oribila tempestā
 S'ardică cu putere, amenință triumfulū
 Eroulū celū mare. Dar tare în credința
 Frumōseī sale stele, Mihaiū se intr'armēsā
 D'al seū curagiū eroicū și-ī gata să infrunte,
 Să 'nvingā orī ce pedicī.

Mihaiū trimete 'ndatā la Rudolfū împēratu
 Doī solī, din înțelepții și nobiliī seī sfetniciī,
 Pe bravulū Ban Mihalcea și Logofātulū Stoica.
 Aștī solī mergū la Monarhulū, ū ducū mândre trofee
 Și ī spunū că al lorū Duce, cu sfatulū țērii sale,
 A hotărātū să ție Ardélulū p'a luī sēmā,
 Plātind către Monarculū tributū, spre-a-lū recunōște
 D'al seū Suzeranū numāī.

Cezarulū priimește pe solī cu mari onorurī
 Ascultā-a lorū solie cu multā deferință ;
 Dar nu le dā respunsulū, ci la Mihaiū trimite
 Doī comisariī să spue, prin carte 'mpārătēsca,
 Să părăsēsca-Ardélulū, să-lū lase 'n a luī voe
 Și să se 'ntōrcā 'n Țērā.

Mihaiū, plinū de mânia, respunde că 'mpēratulū

Nu-î justŭ a-î face astŭ-felŭ o cerere nedreptă,
 Că elŭ nu las' Ardélulŭ și că va ști să-lŭ ție
 Așa cum îlŭ luase din mâna lui Batori.
 Acesta e răspunsulŭ ce ducŭ ei la 'mpëratu.

Mihaiŭ acum cunôște voința cea nedreptă,
 Ingrată și perfidă ce-animă pe Cesarulŭ;
 De-aceea elŭ încercă, voește să se 'mpace,
 Să intre 'n armonie prin nobile alianțe ¹⁾
 Cu-ai seî dușmani de mórte, cu Sigismund Batori
 Și Domnulŭ Ierimia, spre a putea să 'nfrunte
 Germana nedreptate. Dar Sigismund trufașulŭ
 Aprinsŭ iară de pofta de-a reveni pe tronulŭ-î
 Și-a resbuna d'o dată și mórtea lui Andreas,
 S'ardică ca o stâncă fatală 'n a lui cale.
 Elŭ trage în favóre-î pe bravulŭ Zamoiski ²⁾
 Ce-î dă concursŭ puternicŭ de armie polonă,
 Spre-a-și cuceri Ardélulŭ. Batori-acum e 'n fruntea
 A patru-șeci mii oste de Polonezi și Unguri,
 Moldavi, Tătari. Iar Turcii suntŭ gata-a da năvală
 În țera Ardelénă.

Mihaiŭ nu se 'nspăimântă vedëndŭ négra tempestă
 Ce se ridică-asupra-î. Din contra ea deșteptă
 În valorosu-î sufletŭ dorința ardëtore
 De-a cuceri Moldova cu multŭ mai înainte
 De câtŭ avea speranța. Elŭ vru să realise

1) Mihaiŭ propuse lui Ierimia ca să dea pe fie-sa de soție dupe Pătrașcu fiulŭ sêu, să lase Moldova pe sêma lui Mihaiŭ; iar elŭ să se retragă de bună voe în Polonia. Asemenea propuse lui Sigismund Batori să ia de soție pe fie-sa Florica, și elŭ îi va lăsa Ardélul, păstrând pentru sine numai Brașovulŭ și Fogărașulŭ. Amândouë aceste propuneri remaseră fără efectŭ. (Bălcescu pag. 425)

2) Ión Zamoischi era cumnatŭ lui Sigismund Batori și mare cancelarŭ alŭ Poloniei.

Mărețu-i visū de aurū, și să siléscă 'n urmă
 Pe împăratulū Rudolfū să-i recunóscă dreptulū
 Asupra Cisalpinei. Așa dar se prepară
 De a începe-o luptă teribilă și aspră.

Dușmanii mulți la numărū înaintesū grămadă
 Și-sū gata să străbată fruntarele-Ardelene,
 Spre a lovi puternicū Eroulū României.
 Mihaiū n'are-alianțe în astă mare luptă ;
 Dar baza lui cea forte suntū oștile viteze
 Din ambe țeri române, deprinse în resbele ;
 E 'ntusiasmulū sacru aprinsū de elū în peptulū
 Întregulū seū populū ; în fine-afecțiunea
 Ce a știutū să 'nsufle în popululū Moldovei,
 Care ura de mórte pe Ierimia-Vodă,
 Privindū în Mihaiū Bravulū unū geniū salvatore.

Mihaiū ese din Alba și se aședă 'n lagărū
 Lângă orașulū Préșmărū. ¹⁾ Aci își împreună
 Oștirea cea în léfă cu armia-Ardelénă ;
 Apoi scólă sub arme întrégă săcuimea,
 Ca să-lū urmese 'n luptă. Elū are-acum sub stégurī,
 Aci și 'n România ca cincī-đeci de miī óste,
 Și se dispune-a trece hotarele 'n Moldova,
 S'o scape vréndū de jugulū unū tiranū ce-o stórce,
 Prin dăjdii odióse. O parte din oștire,
 Și cea mai numerósă, căta să se cobóre
 Pe la Trotușū ; iar alta, din țera Românéscă,
 Pe la Focșeni să intre în țera Moldovénă.

Mihaiū vrea să ajungă în scumpa lui Moldovă
 Cu multū mai înainte de câtū fama sosirii.
 De-aceea nu urmésă pe calea cunoscută

1) La 1 Maiū 1860.

Pe unde îlŭ așteptă dușmanulŭ seŭ de mórte.
Elŭ își alege-o cale dificilă și aspră
Prin care numai dēnsulŭ, cu óstea lui de vulturi
Póte străbate 'n țera ce crede să coprinďă.
Prin văi, prin munți gigantići, prin stinci, poteci ripoșe,
Elŭ pasă, sbóră iute ca 'mpinsŭ de vijelie
Peste hotarulŭ țerii. Elŭ nu dă resuflare
Oștirea sale agerī. Lipsiți de ori-ce hrană,
Nutrindu-se cu frunze de arbori de prin codri,
Aști minunați rēsboinici urmăseă fără murmurŭ
Eroulŭ lorŭ Duce, căci aŭ credință órbă
În stéoa lui ne'nvinsă; și éta-ı pe pământulŭ
Ce vorŭ să cucerească de sub tirana mână.
E mare, e nespūsă terórea ce coprinde
Oștirile dușmane, ce 'ncongiuraŭ spre pază
Înalți munți Carpatici. Vēđendu-se de-o-dată
Că-sŭ ocoliți de óstea ne'nvinsă-a Romāniei,
Ei fugŭ, se tragŭ în grabă spre tabăra cea mare
Din șesurile țeri! . .

Cine póte descrie și spaima și mirarea
Ce aŭ coprinsŭ d'o-dată pe Ierimia-Vodă
Și Sigismund Batori, la ne-așteptata veste
Că oștile ne'nvinse a lui Mihaiŭ Eroulŭ
Intraseră 'n Moldova! . . Nepăsători și siguri
De unŭ triumfŭ ce sórta credea că le rezervă,
Se desfătaŭ în prānzuri gustóse ș'abondente,
Și ineaŭ în vinuri turmentele vieții.
Dar când sosi novela că neinvinsulŭ Duce
A străbătutŭ Carpații și întocmitŭ cu óstea
În rinduri de bătae, s'apropie de dēnșii,
Unŭ tremurŭ îi apucă și nu cugetă alta
De câtŭ s'o ia la fugă. În fruntea dar a óstei

Și cu iuțelă mare, ei fugă către Sucéva.

Mihaiū, ne-aflându în față-i armatele dușmane
Nu vrea nici cum să știe că óstea'í obosită
Ci merge totū 'nainte spre-a le agiunge 'n cale.
Ș'acum are să lupte cu lipsa de provisii,
Căci inemiculū încă arsese, pustiise
Totū ce aflate 'n cale, spre-a 'ntârđia avêrtulū
Oștirilorū viteze. Mihaiū silind in fine
Ajunge de pe urmă dușman' arierū-guardă
Și o silește 'ndată să stea cu elū la luptă.

Mai multe regimente de armie polonă
Formaū arierū-guarda oștirilorū nemice
Care lovescū puternicū româna avan-guardă,
Puțină multū la numărū. Mihaiū aduce-o sémă
Din armia-ardelénă și o aruncă 'n luptă.
Poloniī dupe-o scurtă și vigurósă luptă
Se risipescū in fugă, lăsându pe câmpulū luptei
D'aī lorū mai multe sute, și între cariī zace
Vitézulū Dydyniski.

Mihaiū dup'astă scurtă, dar sângerósă luptă,
Gonește de aprópe dușmanulū dupe urmă,
Pân' ce-lū sosește 'n cale. Armatele dușmane,
Din care face parte și armia moldavă,
Acum suntū față 'n față. Tăcute, imobile,
Privescū una la alta. Ce cugetări secrete
Frământă și insuflă armata Moldovénă?!
Ea stă in rëndū de luptă să sprijine 'mpreună
Cu armia polonă p'unū Domnū impusū de mâna
Streinā a Lehieī, pe tronulū mândru-alū Țerii.
Ea e chemată astū-datā să verse generosulū,
Frățesculū romanū sânge, luptându in contr' aceluī
Vitézū ce era fala Românilorū in lume! . .

Grea cumpănă-î apasă! . . Dar o cerescă rață
Inspiră alū lorū sufletū și le arată calea
Ce trebuie s'apuce :

De-o-dată urlă câmpulū de strigăte de ura,
Și oștile Moldave, puindū cușmele 'n lance,
Trecū tóte, se 'mpreună cu-a lui Mihaiū armată.
Tiranulū Ierimia, lovitū ca de unū trăsnetū,
Ia fuga plinū de spaimă către Hotin cu óstea
Ce vrea să-lū mai urmeđe. Mihaiū tot dupe dēnsulū
Gonește fără pregetū. În trecētū elū coprinde
Și Nēmțulū și Sucéva, cetățī în care lasă
Ostași în garnisonă, și sbórá înainte.
Vitéza-î avan-guardă ajunge de pe urmă
Dușman'arierū-guardă și dupe-o scurtă luptă,
Aprópe de Jijia, o 'mprăștie, o sparge.

În fine Ierimia sosește lângă Nistru,
La fortea lui cetate de margine, Hotinulū,
Aci elū hotăraște ca să-și opréscă fuga,
Să dea peptū cu dușmanu, sdrobotitū d'atâta cale,
Sperândū că-lū va învinge. Armata lui e încă
Destulū de importantă, căci are óste 'n luptă
Treí-đeci de miī la numērū. Mihaiū nu întărđie
De a sosi cu óstea-î pe câmpulū de bătae,
Și étă-lū față 'n față cu óstea inemică.
Elū nu stă multū la gândurī, și ca tempesta cade,
Începe cu turbare ataculū celū teribilū.
Este semețū dușmanulū și pare că bravéđă
Cu multă nepăsare a lui Mihaiū atacurī.

Gemū codrii și pământulū de sgomotulū de arme,
De țipătulū lugubru a celorū ce cadū pradă
În ale morțīi ghiare. Nechézá armăsarulū
Ce 'nótă 'n a lui spumă și bate din copită,

Tot frământându țărina muiată în torente
 De vitejescul sânge. Se 'ntunecă-atmosfera
 De glonțe și ghiulele ce 'mprăștie cruntă mórtea
 C'unu șueratú sinictru. Nuorí deșí de fumú ce lasă
 Silitra mortiferă, oprescú dulcele rađe
 A unuí luciosú sóre d'a lumina p'aceea
 Ce luptă 'n disperare. Confusia, turbarea,
 Domnește în totú câmpulú !.. Oștirile dușmane,
 Setóse de dorința victoriei mărețe,
 Se sfíșie ca fére, íși daú lovirí de mórte :
 Satanú párea c'acilea íși deslănțase fiií,
 Ca să distrugă 'ntréga creștina omenire !..
 O di întrégă ține acéstă mare luptă
 Și mií de mií cadavre aú pardositú pământulú
 Celú purpuriú de sânge. Dar pină 'n fine óstea
 Luí Ierimia-Vodă și Sigismund Batori
 Íși perde-a eí vigóre, coragiu-o abandonă,
 Nu póte-a mai sta 'n fața vitejilorú resbelnicí
 Ce suntú conduși în luptă de neînvisulú Duce,
 Mihaiú alú României. Ea abandonă lupta
 Și fuge în risipă, fără să știe unde
 Íși îndreptédă pașii. Optú mií Poloní și Ungurí
 Zacú reci, fără suflare pe câmpulú de bătae.
 Mulți alți íși perdú viața, voinđu să trecă Nistru,
 Spre a scăpa de mórte. Pe cei rémași cu viața
 Din óstea inemică, Hotinulú îi ascunde
 În ale sale zidurí.

Așa fu bătălia, măreță, strălucită,
 Care uni Moldova cu dragele-í surore
 Sub mâna cea vitédă a unuí Mare Duce !..

Mihaiú asediasă Hotinulú și ilú lasă
 Sub pasa óstei sale, ce-í bine comandată

De chiarŭ hatmanulŭ Udrea, Baba-Novacŭ și alții ;
 Apoi 'și 'ndrăptă pașii spre mândra capitală,
 La Iași, unde-lŭ așteptă poporulŭ și boerii
 Cu pompă strălucită, spre a-lŭ sui pe tronulŭ
 Celŭ mândru alŭ Moldovei. Acilea elŭ primește,
 Cu o solemnă pompă, credința ce îi jură
 Întręga boerimea și tot poporulŭ Țării.

D'acumŭ elŭ și începe să porțe mândrulŭ titlu
 De Domnŭ alŭ României, Ardélului, Moldovei.

Nemuritoręa famă a buciumatŭ cu vocea-î
 În patru părți a lumęi mărețele triumfuri
 Acelui mare duce ce sbóră ca vulturulŭ
 Din munți către câmpie. A sale ageri trupe
 Își ridŭ cu nepăsare de fόμε, d'ostenelă,
 D'a timpului asprime. Ca smei fără de pregetŭ,
 Ei sborŭ prin stânci, prin deluri, prin văi adânci ripose,
 Străbatŭ riuri profunde cu undele 'nspumate
 Și 'nlănțuescŭ la carulŭ vítězului lorŭ Duce
 Victorięi numeroșe. Acumŭ întregŭ Ardélulŭ
 Și tótă România serbedă 'n veselie
 Mărețele-î triumfuri, acea sfintă Unire
 Ce aŭ visatŭ de secolî și face-a lorŭ tãrie!.,
 Deja tótă-Europa e plină d'admirare
 Pentru româna-armată ș'alŭ ei neinvinsŭ Duce,
 Unicŭ în acelŭ secolŭ. Deja lumea creștină,
 Ce zace sub Păgânulŭ, înalță osanale,
 Vedëndŭ în Mihaiŭ Bravulŭ unŭ salvatorŭ alŭ crucii!..

Mihaiŭ trimite 'ndată la împăratulŭ Rudolfŭ
 Trei soli cariî să-î spue c'a cuceritŭ Moldova
 Și-î gata să i-o 'nchine, păstrândŭ însă pe sémă-î
 Și-a fiu-seŭ Pătrașcu deplina-î stăpânire.
 Chematŭ apoi d'afaceri de mare importanță

În țera Ardelénă, elū lasă în Moldova
 O parte din oștirea-î și patru capi de oște,
 Ca s'o guverne 'n locu-î. Curëndū însă în urmă
 Mihaiū trimite 'n locu-î, în țera Moldovénă
 Pe Marcu, descedinte din Petru Cercelū-Vodă.

Multū turbură pe Rudolfū a lui Mihaiū triumfurī,
 Căci elū presimte bine că are să-î cedeđe,
 Să-î lase 'n stăpânire deplinū țera-Ardelénă.
 Dupe mai multe lupte și încercări deșarte,
 Rudolfū, marele cesarū este silitū să 'ncline
 Multū cerbicōsa-î frunte și să cedeđe voiei
 Acelui mare Duce ce își crease însu-și
 Unū pedestalū puternicū în țerile Române.

Mihaiū se afla 'n Alba, în mijloculū dietei
 Ce îi jura credință din noou și-î da resurse
 Spre-a merge înainte pe calea ce-și crease,
 Când află că sosise unū solū de la Cesarulū.
 Mihaiū primesce 'n pompă și cu distinse-onorurī
 P'acestū trimisū ilustru ¹⁾ și-lū introduce 'ndată
 În strălucita sală-a palatului din Alba.
 Aci solulū i-aduce, cu daruri prețioșe,
 Măgulitōre vorbe, și titlulū ce-î da dreptulū
 De-a stăpâni Ardélulū c'alū seū Locotenente ;
 Avëndū Mihaiū asupra-î putere suverană.

D'acumū Mihaiū comandă popórele române
 Ce locuescū pământulū mănōsū alū României,
 Moldova cea pletōsă pără 'n spumosulū Nistru
 Și cuibulū vechiū în care Augustulū Traianū Cesarū
 Aduse 'ntăiași dată străbunele colonii,
 Ardélulū mândra țeră.

1) Doctorulū Bartolomeū Petz.

Aşa Mihaiū cu mintea-ī şi arma vitejescă,
 Prin lupte gloriose şi fapte minunate,
 Atinse apogeulū măririlorū umane,
 Vēdu o clipă 'n faptă măreţa-ī cugetare,
 Acelū idealū mare: „Unirea-a totū Românulū
 Sub gloriosu-ī sceptru, în Dacia Traiană“ ...

Dar scrisū era în cartea destinului fatale
 Ca fapta-ī colosală, gigantulū edificii
 Ce-a ţimentatū cu-atâtea şirōie lungi de sânge
 Să cadă iute prada trădării ceī infame!..
 Acelū căpitanū mare ce 'n lupte uriaşe
 Atăţī duşmanī învinse, sburândū din Istru 'n munte
 Din Prutū până la Dnistru, peri ca şi unū fulgerū,
 Lăsēndū ţēriī unū nume, o glorie neştērsă
 Ş'unū idealū ce fiī neperitorī ai Romeī
 Nutrescū în a lorū pepturi şi urmărescū de secolī!...

